

הישיבה השישים של הכנסת העשירית

יום רביעי, כ"ד בשבט התשמ"ב (17 בפברואר 1982)

ירושלים, הכנסת, שעה 11:08

א. דברי ברכה של יושב־ראש הכנסת למשלחת הפרלמנטרית מברזיל

מאחלים לעמיתינו שיפיקו מהביקור הן תועלת מעשית בכל תחומי התעניינותם והן סיפוק רוחני מהמפגש עם המקומות הקדושים לרתות המונותאיסטיות, שבשורתן יצאה מן הארץ הזאת. הקטנה והקומפקטית כמדינה אך הגדולה ברוחה, בתרבותה ובאומץ־לכם של בני עמה העתיק.

קיימתי שיחה ראשונה במשרדי עם המשלחת, ויצאתי מלא סיפוק משאלותיהם הרציניות ומגישתם החיובית. יהי רצון שחזון הנביאים והערכים הנצחיים של התנ"ך ישמשו להם מקור השראה בפועליהם למען ארצם הגדולה ולמען העולם החופשי.

היו ברוכים וכיקור נאה לכולכם. אומר זאת גם בשפתם: *Sejam bemvidos e desejo-lhes uma agradável visita*

היו"ר מ' סבידור:

אני פותח את ישיבת הכנסת.

אני מקדם בברכה, בשמכם ובשמי, את המשלחת הפרלמנטרית הראשונה מברזיל, כראשותו של הסנטור גונה לימה, המורכבת מהסנטורים בלדון ברחאו, מאורו כנכידס ופאולו בראוסר, ומחמשת חברי בית־הנבחרים: דפוטרו פאולו סטורט, דפוטרו ג'ורג' ויאנה, דפוטרו פיארו רוחה, דפוטרו נורטון מסרו ודפוטרו טוליו ברסלוס. המייצגים הן את מפלגת השלטון והן את מפלגת האופוזיציה. וכן את מנכ"ל הסנט, מר אימן נוגידה דגמה.

כפי שאמרתי, זאת המשלחת הפרלמנטרית הראשונה מסוגה מן הארץ רחבת־הממדים ואדירת־הפוטנציאל, ואנו

ב. הודעת יושב־ראש ועדת הכנסת

ביום כ"ב בשבט התשמ"ב, 15 בפברואר 1982, להעביר את הדיון בהצעה הנ"ל לוועדת העבודה והרווחה.

2. הצעה לסדר־היום של חבר הכנסת מיכה חריש בנושא: "האגריגה בישראל". ועדת הכנסת החליטה כישיבתה אחמול, כ"ג בשבט התשמ"ב, 16 בפברואר 1982, להעביר את הדיון בהצעה זו לוועדה משותפת של ועדת החוץ והביטחון וועדת הכספים. הוועדה תורכב מעשרה חברי הכנסת, כראשות חבר ועדת החוץ והביטחון.

כמו כן, הריני מתכבד להודיע כי חבר הכנסת מאיר כהן־אבידב נבחר לכהן בוועדת החוץ והביטחון, במקום מר משה ארנס, שפרש מחברותו בכנסת.

היו"ר מ' סבידור:

תודה ליושב־ראש ועדת הכנסת.

היו"ר מ' סבידור:

אנו עוברים עכשיו לסדר־היום, ואני מזמין את יושב־ראש ועדת הכנסת למסור הודעה.

איתן לבני (יו"ר ועדת הכנסת):

אדוני היושב־ראש, כנסת, נכבדה, הריני מתכבד למסור לכנסת את ההודעות האלה:

בישיבת הכנסת מיום ט' בשבט התשמ"ב, 2 בפברואר 1982, הוחלט — בהתאם לסעיף 95 לתקנון הכנסת — להטיל על ועדת הכנסת לקבוע את הוועדה שתדון בהצעות לסדר־היום שלהן:

1. הצעה לסדר־היום של חברי הכנסת ויקטור שטייטוב, אליעזר אכטבי ועקיבא נוף, בנושא: "זכויותיהם של תולים ותקנות משרד הבריאות". ועדת הכנסת החליטה כישיבתה

ג. שאלות ותשובות

חצי. העדר חשמל גורם לתושבי הכפר, השרויים תמיד באפלה, מרירות רבה, תסכול ותחושת קיפוח ואפליה.

רצוני לשאול את כבודו:

1. האם קיימת תוכנית לחבר את הכפר ראס־עלי לרשת החשמל?

2. אם כן — מתי תבוצע התוכנית?

3. אם לא — מה הן הסיבות לכך?

4. אם לא קיימת תוכנית, המוכן כבודו לבדוק את האפשרות של חיבור הכפר לרשת החשמל ושל החשת הביצוע?

היו"ר מ' סבידור:

אנו עוברים עכשיו לשאלות. אני מזמין את שר האנרגיה והתשתית להשיב על שתי שאלות.

605. חיבור חשמל לכפר ראס־עלי

חברת הכנסת ש' ארבל־אלמוזלינו שאלה את שר האנרגיה והתשתית ביום כ' בשבט התשמ"ב (25 בינואר 1982):

בביקור שערכתי בכפר ראס־עלי, השוכן סמוך לקיבוץ רמת־ייחון ולמועצה האזורית זבולון, נוכחתי לראות שהכפר איננו מחובר לרשת החשמל, וזאת על אף הדרישות החוזרות ונשנות של אנשיו לכך.

הכפר קיים הרבה שנים; הוא גם הוכר כיישוב לפני שנה

מלחצי החברה התקיימו פגישות נוספות במסגרת המחוזית ועם גורמי העירייה, ובינואר 1982 הועלתה האפשרות לאתר שטח אחר באזור התעשייה, ליד תחנת הרכבת.

הגורם העירוני הוא שחייב לבחון ולהציע שטח ותנאים מתאימים ואפשריים כדי לערוך ולהגיש תוכנית חדשה לחלוטין. השטח המוצע ליד תחנת הרכבת קטן ואינו עונה על הצרכים: הדבר ידוע לכל העוסקים בכך.

2. מאחר שהמפתח לפתרון אינו מצוי בידי החברה — שעשתה כול שהיה לאל ידה — אין לדעת מתי אפשר יהיה להתחיל בהקמת התחנה. החברה תהיה מוכנה לשתף פעולה עם עיריית הרצליה בעניין זה בכל עת שתבקש לעשות זאת.

היור"מ סבידור:

אני מזמין את סגן השר דב שילנסקי להשיב על שבע שאלות שהופנו לראש הממשלה. תחילה נפנה לשאלתא מס' 370 של חבר הכנסת סגן. יש בקשה לקרוא את התשובה.

370. ועדת שרים להרכב המועצות הדתיות

חבר הכנסת א' סגן שאל את ראש הממשלה ביום כ"ז בטבת התשמ"ב (3 בינואר 1982):

על-פי החוק, קיימת ועדת שרים המכריעה בשאלה של הרכב מועצות דתיות, והרכבה הוא: השר לענייני דתות, שר הפנים ושר המשפטים.

נודע לי, ששר המשפטים אינו משתתף בישיבות הוועדה, ונוהג לשלוח לשם את עוזרו. לכן משתתפים שני שרים שזהותם אחת — שר הפנים והשר לענייני דתות, וממילא יש להם רוב בטרם הצבעה. מוכן שהרכב מעין זה עושה פלסטר את כוונת המחוקק.

אודה לכבודו אם ישיב לי:

1. מדוע לא יתוקן הרכב ועדת השרים?

2. האם מוכן כבודו להודות, כי עד לתיקון הרכב ועדת השרים לא יכנס השר לענייני דתות את הוועדה?

3. האם מוכן כבודו להסמיך ועדה אחרת לטפל בהרכב המועצות הדתיות עד אשר ייעשה התיקון הנ"ל?

4. האם שר המשפטים אכן אינו משתתף בישיבות?

5. אם כן — מדוע?

סגן השר במשרד ראש הממשלה ד' שילנסקי:

1 — 3. א. במקרה של חילוקי דעות מכריעים כמקובל: ב. במקרה שלא ניתן להגיע להכרעה בוועדה, אזי, בהתאם לסעיף המצוין לעיל, שמורה לכל שר הזכות לערער על החלטת הוועדה בפני מליאת הממשלה.

4 — 5. סעיף 5 לחוק שירותי הדת היהודיים (נוסח משולב), התשל"א — 1971, קובע, כי יכולים להשתתף גם נציגים במקום השרים, ובהתאם לכך משתתף בישיבות נציגו של שר המשפטים.

530. חילופי דברים בפומבי בין שרים

חברת הכנסת ש' ארבל-אלמחלינו שאלה את ראש הממשלה ביום כ' בשבט התשמ"ב (25 בינואר 1982):

חילופי דברים, שהוטחו בימים האחרונים בין שרים המכהנים בממשלה שאחה עומד בראשה (למען כבודה של הכנסת אני נמנעת מלצטט את הביטויים), גרמו זעזוע קשה

שר האנרגיה והתשתית י' ברמן:

(התשובה נקראה לבקשת חבר הכנסת ר' סריסה)

מאחר שרק לפני כשנה הוכר הכפר ראס-עלי רשמית כיישוב, ועדיין אין בו רשות מקומית בעלת מעמד חוקי, וזמין, אף תוכנית מתאר מאושרת אין לו, נשתתה הטיפול בחיבור הכפר לרשת החשמל עד כה. עתה נוקט משרדנו צעדים, בשיתוף עם לשכת היועץ לענייני ערכים במשרד ראש הממשלה, כדי לסייע לכפר בהכנות לקראת הזמנת חיבורו לרשת הארצית.

אני מקווה שההכנות הללו תושלמנה במהלך השנה הנוכחית, ושהכפר יחובר לרשת תוך שנה וחצי.

606. תחנת טרנספורמציה באזור הרצליה

חבר הכנסת ח' הרצוג שאל את שר האנרגיה והתשתית ביום כ' בשבט התשמ"ב (25 בינואר 1982):

בתאריך 18 בדצמבר 1981 ענה כבוד השר, בתשובה על שאלתא שהגשתי בנושא הפסקות חשמל באזור הרצליה והשרון, כי הבעיה שהתעוררה נובעת מאי-הקמת תחנת טרנספורמציה באזור הרצליה.

מתברר, כי כבר לפני שלוש שנים אישרה הוועדה המקומית הקמת תחנת טרנספורמציה בצומת רחוב הבריגדה היהודית-פסי הרכבת, על-יד פתח-שמריהו, על שטח בגודל של כ-35 דונם, אך הוועדה לשימור קרקע חקלאית התנגדה לכך. במקביל הוצע לחברת החשמל לפנות לרכבת ישראל, כדי לקבל שטח בבעלות המדינה על-יד תחנת הרכבת בהרצליה, מיקום זה הוא על דעת חברת החשמל.

בינתיים סוכלים תושבי הרצליה משינויים במתח ומפסקות חשמל תדירות, שלא ייפסקו עד להקמת תחנת לטרנספורמציה.

אבקש לדעת מכבוד השר:

1. מה המצב בטיפול חברת החשמל להתגברות על המכשולים הביורוקרטיים בנושא זה?

2. מתי, לפי הערכת השר, יוחל בהקמת תחנת הטרנספורמציה?

שר האנרגיה והתשתית י' ברמן:

1. החל מאמצע שנות השבעים עושה החברה מאמצים לאתר, לערוך ולהביא לידי אישור, תוכנית מפורטת לתחנת-משנה, טרנספורמציה, בהרצליה. פעולות אלה נעשו בתאום הדוק עם עייתת הרצליה ובהכוונת הגורמים המקצועיים המטפלים בתוכנית-המתאר של העיר. יתר על כן, כמסגרת תוכנית-המתאר הממונית — מחוז תל-אביב — שנמצאת כיום בשלבי דיונים וטרם אושרה — דאגה החברה לכלול ציון לשתי תחנות-משנה במרחב הרצליה.

התוכנית המפורטת, לתחנת-המשנה נדרגה בוועדה המקומית ולאחר מכן בוועדה המחוזית.

היור"מ סבידור:

חברי הכנסת: בלא להזכיר שמות, כדי שלא יוכנסו לפרוטוקול, אני מבקש להפסיק את הטיוולים ואת השיחות. נא להקשיב.

שר האנרגיה והתשתית י' ברמן:

בינואר 1981 נדחתה התוכנית על-ידי הוועדה לשימור קרקע חקלאית, בלא שעיריית הרצליה ערערה על כך. כתוצאה

שישראל מסייעת לצבאו בנשק. כן פורסם שגוטמלה קנתה מישראל עשרה מטוסי "ערבזה", רובי "גליל" ותחמושת.

הנני שואל את כבודך:

1. האם האינפורמציה הנ"ל נכונה?
2. אם כן — מדוע לא החליטה הממשלה על הפסקת אספקת הנשק לגוטמלה?

3. אם לא — מדוע לא הכחישה הממשלה דברים אלה שנאמרו על-ידי רמטכ"ל צבא גוטמלה?

סגן השר במשרד ראש הממשלה ד' שילנסקי:
הממשלה אינה מפרסמת שום פרטים על עניינים הקשורים בכלי נשק.

היו"ר מ' סבידור:

רשות לשאלה נוספת לחבר הכנסת מאיר וילנר.

מאיר וילנר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
השאלה שהצגתי בקשר לאספקת נשק ישראלי לגוטמלה היתה בעיקרה דבר שביסודו, האם הממשלה עקרונית אינה נרתעת מלשלוח נשק למדינות אמריקה הלטינית, ששם שולטות כנופיות פשיסטיות רצחניות, הטובחות בעמים שלהן.

סגן השר במשרד ראש הממשלה ד' שילנסקי:
השאלה, כפי שאני מבין מהשאלה הנוספת, היתה עקרונית, והתשובה היתה עקרונית. אני חוזר ואומר, שהתשובה גם היא עקרונית, דהיינו, הממשלה אינה מפרסמת שום פרטים על עניינים הקשורים בכלי נשק. עיקרון מול עיקרון.

מאיר וילנר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

היו"ר מ' סבידור:

חבר הכנסת וילנר, שאלה נוספת היתה, ולא מעבר לזה.

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
זו תשובה?

היו"ר מ' סבידור:

חבר הכנסת תופיק טובי, התלונן במכתב אלי.

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
וזאת אינה תשובה. איזה עיקרון הוא זה?

מאיר וילנר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
היה שידור בטלוויזיה על הנשק הישראלי לגוטמלה. איזו תשובה היא זו?

סגן השר במשרד ראש הממשלה ד' שילנסקי:
התשובה היתה לא לטלוויזיה אלא על שאלתך.

היו"ר מ' סבידור:

אתה מתבקש שלא להשיב עוד על שאלה נוספת.

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

מאיר וילנר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
אין שום מחסום מוסרי.

667. חקירת הפיגוע בראשי הערים

ביהודה ובשומרון

חבר הכנסת א' רובינשטיין שאל את ראש הממשלה ביום כ"ח בשבט התשמ"ב (2 בפברואר 1982):

בציבור, התבטאויות אלה פגעו בחדרמית של הממשלה והכנסת ועוררו בקרב אזרחים רבים, ובמיוחד בקרב הדור הצעיר, מחשבות נוגות על מהותו של המשטר הדמוקרטי הפרלמנטרי של המדינה.

רצוני לשאול את כבודך:

1. האם נתת את דעתך על ההשלכה השלילית שתהיה לחילופי הדברים בפומבי, שהיו בין השרים, על חינוך תושבי ישראל לאזרחות טובה?

2. אם כן — האם יש בדעתך להסיק את המסקנות המתחייבות ולנקוט אמצעים למען מניעת תופעות כאלה בעתיד מצד שרי ממשלת ישראל?

3. אם לא — האם יש לפרש את חוסר תגובתך כהשלמה עם המצב?

היו"ר מ' סבידור:

אבקש להשיב על שאלתך מס' 530 של חברת הכנסת ארבל-אלמוזלינו.

איתן לבני (הליכוד):
למי להשיב?

היו"ר מ' סבידור:

אבקש לקרוא את התשובה.

סגן השר במשרד ראש הממשלה ד' שילנסקי:
אין שום ספק שדברי ההשמעה המושמעים, אם על-ידי חברי הממשלה איש על רעהו ואם על-ידי חברי הכנסת איש על חברו, פוגעים קשות במעמדה של הרשות המבצעת או הרשות המחוקקת. עשיתי, הנני עושה ואעשה כמיטב יכולתי כדי לטוהר תופעה נלוזה זו.

הייתי ממליץ לשואלת הנכבדה שתשפיע על חברי מפלגתה, שאף הם לא ישימוצו איש את רעהו, אם בכתב, כלומר בספר או במאמר, ואם בעל-פה.

רענן נעים (המערך):

מה זה שייך לעניין?

סגן השר במשרד ראש הממשלה ד' שילנסקי:
אני חוזר, הייתי ממליץ לשואלת הנכבדה שתשפיע על חברי מפלגתה, שאף הם לא ישימוצו איש את רעהו, אם בכתב, כלומר בספר או במאמר, ואם בעל-פה.

רענן נעים (המערך):

אלה הערכות, סגן השר.

סגן השר במשרד ראש הממשלה ד' שילנסקי:
עניתי על השאלה בצורה מורחבת.

שבה ויים (המערך):

הרחבת שלא לעניין.

היו"ר מ' סבידור:

אילו היתה חברת הכנסת ארבל-אלמוזלינו באולם, היתה לה הזכות להציג שאלה נוספת. שמענו.

665. אספקת נשק לצבא גוטמלה

חבר הכנסת מ' וילנר שאל את ראש הממשלה ביום כ"ח בשבט התשמ"ב (2 בפברואר 1982):

בעיתון "ידיעות אחרונות" מיום 18 בינואר 1982 פורסם, שרמטכ"ל גוטמלה, גנרל בנריקטו לוקס גרסיה, אישר

גאולה כהן (התחיה):

אם, כפי שהודעת, תעשה הממשלה הכול כדי שהחיים התקנים כחבלי-ימית ובאופירה יימשכו, הייתי רוצה לשאול — האם זה כולל גם מעבר חופשי, לא רק של חושבי המקום, אלא גם של מטיילים ומבקרים, עד מועד הפינוי המיועד?

סגן השר במשרד ראש הממשלה ד' שילנסקי:

אני חושב שהשאלה הזאת מצריכה שאלתא נפרדת, כדי שתהיה עליה תשובה יסודית.

גאולה כהן (התחיה):

מדוע? זה חלק מהשאלתא.

סגן השר במשרד ראש הממשלה ד' שילנסקי:

אני יכול לחד את התשובה על דעת עצמי; ודאי שלא ברגע אחד. לכן, אם תגיש שאלתא נוספת, אני מבטיח לך תשובה במהירות האפשרית.

אלעזר גרנות (המערך):

מותר לשאול שאלה עקרונית?

היו"ר מ' סבידור:

בבקשה.

אלעזר גרנות (המערך):

רציתי לדעת, אם המשיב איננו יודע את התשובה, האם חייב השואל לשאול שאלתא נוספת, או שהמשיב מקבל על עצמו לכדוק את הדבר?

סגן השר במשרד ראש הממשלה ד' שילנסקי:

אני מוכן לקבל גם את ההצעה הזאת. השואל ודאי יסכים אתו, שעל שאלה יסודית כזאת, כפי שהציגה אותה חברת הכנסת גאולה כהן, אי אפשר לשלוח תשובה מן השרוול.

יהודה חשאי (המערך):

שאלו שאלה עקרונית.

גאולה כהן (התחיה):

אני שאלתי מה זה חיים תקינים.

היו"ר מ' סבידור:

חברת הכנסת גאולה כהן, את סיימת.

חבר הכנסת גרנות, לשאלה שלך: אילו השאלה השנייה היתה מתחייבת מהכנת התשובה על השאלה הראשונה, אילו זה היה דבר כוור, צריך היה סגן השר לדעת את הפרטים. הפרטים היו על המועד באופן כללי, וסגן השר השיב על כך.

גאולה כהן (התחיה):

לא נכון.

היו"ר מ' סבידור:

לסגן השר הוצגה שאלה, האם עד היום האחרון ייתנו או לא ייתנו לעבור. אומר סגן השר, שזה מחייב בדיקה, וזה לגיטימי.

סגן השר במשרד ראש הממשלה ד' שילנסקי:

למען הרוח הטובה, ברשותו של היושב-ראש, כשאמרתי שאלה נוספת, יצאתי מתוך הנחה, שחבר הכנסת השואל, ואני אומר בדרך לגיטימית, רוצה ליכון פומבי, אם משהו רוצה לקבל תשובה מהירה יותר, ולא מעל במת הכנסת, אשמח לעשות זאת. אני פשוט חשבתי להוסיף, לטובת העניין, ולא לגרוע.

כ"ד ביוני 1980, בתשובה על שאלת עיתונאים, ציינת כי הורית לראש שירותי הביטחון שלא להרפות ולא להפסיק את החקירה למציאת האשמים בפגיעה בראשי הערים בשטחי יהודה ושומרון, עד אשר ימצאו.

אבקש מכבודו להשיב לי:

1. האם החקירה האמורה הסתיימה?

2. אם התשובה חיובית, מה הן מסקנות הצוות החוקר?

3. אם התשובה שלילית, מה יהא המשך הטיפול בפרשה זו?

סגן השר במשרד ראש הממשלה ד' שילנסקי:

הריני מאשר את דברי השואל הנכבד, כי כזאת היתה הוראתי. החקירה לא נסתיימה, היא נמשכת. אינני פוסק מלשאל את הממונה על שירותי הביטחון על תוצאות החקירה, ולהדגיש בפניו כי חובתו היא למצוא את האשמים למען העמדתם לדין. אך החוקרים עדיין לא התגברו על הקשיים העומדים בפניהם בקשר עם פעולה שחוננה לביצוע בסתר. אני מקווה שבאחד הימים הם יפתרו את הבעיה, יגיעו לחקר האמת, ומבצעי הפשע יובאו בפני בית-משפט מוסמך.

היו"ר מ' סבידור:

רשות לשאלה נוספת לחבר הכנסת רובינשטיין.

אמנן רובינשטיין (שינוי — מפלגת המרכז):

האם בחקירה הסתמנו כיוונים כלשהם? האם יש אחיזה כלשהי לגבי קבוצה זו או זו כחשודה במעשים אלה?

סגן השר במשרד ראש הממשלה ד' שילנסקי:

מאחר שאינני יודע את התשובה, אבקש מחבר הכנסת רובינשטיין להגיש זאת בשאלתא נוספת, ואשתדל בזמן קצר מאוד לתת תשובה.

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

הכיוונים הם לרב כהנא.

היו"ר מ' סבידור:

חבר הכנסת טובי, אינך שייך לעניין.

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

הכיוונים הם לרב כהנא, שמשוטט בין כוחות צה"ל ברמאללה.

היו"ר מ' סבידור:

חבר הכנסת טובי, אני מבקש שקט.

724. יישובי חבלי-ימית ואופירה

חברת הכנסת ג' כהן שאלה את ראש הממשלה ביום ו' באדר א' התשמ"ב (10 בפברואר 1982):

אודה לך אם תואיל להשיב לי:

האם מדיניות ממשלת ישראל היא לקיים חיים תקינים ביישובי חבלי-ימית ואופירה עד למועד הפינוי באפריל 1982?

סגן השר במשרד ראש הממשלה ד' שילנסקי:

בשם ראש הממשלה הנני מתכבד להשיב על השאלתא:

הן הממשלה עושה כמיטב יכולתה כדי לאפשר חיים כאלה.

היו"ר מ' סבידור:

רשות לשאלה נוספת לחברת הכנסת גאולה כהן.

סגן השר במשרד ראש הממשלה ד' שילנסקי:
הרשי לי לגמור את התשובה. אם כוונת חברת הכנסת הנכבדה היתה לשאול בצורה הפוכה, הרי חשכנו על כך מראש. וניתנה תשובה שאמרה, שאין כל קשר בין תאריך זה לתאריך זה.

עכשיו שואלת חברת הכנסת: כמידה שהיה פה coincidence, שהנאריכים נקבעו במקרה, האם יהיו מוכנים לדחות? ודאי תסכימי אתי שאין זו שאלה שצריך הייתי לדעת מראש את התשובה עליה. בעצם זו אינה שאלה אלא הצעה. לכן היית צריכה להגיש זאת כהצעה לסדר-היום, או לפחות להגיש שאילתא נוספת.

רענן נעים (המערך):
איך הסכמתם שזה יהיה בדיוק בתאריך זה?

גאולה כהן (התחיה):
לא פתחתם את הלוח.

726. הפיצויים למפוני סיני

חבר הכנסת ג' יעקבי שאל את ראש הממשלה ביום ו' באדר א' התשמ"ב (10 בפברואר 1982):

בעקבות החלטת הכנסת מיום 20 בינואר 1982, בדבר חקיקתו של חוק להסדרת הפיצויים למפוני סיני, ובעקבות הפרסומים הסותרים על-אודות ההסדר שהושג, או לא הושג, עם מצרים בסוגיית פינוי הציוד והנכסים הישראליים מסיני, אודה לכבודך אם ישיב לי:

1. האם ומתי יש כוונת הממשלה להגיש לכנסת הצעת חוק, שתסדיר את הפיצויים למפוני סיני, כפי שהחליטה הכנסת?

2. מה הן תוכניותיה של הממשלה לפינוי הציוד, הנכסים והמבנים מאזורי ימית ומרחב-שלמה עד למועד השלמת הפינוי?

3. נוכח ההצהרות הסותרות של נשיא מצרים ושר החוץ שלה — האם קיים הסכם בין ישראל למצרים כאשר לפינוי הציוד והנכסים מסיני לאחר 26 באפריל 1982?

סגן השר במשרד ראש הממשלה ד' שילנסקי:
(התשובה נקראה לבקשת חבר הכנסת ח' הרצוג)

1. הכנסת אינה יכולה לחייב את הממשלה בהחלטה הנוגעת לביצוע. על-פי חוק היסוד, הממשלה היא הרשות המבצעת, וכל סמכות שאינה ניתנת לרשות אחרת מסורה לממשלה ולה בלבד.

כאשר לפיצויים לתושבי חבל-ימית, יהיה עלינו לשקול, בהתאם להחלטת הממשלה, את הדרך הנאותה לסידורם, למען יהיה הדבר מוסכם על כל הגורמים.

ננהג לפי שני כללים: א. ישראל תקיים את התחייבותה הבין-לאומית על-פי חוזה השלום המצרי-ישראלי; ב. יש למנוע התנגשויות.

2 — 3. שר הביטחון של מדינת ישראל ושר החוץ של מצרים, אשר מוננו על-ידי הנשיא סאדאת ועל-ידי ועדה מיוחדת להסדרת שאלה זו, הגיעו בעת ביקורו של שר הביטחון שרון להסכם מלא — והוא יבוצע.

היו"ר מ' סבירור:
תודה לסגן השר שילנסקי.

725. פינוי סיני ביום הזכרון לחללי צה"ל

חברת הכנסת ג' כהן שאלה את ראש הממשלה ביום ו' באדר א' התשמ"ב (10 בפברואר 1982):

אודה לך אם תואיל להשיב לי:

האם היתה סיבה מיוחדת לקבוע את יום הזכרון לחללי צה"ל יום העצמאות התשמ"ב בימי פינוי שארית סיני ועקירת היישובים? אם כן — מה היא?

סגן השר במשרד ראש הממשלה ד' שילנסקי:
בשם ראש הממשלה הריני מתכבד להשיב על השאלתך: יום העצמאות נחוג מדי שנה ביום ה' באייר, יום לפני זה, דהיינו ד' באייר. מתייחד עם ישראל עם בניו הקדושים, שמסרו את חייהם למען תקומת ישראל, קיומה וביטחונה. כך נוהגים מאז שנת התש"ח, וכך ננהג גם בשנת התשמ"ב.

אין לימים מקודשים אלה קשר כלשהו עם קיום התחייבותה הבין-לאומית של מדינת ישראל, על דעת הרוב המכריע של הכנסת, ועל דעת רוב האומה, כפי שהיא נתנה ביטוי לה בבחירות האחרונות לכנסת כ-30 ביוני 1981.

היו"ר מ' סבירור:
רשות לשאלה נוספת לחברת הכנסת גאולה כהן.

גאולה כהן (התחיה):

לפני כן אני מודיעה, שאפנה ליושב-ראש ביחס לדרך התשובה על שאלות. דרך חמקנית שלא היתה כמותה.

שאלתי, האם היתה סיבה מיוחדת לקבוע את יום הזכרון לחללי צה"ל יום העצמאות התשמ"ב בימי פינוי שארית סיני ועקירת היישובים. ואם כן — מה היא? לא קיבלתי תשובה על השאלה הזאת, ואני רוצה להפנות את תשומת-לב סגן השר לשאלה הבאה שלי. נניח שזה היה coincident, האם מוכן ראש הממשלה לשקול מחדש את נושא תאריכי הפינוי ולהשעות אותם? אני מקווה שמועד הפינוי לא יגיע ונחוג שם את יום העצמאות. גם היום הזה, 7 באפריל, הוא בדיוק ערב פסח, זה יום פינוי האזרחים. האם מוכן ראש הממשלה לשקול את התאריך הזה?

רענן נעים (המערך):

האם נכון שסאדאת קבע את התאריך הזה?

גאולה כהן (התחיה):

וראי שזה נכון שסאדאת קבע את התאריך הזה, אבל אצלנו לא חשבו על זה.

סגן השר במשרד ראש הממשלה ד' שילנסקי:

התשובה מתחלקת לשניים. ראשית, להערתך כאילו היתה התשובה מתחמקת ולא ניתנה לעניין. השאלה היתה פשוטה: האם היתה סיבה מיוחדת לקבוע את יום הזכרון לחללי צה"ל יום העצמאות התשמ"ב בימי פינוי שארית סיני? והתשובה היתה מפורשת: יום הזכרון לחללי צה"ל יום העצמאות נקבעו כהש"ח, כך שלפחות הניסוח של השאלתך היה לא נכון. אם חברת הכנסת טעתה בניסוח היתה לנשאל: האם יום הניסוח נקבע ליום הזכרון —

גאולה כהן (התחיה):
יכול להיות שקבעו את זה, אבל לא בדקו.

היו"ר מ' סבירור:
חברת הכנסת גאולה כהן, השאלה שלך לא נוסחה כראוי.

גאולה כהן (התחיה):
היא נוסחה כראוי.

ד. תיקון טעויות בחוק חוזה הביטוח, התשמ"א — 1981*

המשפטים. במכתב ששלח כיום 6 בדצמבר 1981 לוועדת החוקה, חוק ומשפט, ביקש לתקן טעויות שנפלו בנוסח החוק. ועדת החוקה, חוק ומשפט קיבלה פה אחד את הצעת שר המשפטים בדבר תיקון הטעויות שנפלו בחוק חוזה הביטוח, התשמ"א — 1981:

1. בסעיף 39 לחוק חוזה הביטוח, התשמ"א — 1981, יש למחוק את המספר 28. בסעיף 39 מאוחר, בגלל טעות בהדפסה, סעיף 28 גם בסעיף קטן (א), המאזכר את הסעיפים שאין להתנות עליהם, וגם בסעיף קטן (ב), המאזכר את הסעיפים שאין להתנות עליהם, אלא לטובת המבוטח או המוטב.

סעיף 28 הוא הסעיף המחייב הוספת הפרשי הצמדה על תגמולי הביטוח. ועדת החוקה, חוק ומשפט החליטה בזמנה לשייך את הסעיף הזה להוראות שמותר להתנות עליהן לטובת המבוטח או המוטב בלבד. עקב טעות בהעתקה, כאמור, נכתב 28 גם בסעיף קטן (א), ומוצע לחקן טעות זו.

2. סעיף 47 לחוק חוזה הביטוח, כפי שאושר, אומר: "ביטול הביטוח מצד המבטח אינו גורע מזכות המבוטח לפדיון הפוליסה, וביטול כאמור בשל אי-תשלום דמי ביטוח אינו פוגע גם בזכותו להמרת הביטוח, וכלבד שהודישה להמרת הביטוח תבוא תוך 30 יום ממסירת הודעת הביטוח של המבטח".

גם, כאן נפלה טעות בהדפסה, בשורה האחרונה, במקום "הודעת הביטוח של המבטח" צריך היה להיות "הודעת הביטול של המבטח".

3. סעיף 75 קובע את תאריך תחילתו של החוק. ועדת החוקה, חוק ומשפט החליטה, כי תאריך זה יהיה 1 בינואר 1982. בטעות נכתב התאריך העברי כ' בשבט התשמ"ב, שהוא התאריך של 1 בפברואר 1982, במקום ו' בטבת התשמ"ב.

בהתאם לסעיף 10א (ב) לפקודת סדרי השלטון והמשפט, התשמ"ח — 1948, הוגשה כיום 6 בדצמבר 1981, לוועדת החוקה, חוק ומשפט, על-ידי שר המשפטים, הצעה לתיקון הטעויות שמניתי בחוק חוזה הביטוח, התשמ"א — 1981.

ועדת החוקה, חוק ומשפט, קבעה, בישיבתה כיום 1 בפברואר 1982, פה אחד, שאומנם היו טעויות בנוסח אשר התקבל בכנסת. לאור זאת ועל-פי סעיף 10א (ב), כפי שציינתי, אני מבקש, אדוני היושב-ראש, שהכנסת תקבל החלטה לתקן את הטעויות שמניתי. תודה.

היו"ר מ' סבידור:

תודה ליושב-ראש ועדת החוקה, חוק ומשפט. אני מעמיד את ההחלטה להצבעה.

ה צ ב ע

בעד אישור תיקוני הטעויות

בחוק הביטוח — רוב

נגד — אין

תיקוני הטעויות בחוק חוזה הביטוח,

התשמ"א — 1981, אושרו.

היו"ר מ' סבידור:
אני נמצא בדילמה כאשר לקבלת החלטה כיושב-ראש. לפי סדרי-היום, הסעיף הראשון הוא הצעת חוק של חבר הכנסת שחל — חוק חופש המידע. שר המשפטים ביקש, בגלל אירוע משפחתי, שהנושא יועלה לדיון בשעה 12:00, ואילו חברנו, חבר הכנסת שחל, עומד בתוקף על זכותו.

קריאה:

בדרך כלל הוא טוען שהוא אינו מוכן לדבר בלא נוכחותם של שרים.

אברהם כ"ץ-עוז (המערכ):

הוא מבקש לדבר בהתאם לסדר הטוב. האם הכנסת תנוהל לפי אירועים משפחתיים?

היו"ר מ' סבידור:

חבר הכנסת כ"ץ-עוז, תנו לחבר הכנסת שחל להשמיע את דבריו.

משה שחל (המערכ):

אדוני היושב-ראש, אינני מבקש שהשר ישיב לי. על-פי התקנון אין חובה שהשר ישיב. נאמר בצורה מפורשת, שיכול להיות נושא מסוים, שהממשלה לא תביע בו את דעתה.

מדבריו של היושב-ראש עשוי להתקבל הרושם. שמדובר באירוע משפחתי. אין זה כך. השר ידע מראש שצריך להיות אירוע של בריח-מילה לבן שנועד לאחד העובדים. הוא לא מצא לנכון למסור על כך במועד. הוא בא אל הכנסת וקבע שיוכל להשיב רק בשעה 12:00.

פנתס גולדשטיין (הליכוד):

היו"ר מ' סבידור:

חברי הכנסת, אני מבקש.

משה שחל (המערכ):

לפני שלושה שבועות ביקשתי ממזכיר הכנסת שהצעתיה תהיה הראשונה שתועמד לדיון. זה היה ההסדר. זו זכותי, ואני עומד עליה. זכותי לעמוד על כך שהצעתי תועלה בסעיף ראשון. אינני מבקש שהשר יענה. שלא יענה. הכנסת תחליט. זכותי לעמוד על ההסדר שהושג.

היו"ר מ' סבידור:

רבותי, אני אחליט אחרי הדיון בדבר תיקון טעויות בחוק חוזה הביטוח. אומר מכאן מה אני מחליט כעניין זה.

פנתס גולדשטיין (הליכוד):

הוויכוח הוא על 25 דקות.

היו"ר מ' סבידור:

חבר הכנסת קולס, בבקשה.

אליעזר קולס (יו"ר ועדת החוקה, חוק ומשפט):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, הגני מתכבד לבקש את אישורה של הכנסת לתיקון טעויות בחוק חוזה הביטוח, התשמ"א — 1981.

חוק חוזה הביטוח אושר על-ידי הכנסת התשיעית. שר

ה. הצעת חוק חופש המידע, התשמ"ב — 1982*

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית שלום ולשוויון):
"Woman" — ברור שזה "Gentle".

שושנה ארכליאלמזוליני (המערך):
מדובר בכרית אצל אחד העובדים.

פנחס גולדשטיין (הליכוד):

משה שחל (המערך):
יש לך זמן.

שבת וייס (המערך):
זה "פיליבסטר" באמצעות קריאות ביניים.

היו"ר מ' סכידור:
חבר הכנסת שחל, רשות הדיבור שלך.

משה שחל (המערך):
אדוני היושב־ראש, כנסת נכבדה, "זכותו של העם לדעת, לא רי" — אמר הרולד קרוס — "שמידע נודע בסוף, צריך להדגיש, כי זכותו של האזרחים לקבל מידע היא גם הזכות לחקור ולבדוק כיצד מתנהלים ענייניהם ולהשפיע עליהם".

אדוני היושב־ראש, חופש המידע הוא מושג מורכב. מצד אחד פירושו — החופש להעביר מידע ממקום למקום, מעבר לגבולות לאומיים ובתוך המדינות עצמן, ללא הפרעות ומגבלות; ומצד שני — מתפרש המושג חופש המידע כחופש הגישה למקורות מידע, ובאורח כללי יותר הוא מתפרש כחובת הגורמים הציבוריים לספק מידע על מעשיהם.

המשטר הדמוקרטי הוא שלטון העם למען העם, והוא טומן ביסודו את העיקרון של שיתוף שכבות נרחבות ככל האפשר של העם בעיצוב קווי מדיניות. השלטון, הנבחר על־ידי העם, פועל כדי לגבש וליישם קווי מדיניות, והמנגנון הממשלתי עוסק בהגשמת אותה מדיניות, תוך שהוא משרת את העם. המידע הנאסף על־ידי אותו מנגנון איננו רכושו. המידע נאסף בעזרת כספי הציבור, כדי לאפשר את הוצאתם לפועל של קווי המדיניות. עיקרון היסוד של שיתוף העם בהליכי עיצוב המדיניות מחייב את המנגנון הממשלתי להעמיד את המידע לרשות הציבור, כדי שיוכל לבקר ולתרום לעיצוב קווי המדיניות.

אדוני היושב־ראש, בשנים האחרונות, וליתר דיוק, זה שלוש שנים, אנו עדים להתערבות גדלה והולכת של הצנזורה בישראל, שפרשה רשתה על מידע בעל אופי מדיני מובהק, הממשלה הביאה לכך, על־ידי הפיכת ישיבות הממשלה לישיבות של ועדת השרים לענייני ביטחון, אכן היו יוש מקרים, שבהם צורכי הביטחון מחייבים, כי דיון מסוים יהיה חסוי, וכי צריך לפרוש עליו את חסות הצנזורה בגלל בעיות ביטחוניות. ואולם, אדוני היושב־ראש, אני חייב לבוא בהודמנה זו ולומר, שאומנם שר המשפטים הנוכחי יבקש להסיר הצעת חוק זו מסדר־היום, כפי שאני משער לעצמי, אך שר המשפטים הקודם, מר תמיר, טאטא את הנושא אל מתחת לשטיח במשך ארבע שנים, על־ידי הקמת ועדה, כדי שהנושא לא יגיע לדיון בכנסת. מעניין לציון, שחברו ועמיתו של שר המשפטים דא, מר תמיר, עורך־הדין מוריץ, שהיה חבר הוועדה הציבורית, ראה לנכון להתפטר ממנה, כי הוא ראה וזלזל בהתייחסות אליה — ועוד אצטט את מכתבו בהמשך הדברים — כי הוועדה לא התכנסה, ובלבד שלא יהיה צורך לאשר את החוק.

היו"ר מ' סכידור:
חברי הכנסת, אני סבור שהבית צריך לקיים את סדר־היום כפי שנקבע, אלא אם חבר הכנסת, אשר מעלה את ההצעה, נאות לבקשתו או לפנייתו של השר אשר צריך להשיב, אשר על כן אני מחליט, שחבר הכנסת שחל יהיה הראשון, ויעלה את הצעתו.

שושנה ארכליאלמזוליני (המערך):
אני פונה לחבר הכנסת שחל ומציעה לו שימחין.

משה שחל (המערך):
לא, אני יודע את הסיבות, את אינך יודעת אותן.

פנחס גולדשטיין (הליכוד):
למה הקטנוניות הזאת?

משה שחל (המערך):
אני מבקש לקבל את החלטת היושב־ראש, אני שומר על כבודך ועל כבודה של הכנסת.

אדוני היושב־ראש, בראש ובראשונה רצוני להודות לך על מה שאולי לא ברור לחלק מחברי הכנסת, שכבודה של הכנסת צריך להישמר.

חברי הכנסת, יושב כאן סגן מזכיר הכנסת, הוא סיפר לי, שבמקרה מסוים, בביקור בהולנד, המלכה הזמינה שר, השר שאל את ה"ספיקר" של הולנד האם מותר לו לאחר, מפני שהמלכה הזמינה אותו, ה"ספיקר" השיב לו תשובה חד־משמעית: הפרלמנט קודם לכול. שום דבר איננו עומד לפני כן.

פנחס גולדשטיין (הליכוד):
כשתהיה לנו מלכה — — —

משה שחל (המערך):
חבר הכנסת גולדשטיין, אני חייב לומר לך דבר אחד. שר המשפטים ידע לפני שבע — דיברתי אתו — והיה ברור לו, שעניין זה יעמוד כסעיף ראשון בסדר־היום. הוא אפילו לא מצא לנכון לפנות אלי ולבקש ממני — — —

פנחס גולדשטיין (הליכוד):

משה שחל (המערך):
סלח לי, זו אינה הפעם הראשונה ולא הפעם השנייה, ששרים מזלזלים בחברי הכנסת ואינם פונים אליהם.

פנחס גולדשטיין (הליכוד):
אתה יודע כאחד הג'נטלמנים היחידים בסיעת המערך.

משה שחל (המערך):
אינני מן היחידים. אני חושב שסיעת המערך משופעת בג'נטלמנים. הנהיגים בהתאם לכל הכללים.

שושנה ארכליאלמזוליני (המערך):

משה שחל (המערך):
חברת הכנסת שושנה ארכליאלמזוליני, אני מודה לך, אינני חייב לקבל את הצעה.

עקיבא נוף (הליכוד):
"Gentlewoman", האם אין דבר כזה?

לכן, אדוני שר המשפטים, תהיה תמוהה בעיני תשובתך — ואני יודע, אני יכול לנחש מה תהיה תשובתך, אתה ודאי תאמר, שהוקמה ועדה ציבורית, הרשה לי לצטט לך, מהוועדה הציבורית שהקים שר המשפטים דאז, את מכתבו של עורך-דין מוריץ, שחפץ למשרד עורכי-הדין של שר המשפטים דאז, מר תמיר, והוא כותב כך: "ביום 28 בינואר 1980 מונית עליידי שר המשפטים, על-פי המלצת לשכת עורכי-הדין בישראל, כחבר הוועדה לעניין הזכות למידע. לאחר שהוועדה קיימה ישיבות מספר היא הפסיקה לפעול. בנסיבות אלו איני סבור שיש טעם בהמשך חברתי בוועדה, ואני מגיש בזה את התפטרותי".

פניתי לשר המשפטים הנוכחי, מאחר שאני מחשיב את הנושא, ונאמר לי שהוועדה תמשיך לפעול. רבותי, חברי הכנסת, הסכמתי לכך, בהגבלה של זמן. מאז כוננה ממשלה זו ועד היום עברה כמעט שנה, ואכן זומנה ישיבת הוועדה לאחר כמה חודשים, כאנו לישיבה, באו כמה חברי, בא פרופסור קלינגהופר ובאתי אני, היושב-ראש לא הופיע, והוועדה לא קיימה ישיבה, וכל זה לאחר שאני מחכה עם הצעת החוק שלי שלוש שנים וחצי.

באתי למסקנה, שכלי הסדר חוקי ומשפטי הציבור יוצא מקופח משתי בחינות: מצד אחד, הוא אינו יכול לקבל מידע שנחנך לו והוא זכאי לקבלו; מצד שני קיימת תופעה של הדלפות חמורות בתחומים שבהם אסור היה לתת את המידע הזה לציבור.

על כן, אדוני היושב-ראש, הצעת החוק שלי כאה לקבוע, כי זכותו של משלם המסים לדעת, למשל, איך מוציאה עיריית חל-אביב את כספו, איך היא פועלת; אותו דבר לגבי עיריית חיפה, או עיריית ירושלים; זכותו לדעת איך משרד מסוים מתפקד.

נושא חופש המידע העסיק מדינות רבות בעולם, והוא נושא מרכזי בדיוני ועידת הלסינקי, ארצות-הבינוקה עוסקות בחקיקה בתחום הזה, בארצות-הבינוקה נתקבל חוק ב-1967, באנגליה בוטלו המגבלות החלות עלינו, ב-1972, בוטלה שם פקודת הסודות הרשמית, המחייבת היום בישראל, ותוכנה קובע כי המפרסם מסמך סודי עובר על החוק. עם הביטול שונה המצב המשפטי, וחובת ההוכחה שהמסמך הוא סודי מוטלת כיום על הרשות הטוענת שהמסמך הוא סודי, ואין להסתפק בעובדה שהמסמך הוכתר ככזה "סודי".

הצעת החוק שלי באה לתת חיסיון לנושאים הקשורים בכיטוחן המדינה, היא באה לתת חיסיון, שלא יחייב מסירת מידע בנושאים כלכליים, העלולים לפגוע באינטרס של המדינה, היא אפילו באה לתת חיסיון לנושאים מדיניים, העלולים לפגוע באינטרסים חיוניים של המדינה, אבל היא מאפשרת לביית-משפט לקבוע, האם השלטון בשירותו לבו מונע את המידע או שחובתו לתת את המידע הזה, ולא שיחליטו על כך פקידים.

אני רוצה לומר דבר נוסף, רבותי חברי הכנסת, פקידים בכירים בממשלה אומרים, שרוב הפניות וההתורצות וההרגשה שהביורוקרטיה מתנכלת לנובעות מהעובדה, שאין מקבלים במשרד ממשלתי פתרונים למי לפנות ומי עוסק כמה. אני מציע לכם לנסות לברר עניין במינהל מרקעי ישראל, או סוגיה הקשורה לבעיות שיכון, או בעיה אחרת הקשורה עם הממשל, ותיווכחו עד כמה הביורוקרטיה נפוצה, מה שאני מציע הוא, שתהיה חובה לתת את המידע הזה לציבור.

לעומת תכסיסי ההשהיה ואי-הרצון להתמודד עם הבעיה של יסות המידע ומסירתו לציבור בצורה מסודרת, על-פי הצעת החוק שלי, חוק שמירה קפדנית על עניינים הנוגעים לביטחון המדינה, באשר בכיר בממשלה, סגן ראש הממשלה, עד כמה שידוע לי, והדליף ידיעה ביטחונית ממדרגה ראשונה, ואני מצטט ידיעה, שניסו להטיל עליה צנזורה — מעיתון "הצופה" מיום 12 בפברואר 1982, עמוד 8, תחת הכותרת "שר בליכוד היה ראשון המדליפים".

פנחס גולדשטיין (הליכוד):
לא היו דברים מעולם?

משה שחל (המערך):
תחת הכותרת "שר בליכוד היה ראשון המדליפים" נכתב: "כירי כתוב שורות אלה" — וכתוב השורות הוא העיתונאי שאול שיף — "מידע מוסמך שאינו ניתן לערעור, כי ההדלפה הראשונה אל מחוץ לכותלי הממשלה בדבר הכוונה שהיתה לפעול בצפון, יצאה מפיו של שר המייצג את הליכוד בממשלה. השר אמר באותה שיחה, כי בגללו נמנעה הפעולה בצפון".

אדוני היושב-ראש, הדלפה זו היא בעלת ערך ביטחוני ממדרגה ראשונה, תארו לכם אילו היתה פעולה — — —

יוסי שריר (המערך):
איני יודע מי הוא השר, אבל תבוא עליו ברכה.

משה שחל (המערך):
תארו לכם, אילו היתה פעולה והחיללים היו יוצאים, על מצפוננו של מי ועל אחריותו של מי?

אדוני היושב-ראש, נודע לי שלא מדובר בשר סתם ולא בשר בכיר סתם אלא בסגן ראש הממשלה, בממלא-מקום ראש הממשלה, היושב בראש ישיבות הממשלה, ואין מדובר בן, סגן ראש הממשלה דוד לוי, כדי שלא תהינה טעויות.

אדוני היושב-ראש, אני שואל: האם במקום חופש מידע על-פי חוק, כאשר יש סדר מה מותר ומה אסור, תמשיך הממשלה בשיטה זו, ששר המשפטים עוד, מעט יעלה ויגן עליה, יאמר שהממשלה תניש הפעם חוק, ולכן צריך להסיר מסדר-היום הצעת החוק שאני מציע? האם זו הדרך שבה תנהג הממשלה בעניינים ביטחוניים ממדרגה ראשונה, על-ידי שימוש בכלי של ועדת שרים לענייני ביטחון והמדליף לא יהיה סתם שר, אלא סגן ראש הממשלה וממלא-מקומו היושב בראש ישיבות הממשלה? אני שואל אותך, אדוני סגן ראש הממשלה מר דוד לוי, האם על דעתך זה מתקבל? האם אינך רואה את הדבר הזה כחמור ביותר? אין מדובר בהדלפת רכילות, אין מדובר בעניין של מה בכך, מדובר בעניין ביטחוני ממדרגה ראשונה.

אדוני היושב-ראש, פניתי לראש הממשלה, ואני מקווה ומאמין שהוא יסיק את המסקנות לגבי אותו אדם, אדרכא, יביא לפנינו את העיתונאי, שלא חשש לציין את שמו באופן ברור ומפורש, ואמר שיש לו מידע שאי-אפשר לערער עליו, שמדובר בשר בליכוד, ואני אומר, שמדובר לא בסתם שר, מדובר בסגן ראש הממשלה וממלא-מקומו, המבה את ישיבות הממשלה, הוא המחליט מתי ישיבות הממשלה תהיינה סגורות ונעולות, ישיבות שאסור להדליף מהן על-פי החוק, והוא עצמו יוצא ומדליף, רבותי, אין מנוס אלא להסיק את המסקנה החד-משמעית, אם יש אחריות מניסטריאלית, אם יש כנסת ואם יש רגש כלשהו של אחריות ציבורית, אותו אדם חייב להסיק מסקנות, לדעתי, לא יכולה להיות בשום פנים ואופן פשרה בעניין זה.

וההפתעה הזאת. שבי-1962 שני שופטים אמרו מה שאמרו, איננה דבר ודאי וכטוה. על כן, הצורך בקבלת החוק הוא צורך חיוני, שאין לדחות אותו בשום פנים ואופן. אני פונה לחברי הכנסת, שיתעלזו מעל לוויכוח הפוליטי ויצביעו עליי הכרתם ומצפונם בעד העברת החוק לוועדת החוקה, חוק ומשפט.

היו"ר מ' סבידור:

תודה לחבר הכנסת שחל. אני מוזמן את שר המשפטים להשיב.

שר המשפטים מ' נסים:

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, ראשית עלי להתנצל בפני הבית ובפני חבר הכנסת שחל על שלא הייתי נוכח בראשית דבריו. אתמול סוכם שההצעה הזאת לא תהיה ראשונה בסדרת ההצעות, אלא קרובה לסוף הדיונים של היום. זאת הסיבה שלא הגעתי בשעה שחבר הכנסת שחל החל את דברו.

משה שחל (המערך):

לא ידוע לי על זה דבר וחצי דבר.

שר המשפטים מ' נסים:

אני מצטער.

היו"ר מ' סבידור:

אדוני השר, למען הסדר — אני כיושב-ראש לא ידעתי זאת עד לפתיחת הישיבה.

שר המשפטים מ' נסים:

לאור דברי היושב-ראש, אני מציע שמכאן ואילך נבוא בדברים שלא הייתי נוכח בראשית דבריו של חבר הכנסת לשינוי סדר ההצעות לסדר-היום.

היו"ר מ' סבידור:

אני מקיים את התקנון ושומר על כבוד הכנסת.

שר המשפטים מ' נסים:

כפי שאמרתי, נמסר לי אתמול, שהצעת החוק הפרטית הזאת לא תהיה, הראשונה בסדרת ההצעות המועלות היום, וקרוב היה לחשוב, שהיא תגיע בשעה אחת ולא בשעה זו. זו הסיבה שלא הייתי נוכח בראשית דבריו של חבר הכנסת שחל. ועל כך אני מתנצל, אף על פי שאין האשם בי.

מאותו טעם לא אוכל להגיב על הדברים הראשונים שאמר חבר הכנסת שחל, כי לא שמעתי אותם, ואתייחס אל הצעת החוק גופה.

אברהם כ"ץ-עוז (המערך):

על הדברים הראשונים יכול אולי להגיב סגן ראש הממשלה. שהיה נוכח פה.

שר המשפטים מ' נסים:

אדוני היושב-ראש, אני מבין לרוחו של חבר הכנסת שחל ושל כל אדם המבקש להציע הצעה, הבאה להבטיח חופש מידע לכול ובכול, אלא שאני יכול לומר ללא היסוס: הצעה זו של חבר הכנסת שחל, עם כל חשיבותה העקרונית, היא רבת-היקף ואיננה ניתנת ליישום בשום פנים. אוסיף ואומר: גם השעה איננה כשרה להנהיג אותה כפי שהיא, יש מדינה אחת בעולם, והיא ארצות-הברית, שבה — גרמה לי בשנת 1960 — נחקק חוק הבא להבטיח את חופש המידע, אבל יש עוד הרבה מדינות נאורות שלא הגיעו לזה, אפילו הן ותיקות ממדינת ישראל.

ואם חבר הכנסת שחל בא להצביע על פסק-דין, ודאי חשוב, של בית-המשפט העליון, בית-הדין הגבוה לצדק, הרי

רבותי חברי הכנסת, הבאתי את הצעת החוק לקריאה מוקדמת. אצטער צער רב אם לאחר המתנה כה ארוכה ייתלה שר המשפטים בתירוץ שיש ועדה, אשר לא קיימה את ישיבותיה.

פנחס גולדשטיין (הליכוד):

אתה הצגת פה בעיה, שפקידים במשרדי ממשלה אינם מוסרים מידע המבוקש על-ידי הציבור. שאלתי היא, האם אתה דורש את פיטוריהם של אותם פקידים אשר אינם עושים את חובתם הציבורית?

משה שחל (המערך):

לא. היום אין חובה, חבר הכנסת גולדשטיין. אני מציע להסדיר את הדברים, לקבוע מה מותר ומה אינו מותר, ואז לא תהיה אותה התרוצצות שקיימת היום, ואגב לא באשמתו של הפקיד, לעתים גם הוא אינו יודע, הוא מפנה את האיש מתוך כוונה טובה. אני אומר שמשלם המסים זכאי לדעת על מה מוציאים את הכספים שלו. לעומת זאת, בגלל הבעיות העדינות של ישראל, הגבלתי כמה תחומים עדינים, כמו ביטחון, מדיניות, בעיות כלכליות, והצעתי שלא תהיה חובה למסור מידע עליהם. אני גם מתחשב בעובדה, שזה צריך לעלות כסף, וייתכן מאוד שצריך להתחשב במגבלות תקציביות.

מאתר שבמשך שלוש שנים לא קיימה הוועדה דיונים ולא יכלה לקיים דיונים, וזו היתה רק כסות, כדי להתנער מהצורך לקבוע בחוק הסדרים שיאפשרו את חופש המידע — אני מציע להעביר את הצעת החוק לוועדת החוקה, חוק ומשפט, שהיא תרון בזה ותזמין את האנשים הנוגעים בדבר. אני בהחלט לא אקשה בנושאים שאני יודע שהם אינם מציאותיים או שהם קשים לכיצוע. אבל אני דוגל בעיקרון שהוא חשוב.

אדוני שר המשפטים, תהיה הטענה אשר תהיה, יש פער הולך וגדל בין ההצהרות שלך על רצונך לעודד יוזמות פרטיות של חברי הכנסת לבין המציאות, ובמיוחד לאור העובדה של מה שקרה בימים אלה.

אדוני היושב-ראש, ברשותך אני רוצה לסיים בציטוט מאחד מפסקי-הדין החשובים ביותר, לדעתי, אשר צריך לשמש נר לרגלנו. זה פסק-דין, שניתן ב-1962 והיה למדריך, מלותיו מהדהדות עד היום וימשיכו להדהד. בפסקי-הדין הזה, כבג"ץ 243/62, אומר השופט לגדרי, כי עיקרון חופש המידע הוא חלק מזכויות היסוד של האזרח; הוא אחת מאותן זכויות יסוד, אשר נובעות במישרין מאופיה של מדינתנו כמדינה דמוקרטית השוחרת חופש. והשופט זילברג ז"ל ציין, כי "האפשרות הנתונה לאזרח לקבל ולהפיץ אינפורמציה על הנעשה בקרב המדינה ופיתוחיה — פרט לעניינים שהם מעצם מהותם סודיים — היא תנאי, שבלעדיו אין לקיים משטר דמוקרטי במדינה ובלעדיו לא תיכון כל דמוקרטיה אמיתית".

אדוני היושב-ראש, אני פונה לכל חברי הכנסת מכל סיעות הבית: הנושא איננו פוליטי, הוא איננו מפלגתי; זהו נושא עקרוני ויסודי ביותר. אל נא נתנו לנוחיות, עם כל הכבוד לה, בנימוק זה או זה של שר שפועל גם על-פי ייעוץ של עובדיו ועוזריו, למנוע מכאן את חופש, שהעניקו לכם הכוח, כאותם תחומים שאינם חלק מהסכם קואליציוני, באותם תחומים שאין בהם עניין פוליטי או מפלגתי מיוחד, וזכותכם להחליט על-פי מצפונכם, שאם לא כן, הכנסת הופכת להיות לא לחתומת גומי אלא לדבר מיותר לחלוטין, שאפשר לייצג אותו על-ידי ציג של כל סיעה, והוא צריע כ"פרוקטור" במקום שחברי הכנסת יכולו, על כן, אני פונה לחברי הכנסת הנוכחים באולם: יש כרסום בהליך וברוח הדמוקרטיה שפעמה במדינת ישראל.

מינה — לא לפני שלוש שנים, חבר הכנסת שחל, אלא לפני כשנתיים — שר המשפטים קודמי, שמואל חמיר, ועדה ציבורית בהסכמתן — ואתה חבר בה — כראשונה של סגן נשיא בית-הדין הארצי לעבודה, צבי טרלו, וחברים בה אישים בכירים מעולם המשפט. זו ועדת כבודה ורבת חשיבות לפי הרכבה. נכון, הוועדה לא פעלה כרציפות; היא עדיין לא הניכה פירות, ואני ביקשתי מהיושב-ראש, זה פעמיים, שיחיש את עבודתה של הוועדה. נכון, עדיין לא נסתיימה ולא התקדמה עבודתה של הוועדה, אך האם זה הדבר העומד היום ברום עולמנו? האם זה הדבר הדחוף ביותר, שנעביר חוק זה לוועדת החוקה, חוק ומשפט, ונחוקק חוק כזה, בהיקף כזה. עם הוצאה כספית אדירה כזאת ועם מנגנון אדיר נוסף? אין הדבר דחוף. אפשר היה להמתין אפילו עוד שנה לסיום עבודתה של הוועדה.

הוועדה תשקול את כל ההיבטים — גם ההיבט הכספי, גם ההיבט העקרוני, גם את השאלה מה כימינו אפשר ומה אי-אפשר לתת לאזרח לראות מבחינת חופש המידע. ואני יודע שיש אישים גדולים בעולם המשפט, לרבות חברים באותה ועדה, הגורסים שעדיין לא הוכשר הדבר ועדיין לא בשלנו לחוקק את החוק הזה, ליצור אותו, מדוע שלא נמתין, אם כן, עוד שנה, אפילו עוד שנתיים, לראות את פריה של ועדה ציבורית רמת-דרג כזאת? האם עד כדי כך הדבר דחוף? מה נפגע בישראל בהעדר חוק כזה?

וראי שיש מקום לשפר, ואנחנו במשרד המשפטים נעשה כל מאמץ, תחילה ליישם חוקים קיימים, שסוללים אולי דרך להרחיב את חופש המידע, שהציבור אינו יודע עליו ויש לו זכות שאין הוא משתמש בה, ואחר כך נראה. יכול להיות שתכואו שעתה של הצעת החוק ונהיה בנייה לחוק חוק, אבל לא היום. דעתי, דעת כל העובדים הבכירים במשרד המשפטים, ובחוראי דעת הוועדה, שאין אנו בשלים ואין אנו מסוגלים היום להעביר חוק זה בלא בחינה יסודית.

טרם ניסוח של הצעת חוק, ועדה של הכנסת לא חוכל לעשות את העבודה הזאת, ולכן אני ממליץ, אדוני היושב-ראש, להעביר את הצעת החוק הזאת לוועדת חוקה, חוק ומשפט, אלא, לדאבוני, להסירה מסדר-היום.

היו"ר מ' סבידור:

תודה לשר המשפטים. חבר הכנסת שחל, האם אתה מבקש את הזכות להשיב?

משה שחל (המערך):

כן, במלה אחת.

קריאות מספסלי הליכוד:
לא, לא.

היו"ר מ' סבידור:

מה זה "לא"? אתם קובעים?

משה שחל (המערך):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, אנצל את זכותי, המוקנית לי על-פי התקנות, להשיב. אני רוצה לומר לשר המשפטים: גם מעל דוכן הכנסת וגם לשר המשפטים אישית אמרתי, שאינו מתכוון שהצעת החוק תכביר על תקציב המדינה. אני מתחשב בהחלט במגבלות שישנן למדינת ישראל בתקציבה. אני חושב, שכלי העכרת הצעת החוק לוועדה לא נתקדם, ואני חייב לציין בפניך, אדוני השר: אתה דיברת על ועדה נכבדה, היא באמת נכבדה מאוד, אבל גם ציינת חברים נכבדים בה. שמע את דעתם והם גידרו לך, שהם לא רוצים לכהן בה לחלוטין, כי היא איננה קיימת.

שהוא הצביע על פסק-דין משנת 1962, כאשר מאז ניתן פסק-הדין ועד 1977 חלפו 15 שנה, וחבר הכנסת שחל היה לחבר הכנסת לפני 1977 — —

יהודה חשאי (המערך):

האם יש התייחסות על פסק-דין?

שר המשפטים מ' נסים:

— — — — — וככל זאת הוא לא הגיש בימים ההם הצעת חוק הבאה ליישם את מה שהוא ציטט מפסק-הדין של בית-המשפט העליון.

יעקב צור (המערך):

איזה שיקול זה? מה זה שייך?

שר המשפטים מ' נסים:

מה זה שייך? היש צורך להזכיר לך מה קרה ב-1977?

גד יעקבי (המערך):

אדם אינו משתנה? אנשים אינם משתנים? או מה?

שר המשפטים מ' נסים:

15 שנה חלפו, והיתה ממשלה בישראל, ממשלת מערך, שהוא יכול היה לשכנע אותה יותר.

שבח רייס (המערך):

אנשים משתנים, זמנים משתנים.

שר המשפטים מ' נסים:

זה לא עניין של שינוי.

אורי סבג (המערך):

יש פיקסציה?

יהודה חשאי (המערך):

יש מקרים מסוימים שזה לוקח 15 שנה.

היו"ר מ' סבידור:

חבר הכנסת חשאי, אני מבין שרוצים להציג שאלה לשר.

זה לגיטימי — —

שר המשפטים מ' נסים:

אני מוכן להשיב.

היו"ר מ' סבידור:

— — — — — אבל שארבעה ישראלי בכת-אחת? זה גם פוגע בכולנו, וזה גם אינו משרת את המטרה.

שר המשפטים מ' נסים:

אדוני היושב-ראש, לא הייתי נכנס לנימה הזאת — לכאורה היא מיותרת — אלמלא דבריו של חבר הכנסת שחל, שבהנמקתו ביקש לצייר מצב, שמשלה זו יש לה עניין למנוע חופש מידע מן הציבור, זאת היתה נימת דבריו, גם אם הם נאמרו במלים אחרות, אלא שאין להם יסוד.

ההצעה, כפי שאמרתי, השעה טרם בשלה לקבל אותה. גם בארצות-הברית, שקיים בה חוק כזה או מעין זה, יש רבים המצטערים עליו. האם נכוא היום אנחנו, עם המשאבים שלנו — אנחנו מדברים על קיצוץ המנגנון הציבורי בישראל — ונחוקק חוק שצריך, בהערכה ראשונה, להביא למינוי של הרבה עשרות אם לא מאות, ואולי מאות רבות של עובדים חדשים נוספים, כדי להבטיח את יישומן? זה לא דבר פשוט כל כך היום בישראל. גם אם היה הדבר חיוני ודחוף, ספק אם היינו יכולים היום להוסיף מנגנון כשעור כזה.

אבל, הנושא הוא חשוב, וצריך היה אולי להתקדם משהו לקראת אפשרות של הגדלת חופש המידע בישראל. לשם כך

העברת הצעת החוק של חבר הכנסת שחל לדיון בוועדה, ירים את ידו. נא למנות.

ה צ ב ע ה

בעד ההצעה להעביר את הצעת החוק לוועדה — 42

בעד ההצעה להסיר את הצעת החוק מסדר-היום — 38

ההצעה להעביר את הצעת חוק חופש המידע, התשמ"ב—1982, לדיון מוקדם בוועדת החוקה, חוק ומשפט נחקבלה.

ו. הצעה לסדר-היום

שחיקת המשכנתאות לדיור לזוגות צעירים, לעולים חדשים ולזכאים אחרים

היום הוא 700,000 שקל, הרי אותו זכאי בעל 1,800 נקודות, שמצב משפחתו קשה בלאו הכי, צריך להשיג עוד 3 עד 3.5 מיליוני לירות.

אם תהליך עדכון המשכנתאות יבוצע אחת לחששה חודשים, כפי שזה היה, ונניח שהסיוע לזוגות צעירים, למשפחות ברוכות ילדים ולעולים יעודכן רק בחודש יוני 1982, מחיר דירה צנועה במקום לא-מבוקש יהיה אז 900,000 שקל, בעוד הסיוע ימשיך לעמוד על 210,000 שקל, ובנוסף על כך הלוואה משלימה של 50,000 עד 100,000 שקל — שיעור הסיוע יהווה רק כ-30% ממחיר הדירה.

המשך השיטה הקיימת לגבי עדכון המשכנתאות מקטין את משקל הסיוע וגורם להרחקת הזכאים מהאפשרות לרכוש לעצמם דירה.

אדוני היושב-ראש, רבותי חברי הכנסת, אל לנו לטעות בפירוש של הלך הרוח הציבורי. במחשבה שאם היום יש שקט בנושא הדיור, הרי שהכול שפיר. השקט היום הוא יחסי בלבד. אומנם, אין היום הפגנות רחוב, אין התפרצויות, אך לדעתי זהו שקט שלפני הסערה.

לפי נתוני משרד הבינוי והשיכון, לא מימשו את זכאותם כ-24,000 משפחות במסגרת תוכנית הסיוע לזוגות צעירים וליישובי פיתוח, משפחות הגרות בשכירות ארעית או אצל הוריהן וברובן מטופלות בילדים. כ-13,000 משפחות ברוכות ילדים, המתגוררות בצפיפות של שלוש נפשות ויותר בחדר, קיבלו זכאות, אבל לא הצליחו עד היום לממש את זכאותן, בגלל מחירי הדירות הגבוהים ובגלל המשכנתה, שאין בה כדי לכסות את מחירי הדירה. על אף שהמשכנתה הניתנת היום למשפחות ברוכות ילדים היא גבוהה ביותר, אבל כתוצאה מעליית המחירים, מתרחקת אף יותר משפחות אלה, לצערי ולצער כולנו, מרכישת דירה.

כבר כיום הולך וגדל היקף האוכלוסייה הנוקדת לפתרונות דיור, וכידוע אין זה הנתון הסטטיסטי היחיד הקשור לנושא הדיור וחייב לעורר דאגה בלבנו. די אם נעניין במספרים המבטאים את מאזן ההגירה השלילי בשנים האחרונות, כדי שייגרם לנו זעזוע ממש, נכון שגם לפני קום המדינה, וגם בשלבים שונים לאחר הקמתה, הייתה יריעה עצם תופעת הירידה, אך מה שקורה בשנים האחרונות בנושא זה, לא ניתן

אני מציע, שאותם מומחים יוזמנו לוועדת החוקה, חוק ומשפט, אני מציע לך זאת, אדוני שר המשפטים, הסוגיה ראויה לבירור. אני לא אהיה בין אלה שילחצו על קבלת החוק תוך יום-יומיים. אולם, אם באמת חופש המידע חשוב לך, הרי המקום הנכון הוא ועדת כנסת. השיטה הזאת, שלפיה מצהירים שנושא הוא חשוב מאוד, אבל אין מקום להעבירו לוועדת כנסת, חמורה בעיני פי כמה: ועדת כנסת היא המקום הראוי לדון בכל ענייני החקיקה של מדינת ישראל, ולא מקום אחר.

היו"ר מ' סבידור:

תודה לחבר הכנסת שחל. אנו עוברים להצבעה. מי בעד

היו"ר מ' סבידור:

אני מומין את חבר הכנסת אדרי להעלות את הצעתו.

רפאל אדרי (המערך):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, הקושי הניצב בפני שכבות אוכלוסייה נרחבות להגיע לפתרונות דיור הולמים נדון כבר פעמים אין ספור בכל פורום ציבורי אפשרי. למעשה, ניתן להניח, כי בנושא זה כבר אין מה לחדש, ומה שנותר בעצם הוא רק להתמודד בפועל עם הבעיות בניסיון רציני לפתור אותן.

אין בדעתי לחזור על כל העובדות הידועות ולהקיף את כל הבעיות, אלא להאיר אספקט אחד בלבד של הנושא, המתייחס לסיוע הממשלתי הניתן לזכאי משרד הבינוי והשיכון.

לפני כשלושה חודשים, דהיינו בתחילת נובמבר 1981, עודכנו סכומי המשכנתאות לדיור לזוגות צעירים ולזכאים, וזאת לאחר שבמשך תקופה של תשעה חודשים, מפברואר עד נובמבר 1981, לא היה כל עדכון, ומחירי הדירות עלו מדי חודש בחודשו. שיעור הערכון הממוצע היה כ-45% באזור ירושלים וכ-49% בשאר אזורי הארץ. בתקופה זו חלה החייקורת במחירי הדירות העממיות בשיעור שבין 70% ל-80% על-פי האזורים השונים.

הבעיה היא תהליך השחיקה המואץ שחל במשקל הסיוע הממשלתי למשתכן ביחס למחיר הדירה. ככל שהזמן חולף, נגרמת ירידה חלולה בתועלת שיכול להפיק הוג הצעיר או העולה החדש מהמשכנתה שהוא מקבל מהמדינה. לדוגמה, זכאי בעל 1,300 נקודות קיבל בפברואר 1981 סיוע בשיעור של 150,000 שקל. הלוואה זו סיפקה לו מימון בשיעור של 43% ממחיר דירה של שלושה חדרים בשטח של 72 מטר מרובע, שמחירה היה אז כ-350,000 שקל. מחיר הדירה עלה אפוא כ-71.4% ואילו שיעור הסיוע עלה ב-40% בלבד. תהליך זה היה בו כדי להרחיק אף יותר את הנוקד לדירה מפחרון בעייתו.

נתעלם לרגע ממה שקרה מפברואר עד נובמבר 1981 ונחזרו רק בהשוואה עם המצב שלאחר עדכון הסיוע. אותו זכאי שקיבל אז 150,000 שקל, קיבל לאחר העדכון 210,000 שקל. סך זה, ביחס למחיר אותה דירה בנובמבר 1981, שהיה 600,000 שקל, מהווה 35% בלבד.

נכון שיש בעלי זכאות גבוהה של 1,400 — 1,800 נקודות, ואלה מקבלים בין 3 ל-3.5 מיליוני לירות, אבל כאשר המחיר

לספק להם הסכר הגיוני לגבי הקשר שבין האירועים האקטואליים לבין מצבו חסר הפתרון?

אין ספק כי אנו נדרשים לבחון באופן רציני את כל נושא הקצאה המשאבים לדיור, כדי שלא נתחייב במהדר הנורא של אימתן הזדמנות לדור-העתיד הפוטנציאלי לבנות את חייו בכבוד במדינת ישראל.

אני מודה לך, אדוני היושב-ראש, אני מודה לכם, רבותי חברי הכנסת.

היו"ר מ' סבירוב:

חודה לחבר הכנסת אדרי. אני מזמין את שר הבינוי והשיכון להשיב.

שר הבינוי והשיכון ד' לוי:

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, ראשית, אני רוצה להרגיע אל מול האזהרות שהושמעו כאן ולומר, שאין אנו עומדים בראשיתו של משבר ולא בעיצומו של משבר, לא בענף הבנייה ולא במצב ההתמודדות עם מצוקת הדיור בישראל.

חבר הכנסת אדרי, שאני מכבד אותו, פתח את דבריו באומרו, שאין בדעתו לחזור על העובדות הידועות בתחום זה. אני רואה חובה לעצמי לעמוד על העובדות, הידועות וגם הבלתי-ידועות, בתחום זה.

אדוני היושב-ראש, מדיניות הסיוע של משרד הבינוי והשיכון היא פרוגרסיבית ומבטיחה השגת יעדים חברתיים תוך מתן פתרונות דיור וסיוע לזכאים מקבוצות אוכלוסייה שונות. שיעורי ערכון הסיוע נקבעים ומשתנים על-פי מצבן החברתי והכלכלי של קבוצות האוכלוסייה, המסתייעות כתוכניות המשרד, ובהתחשב בהתפתחויות כמשק ובענף הבנייה, כל אלה צמודים זה לזה, ואין תחום אחד יכול לענות לבדו לא על בעיית הענף, לא על בעיית הזכאי ולא על בעיית המשק בכללותו.

מערכת הסיוע מבוססת על מסלולים שונים ומגוונים לאוכלוסיית הזכאים: א. סיוע בהלוואות מסובסדות להטבת תנאי דיור ולרכישת דירה לחסרי דיור, ואלה זוגות צעירים, עולים חדשים, מפונים, משפחות מרובות ילדים, משפחות חד-הוריות ובודדים.

ב. סיוע למתיישבים ביישובי הפיתוח — הלוואות כתנאים מועדפים ומענקים לרכישת דירה, הן לחסרי דירה והן לבעלי דירה, לתושבי ערי הפיתוח ולעובדים מהמרכזים העירוניים ליישובי הפיתוח. זה סיוע מועדף, כמדיניות הבאה לתת גיבוי למקומות המרוחקים והחלשים, כדי להפוך אותם למקומות משגשגים ומושכים ולהביא אליהם גם אוכלוסייה חזקה לטובתה היא ולצורך אינטגרציה הלכה למעשה.

ג. הקצאה דירות בשכירות — לאוכלוסייה החלשה ניתנות דירות בשכירות סוציאלית. חלק מהדירות בשכירות הנמסרות לזכאים נרכשות על-ידי המשרד מחוץ לשיכון הציבורי, כדי למנוע דיכוי עוני, וזאת תוך הפקת לקחים מניסיון העבר ומשגיאות שנעשו במשך שנים. לא עוד ריכוז של אוכלוסייה הומוגנית אחת במקום אחד, בבליק אחד, בשכונה אחת, אלא מתן אפשרות לבחור באופן חופשי היכן לגור והעמדת הסיוע בהתאם למצבו הסוציו-כלכלי של כל זכאי ביישובי הפיתוח ניתנות גם דירות כשכירות חופשית.

ד. השתתפות כשכר דירה — מסלול שפתחנו אותו לאחרונה, והוא הוכיח את עצמו — זוג צעיר שאינו רוצה או אינו יכול לרכוש דירה מסיבות שלו, יש לאפשר לו לשכור דירה

לכנותו אלא כסתף והידרדרות בלא חקדים. גורמים רבים חורמים לתהליך זה, ובכללם נושא הדיור.

השקט היחסי נרכש במחיר יקר ביותר, צמצום העלייה והגדלת הידידה — 2,000 דירות של יורדים מוצעות למכירה מדי שנה — מלאי דירות גדול עוד מהשנים 1975 — 1976, וגורמים שרכשו דירות באותה תקופה בכמות גדולה לצורכי השקעה ומציעים אותן כיום למכירה בגלל הכדאיות הכלכלית — אלה הם הגורמים שעדיין מווסתים את שוק הדיירות.

בינואר 1982 הסתמנה מגמה של ירידה במכירת דירות בשיעור של שליש לערך ביחס להודש דצמבר 1981, כאשר המחירים הגבוהים מהווים משוכה גבוהה לזוגות הצעירים, והסיוע הממשלתי, כאמור, אין בו די כדי לסייע באופן ממש.

אני צופה, כי אנו הולכים וקרבים למשבר בלתי נמנע בענף הבנייה, אם לא יינקטו צעדים בכיוון הנכון. נכון שאין די בעליית מדד הבנייה של חודש אחד בשיעור של 13.3% כדי לגרום למשבר, אבל התהליך של החודשים האחרונים, השחיקה שחלה כמשכנתאות לזוגות צעירים והמגמות המסתמנות מכשרים, שאכן אנו על סף משבר, אך הפעם לא יהיה זה משבר אצל הקבלנים וחברות הבנייה, אלא יהיה זה, לצער, משבר אצל הזכאים, והוא יהיה משבר חברתי חריף ביותר.

די להזכיר שמשלשום ועד היום עלה מחיר הדירה לאותם זכאים בין 50,000 שקל ל-60,000 שקל, כלומר, אם דירה ארבעה חדרים בירושלים עלה 900,000 שקלים, הרי עלייה בשיעור של 13% מסתכמת ב-90,000 שקל בקירוב, ותוך יומיים משפחה ברוכת ילדים או זוג צעיר צריכים לשלם תוספת זו כתוצאה מעליית המדד.

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, לעצם העניין, ברור כי הצעד הראשון המתבקש, במסגרת הנושא שהעליתי, חייב להיות מציאת היחס הנכון וההגיוני בין היקף הסיוע לנוקדים לדיור לבין מחירי הדירות ברמה עממית. באופן שיהיה בסיוע עצמו כדי לסייע — פשוטו כמשמעו — באופן ממש. לאחר מציאת יחס זה, יש לנקוט צעדים שיבטיחו את מניעת השחיקה בשיעור הסיוע ושמירת היחס בינו לבין מחירי הדירה. אני מציע, כי סכומי המשכנתאות יעודכנו על-פי עליית המדד מדי תקופה של חודשיים, מאחר שההתייקרות במחירי דירות צמודה פחות או יותר למדד ההתייקרות בתשומות הבנייה, ומאחר שקצב עליית מדד זה גבוה מזה של מדד המחירים לצרכן, יש לקבוע כי גם היקף הסיוע יהיה צמוד למדד תשומות הבנייה, ולא למדד המחירים לצרכן.

אני סבור, שנדרשת רבזיה גם במישור הארגוני של הטיפול בנושא. סיוע לדיור במסגרת תקציב המדינה הוא חלק מתקציב משרד הבינוי והשיכון. לאור זאת, לא משרד האוצר הוא הגוף שעליו לפסוק כמעט בלעדית בכל הקשור לממדי הסיוע, תנאי ההחזר וכו'. מאחר שמשרד הבינוי והשיכון הוא הגורם מספר אחד בהכרת הבעיות בשטח, יש להעניק לו תוספת כלים, יותר סמכויות ויתר גמישות בהקצאת משאביו התקציביים, כדי שיוכל להקצות משאבים אלה על-פי סדרי העדיפות החיוניים ביותר.

על רקע התופעות הקשורות בפניו חבלי-מית. על כל המתרוע לכן, האם נוכל לעמוד, מבחינה ציבורית, בפני עיוות כה משווע ולהסביר לצעיר ששירת כצה"ל במשך שלוש שנים, מדוע הוא לא יוכל לרכוש לעצמו קורת-גג? הלא צעיר זה וחבריו קוראים עיתונים וצופים בטלוויזיה, מי מאתנו יוכל

1979, ובשנה האחרונה הוא הגיע מעבר ל-50% מרוכשי הדירות בקרב כלל הווגות הצעירים, המסתייעים בתוכנית הסיוע של המשרד. אני חושב שעשינו צעד גדול קדימה, משום שהתוכנית היא פרוגרסיבית. היא נותנת סיוע מסיבי יותר לחלש, ומתחשבת גם ביכולתו של אותו זכאי לגבי ההחזר שייקבע. מספר הווגות הצעירים שרכשו את דירותיהם בסיוע המשרד היה בממוצע חודשי של 760, וזוגות צעירים ב-1976 והגיע ל-1,200 בממוצע חודשי בשנת 1981. בחודש ינואר 1982 רכשו דירות בסיוע המשרד יותר מ-1,500 זוגות צעירים.

האם דכרי מעניינים את חברי הכנסת? — אני יכול להפסיק כאן.

הי"ר מ' סבידור:

אני מבקש את תשומת-לכם של החברים.

שר הבינו והשיכון ד' לוי:

אדוני היושב-ראש, חופעה דומה של הגדלת הרכישה בסיוע המשרד ניכרת גם בקבוצות אחרות של הזכאים, כגון תושבי ערי הפיתוח, הקבוצות החלשות, מפוני המעברות ומשפחות גדולות ברוכות ילדים, החיות במצוקת דיור.

חברי הכנסת, בארבע השנים האחרונות ניתנו כ-200,000 פתרונות דיור. קרוב ל-70,000 יחידות דיור נמצאות בבנייה בשלבים שונים — כ-29,000 בסקטור הציבורי וכ-40,000 בסקטור הפרטי. משרד הבינו והשיכון ימשיך גם בשנה התקציבית הבאה בפרוגרמת בנייה של כ-14,000 יחידות דיור. היקפי הבנייה הגדולים, המגדילים את ההיצע בשוק, הביאו להאטת בעליית מחירי הדירות, כפי שהדבר משתקף בנתוני הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, ולספיגה של מדרים על-ידי הבונים, ספיגה המאפשרת תחרות בריאה. לא באופן אוטומטי מתעדכן הסיוע, וזה בכוונה ומתוך שיקול והבאה-בכשבון של שלושת הגורמים שציינתי בתחילת דברי.

לוי ידענו שהעדכון מתבצע כל חודשיים, היינו עומדים בפני העלאה בלתי-פוסקת, והיינו מאיצים את ההתייקרות ומונעים את התופעה החיובית של ספיגה על-ידי חברות ועל-ידי קבלנים. זו המהות, זו הנשמה של התוכנית הזאת. כי אילו הבטחנו מראש עדכון שוטף כל חודשיים, כל שלושה חודשים, או כל חודש, היינו נמצאים במצב בלתי-נסבל, שכלל שהמדינה תיתן ומגדיל, כך מחירי הדירות ירקעו שתקים, והרי איש מאתנו אינו שואף לזה.

לאור מלאי הדירות, יש לצפות, אדוני היושב-ראש, כי בעתיד הקרוב תהיה עליית מחירי הדירות מתונה ביחס לעליית מדר מחירי התשומה. המשרד אינו ככול למעוץ עדכון קבועים, וכידי הכלים והאמצעים להשפיע הן על ענף הבנייה מבחינת היצע הדירות והן על העמדת האמצעים להבטחת קורת גג לכל משפחה בישראל.

יצירת בהלה בהסתמך על מדר תשומת הבנייה האחרון, המשקף עלייה מצטברת בתשומות הבנייה של כמה חודשים קודמים, ולא עליית מחירי הדירות של החודש האחרון, גלולה להטעות: היא מנותקת מן המציאות, כפי שהוכחתי בנתונים שציינתי. אין לגשת לעניין הזה במנותק ממעבנו הכלכלי והמשקי הכלל. ענף הבנייה חייב להיות יציב. אסור שענף הבנייה ייכנס לקפיאה. בעניין זה אסור לחת לענף הזה להתנגד מאליו, וחובת המדינה והרשות המבצעת, שהיא הממשלה, להמשיך ולבנות לאותם יעדים חברתיים, שאותם ציינתי וכולנו מחויבים בהם.

יש בנייה מקבילה הן של הסקטור הציבורי והן של הסקטור הפרטי. ביחד בונים, ביחד מפתחים את הארץ.

לפי בחירתו בשוק החופשי, לסייע בידיו בסובסידיה לשכר-דירה, תוך שמירת זכאותו לאותה הלוואה מסובסדת בעת שירצה בכך, ולזוגות צעירים, אדוני היושב-ראש, ולקבוצות מוגדרות נוספות ניתן על-ידי המשרד סיוע זמני בהשתתפות בשכר-דירה לאלה השוכרים דירה בשוק החופשי. סכום ההשתתפות מגיע עד 2,000 שקל לחודש. כמו כן, תיתכן השתתפות במשולם מראש לשנה, כאשר זוג צעיר מוצא את הדירה ומגיע להסכם עם בעל הדירה. אדוני היושב-ראש, ממהצית 1979 קיבלו סיוע במסגרת זו כ-10,000 משקי-בית. אינני מדבר עכשיו על הסיוע בשכר-דירה מ"עמידר", אני מדבר על השוק החופשי, בכל הערים. השקט איננו בכדי, הוא אינו פתאומי, הוא אינו יחס שונה, אלא חיפוש הדרך להקל על המצוקה ולא לחזור עוד לאותן תופעות שידענו, שאדם כזה בעת שלא מצא פתרון נכנס לייאוש ולהתפרצות. לא עוד. יש מסלולים רבים, הנותנים תשובה על הבעיה הזאת.

יש בקרבנו קבוצות חלשות הנקראות 3+, כלומר — שלוש נפשות בחדר. חסרי הדירה המתגוררים בצפיפות של שלוש נפשות ויותר בממוצע לחדר זכאים להלוואה בלתי צמודה המגיעה עד 600,000 שקל: אני מדגיש: בלתי צמודה.

תושבי מעברות, אסבסטונים ותת-דיור — קבוצות אלה נהנות מסיוע גבוה ביותר, המתעדכן באופן שוטף מדי חודש בחודשו ומאפשר רכישת דירה לפי בחירתו של הזכאי בשוק החופשי. כמו כן, עומדת לו הוכחת דירה בשכירות סוציאלית, אם הוא רוצה בכך. בהכירה בידיו.

אדוני היושב-ראש, הסיוע לזכאים עודכן לאחרונה בנובמבר 1981. קדמו לו עדכון כללי בפברואר 1981 ועדכון חלקי בינוי 1981. לקבוצות החלשות בקרב הווגות הצעירים ולתושבי עירות הפיתוח עודכנו המשכנתאות בשיעורים הנעים בין 40% ל-124%, כהתאם ליכולת הזכאי.

ברור שכל אחד מאתנו היה מאושר לו העמדנו דירה חנים לכל דורש, אך הלוואה מסובסדת לא-צמודה במחיר המלא לכל דורש. השאלה המתבקשת היא: האם מדינת ישראל יכולה לעשות זאת, האם היא רשאית לעשות זאת? התשובה — לא.

צירלי ביטון (התחית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
אבל לבנות בשכירות אפשר.

שר הבינו והשיכון ד' לוי:

אתיחס לכך. איני חשור על מיהו כאדם שאינו רוצה ש'כנו בשכירות. אך כאשר הבנייה בשכירות דורשת גם מענק, גם קרקע חנים, גם התחייבות רכישה וגם שכר דירה המגיע ל-50% מההכנסה של אותו זכאי — אני מתנגד לדרך זו.

אדוני היושב-ראש, אנו עדים — על-פי מספרים שאני אעמיד עליהם — לגידול מהלך במספר רוכשי הדירות בסיוע המשרד. מספר הנישאים אינו גדל, אך מספר רוכשי הדירות בסיוע המשרד בשנת 1979 מקרב הווגות הצעירים היה כ-9,000, ועלה בשנת 1980 לכ-13,700, והגיע בשנת 1981 לכ-14,400 זוגות צעירים. כמו כן, בתוכניות לאזורי פיתוח גדל מספר רוכשי הדירות בסיוע המשרד מכ-2,200 בשנת 1979 לכ-2,500 בשנת 1980, והגיע לכ-3,900 בשנת 1981. מגמה זו מתבטאת בכל תוכניות הסיוע של המשרד.

אדוני היושב-ראש, כדאי לשים לב לנתון זה, משום שאני ער לרגישות של כל חברי הכנסת בתחום החברתי. עד 1979 היו רוכשי הדירות מהקבוצות החלשות בקרב הווגות הצעירים 24% מסך כל הווגות הצעירים. אחוז זה עלה ל-43% בשנת

והמדינה מעמידה לרשות הזכאים את האמצעים בצורה פרודוקטיבית, כדי שישגו קורת גג משלהם. היא מעמידה לרשותם גם מסלולים נוספים, כפי שציינתי, אדוני היושב-ראש. הן בדירות בשכונת-דירה סוציאלית לחלשים ביותר בתוכנו, הן בהעדפה של אלה היושבים בערי פיתוח ואלה הרוצים להצטרף אליהם, הן בפינוי מהמעברות ומהאבססטינוים והן בהעמדת סיוע מסיבי כהשתתפות בשכונת-דירה לזוג צעיר הרוצה לחיות בשכירות במקום שבו הוא בוחר.

מסלולים אלה נותנים תשובה נאותה על הבעיה הזאת, החייבת לעמוד תמיד בראש דאגותינו. הממשלה תמשיך באמצעות משרד הבינוי והשיכון, ללוות את ענף הבנייה ולהיות הברומטר החברתי, לראות את הביצוע שילך ויגדל, ולתת את התשובות המתאימות לכל שכבות האוכלוסייה שבתוכנו, ובפרט חשומת-לב ורגישות מיוחדת לחלשים ביותר בתוכנו.

מפאת כל אלה, אדוני היושב-ראש, ולאור העובדות שהבאתי לפני הכנסת, אני מציע להסיר את ההצעה מסדר-היום.

היו"ר מ' כהן-אבידב:
תודה לסגן ראש הממשלה ושר הבינוי והשיכון.

צירלי ביטון (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
יש הצעה אחרת, להעביר את הנושא לוועדה.

היו"ר מ' כהן-אבידב:
של מי?

צירלי ביטון (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
של חבר הכנסת מאיר וילנר.

פנתס גולדשטיין (הליכוד):
אני חושב שזכותו לנמק.

2. הצעה לסדר-היום

הירידה הניכרת של בוגרי בתי-הספר להנדסאים בישראל

אני מעלה בעיה לאומית ממדרגה ראשונה, ואני קורא לכנסת להצטרף למאבק למנוע את ירידת טובי בנינו מסיבות שניתן למנוע אותן, אך איש אינו נותן את הדעת על הבעיה הכאובה הזאת. למרות פניות רבות לגורמים השונים, נוצר אשר גדל וחונק בארץ, נדחף על-ידי ממשלת ישראל והמוסדות להשכלה גבוהה לרדת מן הארץ.

הנדסאי מסיים שנתיים של לימודים על-תיכוניים. אם הוא רוצה להמשיך בלימודי הנדסה, המוסדות להשכלה גבוהה בארץ מוכנים במקרים מסוימים להעניק לבוגרי לימודי הנדסאות עד 24% נקודות זיכוי, אבל גם זיכוי זה אינו אוטומטי: הוא ניתן אך ורק לתלמידים בעלי הישגים טובים ונתון להחלטתם של מורי החוג שבו מתעתד בוגר ההנדסאות ללמוד. לעומת זאת, בפנותם להמשיך לימודים באוניברסיטאות מוכרות ומכובדות בארצות-הברית, הם נחשבים כ"Transfer" students וזוכים בהכרה מלאה של כל מכסת לימודיהם הטכנולוגיים במסגרת המכללות הטכנולוגיות במדינת ישראל.

לדוגמא, באוניברסיטה של קליפורניה, בסנטה-ברברה, נהנים בוגרינו מנקודות זכות בהיקף של 80 — 90 נקודות זכות מתוך 180. בקולג' הפוליטכני של פומונה מעניקים לבוגרינו

היו"ר מ' סבידור:
אני מזמין לדוכן את חבר הכנסת חיים הרצוג, שיביא את הצעתו בדבר הירידה הניכרת של בוגרי בתי-הספר להנדסאים בישראל.

חיים הרצוג (המערך):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, אני מצטער לקבוע, כי משרד החינוך והתרבות גורם זה שנים לעידוד הירידה מן הארץ של מיטב הנוער בישראל, בהיקף שכבר הגיע לאלפים רבים, ואין פוצה פה ומצפץ. מעל במה זו אני מאשים את משרד החינוך והתרבות באחלתי-יד, שאפשר לכנותה פושעת, בכך שבגלל מחדלים ואי-יכולתו להתגבר על השמרנות של המוסדות להשכלה גבוהה בישראל, ממשיכים כל שנה לרדת מהארץ מאות בוגרי הנדסאות.

בתוקף תפקידי כנשיא ארגון "אורט" בישראל, שבמסגרתו לומדים היום כ-45,000 תלמידים, ניסיתי פעמים אין-ספור להשפיע על משרד החינוך והתרבות כעניין זה, אך בינתיים לשווא. ובינתיים הירידה נמשכת. מספר הבוגרים לשנה בארץ ככל המסגרות בלימודי הנדסאות וטכנאות הוא 3,500 — 4,000 איש.

סגן השר במגורד ראש הממשלה ד' שילנסקי:
הוא שכח לציין, שכשהוא בא עם תעודה כזאת לישראל,
פה מכירים בו.

חיים הרצוג (ד מרצ):

הוא כתב לשר החינוך והתכנון בחודש דצמבר 1981
מכתב, החריע בו על הנעשה בתחום זה, וביקש להעניק, על-פי
קריטריונים שייקבעו על-ידי משרד החינוך, הכרה אקדמית
למוסדות השכלה להנדסאים; או, לחלופין, לגרום לכך
שתניתנה להנדסאים במוסדות להשכלה גבוהה בארץ נקודות
זכאות, בהתאם להישגיהם ובהתאם לרמה הנהוגה בעולם.

אם אני כבר מדבר על הנושא הכאוב הזה, הרי מן הראוי
שאפנה את תשומת-הלב לבעיית כוח-האדם הטכני הדרוש
למדינה. לפי דוח ברודט, שנערך על-ידי מי שהיה סמנכ"ל
לחנכון כלכלי באוצר, יחסו כ-30,000 טכנאים והנדסאים
למדינת ישראל בעשור הבא. בעולם הרחב היחס הרצוי בין
הנדסאי למהנדס הוא 1:3, שלושה טכנאים-הנדסאים למהנדס
אחד; ואילו בישראל היחס הוא הפוך, 2-3 מהנדסים על
טכנאי. מצב זה מזכיר את עליסה בארץ הפלאות.

יש לדעת, הכרח לתת הכרה אקדמית למוסדות ההשכלה
להנדסאים. בכך ישאפו התלמידים פחות להמשיך במסלול
מהנדס. מכל מקום, הגיע הזמן שונתחרר מהשמרנות
הלאומית, האופיינית לנו גם בנושא זה, ונחפש את הדרך לפשט
את החינוך הטכנולוגי שלנו, להביא לאיזון נכון ולהקטין בכך
את ההוצאות, המצב כיום הוא, שדרושים לנו הרבה יותר
הנדסאים וטכנאים ממהנדסים במשק. חינוכו של מהנדס עולה
פי כמה יותר מחינוכו של הנדסאי או טכנאי. אך אנו מסבדים
ייצור מהנדסים במקום להקטין את המספר ולהגדיל את מספר
ההנדסאים. וכל זה למה? כי המוסדות להשכלה גבוהה
מסהגרים במגדלי-השן שלהם ומתנגדים לכל שינוי; כי הם
לעיתים מתנתקים מהמציאות בארץ, והכול, כמובן, על חשבון
משלם המסים. גם היבט זה של הבעיה ראוי לתשומת לב, גם
של משרד החינוך והתכנון, וגם של משרד האוצר.

אך מעל הכול יש הכרח דחוף וחיוני להפסיק את תהליך
הדימום בגוף הלאומי שלנו שנגרם, כאמור, על-ידי חוסר
תשומת-לבו של משרד החינוך והתכנון ועל-ידי שאננותם,
עיקשותם ושמרנותם של המוסדות להשכלה גבוהה.

אני קורא לבית להעמיד את ממשלת ישראל על החרפה
והבושה שבגל הירידה מהארץ של נוער מעולה וחיוני, ירידה
שניתן למונעה — אם רק תיתן על כך הממשלה את דעתה.

היו"ר מ' כהן-אביב:

תודה לחבר הכנסת הרצוג. אני מוזמין את סגנית שר
החינוך והתכנון להשיב.

סגנית שר החינוך והתכנון מ' גלזר-תעסה:

אדוני היושב-ראש, חברי כנסת נכבדים, אין לי הפעם אלא
להסכים לדבריו של חבר הכנסת חיים הרצוג, ולברך אותו על
העלאת הנושא ככנסת עצמה. אבל אני חייבת להוסיף כמה
פרטים. כבר בשנת 1971 קיימת ישיבה בנושא זה עם מישה
ארנס, שהיה פרופסור לאורינואוטיקה בטכניון, והעליתי בפניו
את הבעיה של המשך לימודיהם של הנדסאים. מישה ארנס
אמר לי אז, שהוא יודע על הבעיה הזאת — אני מדברת על שנת
1971 או 1972, אני זוכרת בדיוק — והוא יביא את הבעיה
בפני הטכניון וישוחח עם עמוס חורב. ב-1975 שלחתי אותו
מה נעשה בנדון בטכניון, אך לא היתה תשובה. כך שהשאלה
הוא מתגלגלת כבר 10 שנים, ואני מצטרפת לשאלה שלך,
חבר הכנסת הרצוג, מדוע ולמה?

100 — 110 נקודות מתוך 200. במכון הפוליטכני של ניר-יוק
ניתן לקבל נקודות זכות בהיקף של עד 80 נקודות מתוך 140
הדרושות לקבלת תואר ראשון. במציאות מגיעים בוגריו
לתואר ראשון בשנתיים, ובלומודים אינטנסיביים אפילו בשנה
ומחצה.

בתי-הספר של "אורט" מוצפים בבקשות של בוגרים לקבל
המלצות והעתיקי תעודות כשפה האנגלית, כדי שיוכלו להירשם
למוסדות להשכלה גבוהה בארצות-הברית. השמחים לקבלם
לאור הניסיון הטוב עם בוגריו משנים קודמות, אשר סימו את
לימודיהם שם בהצטיינות.

לצערנו, רבים מהם אינם חוזרים לארץ, לאחר שעברו את
התהליך של תואר ראשון, חורג שני, התמחות במפעל ולבסוף
ירידה להפקט, גם אם הם מכריזים אחרת. כתוצאה מכך,
מאבדת מדינת ישראל את מיטב בניה וכוח-אדם טכנולוגי
מעולה.

לאחרונה שהתה משלחת הסברה מטעם הכנסת
בארצות-הברית. חבר הכנסת ארנס, כיום השר, ואנוכי
נלמדנו להיווכח במספר הגדול של תלמידים ישראלים אשר
גדלו לעזוב את הארץ להמשך הלימודים הטכנולוגיים. רבים
מן הבחורים, שעזרו לנו כנהגים, כאנשי ביטחון ועוד, סיפרו
לנו כי הם הנדסאים, אשר נאלצו לעזוב את הארץ להמשך
הלימודים. באוניברסיטת מרילנד, למשל, גילינו כ-25 כאלה.
בפוליטכניקום ניר-יוק יש היום מעל 30 כאלה. תכפיל את
המספר במספר המכללות הטכנולוגיות בארצות-הברית, ואתה
מגיע למספרים מדהימים ממש.

אייאפשר לכנות את אשר קורה בשם שונה מהשם "חלם".
ממשלת ישראל מממנת את רוב התקציב של המוסדות
להשכלה גבוהה. הם, מתוך עיקשות ושמרנות ושיקולים
אחרים, אינם מוכנים להקל את המשך הלימודים של נוער בוגר
הנדסאי, כידעה ברורה, כי התוצאה היא ירידה, מסיבית מן
הארץ. ומשרד החינוך והתכנון מחריש, וכך הופך לשותף
במחדל מוזעזע.

סגן השר דב שילנסקי, המטפל בנושא הירידה, נזעק
לבעיה הזאת, ונדהם כאשר גילה את היקפה. בסיורו האחרון
בארצות-הברית הוא נוכח לדעת, כי מה שאני מתאר הוא אחד
החמורים החמורים הגורם לירידה, מחדל אשר בירי ממשלת
ישראל לתקנו. בראיון שהעניתי מר שילנסקי לעיתון "ידיעות
אחרונות" ב-12 בפברואר 1982 הוא אמר: "כמעט בכל מקום
נתקלתי בהנדסאים ישראלים-לשעבר, יש לנו בארץ בתי-ספר
מצוינים בתחום הזה. הבוגרים רוכשים תוך כדי השירות הצבאי
שלהם ידע מקצועי חשוב — וכך הם הופכים ליסחורה
מבוקשת מאוד בארצות-הברית. כשחוזר כזה רוצה ללמוד
הנדס בארץ, הוא צריך להתחיל מאל"ף. אבל באמריקה
מתחשבים בקצת שלו. ובתוך שנה — שנתיים הוא יכול לקבל
תואר מהנדס, המוכר גם בישראל. חברות אמריקניות גדולות
מחפשות את ההנדסאים שלנו באוניברסיטאות בארצות-הברית
ומציעות להם מלגות לימודים די נכבדות, בתנאי שיתחייבו
לעבוד אחר כך שלוש עד חמש שנים אצלן. כך הופכים צעירים
רבים כאלה — אפילו היה בדעתם לשוב לישראל בסיום
לימודיהם — ליוורדים. בלוסיאנג'לס נפגשתי עם קבוצה של
כ-30 אקדמאים ישראלים צעירים. כולם מבוססים, שבעה מהם
היו קודם הנדסאים, אני פשוט מתקשה להבין זאת: אמריקה
ה'מפגרת' מוכנה לתת לחבור כזה תואר של מהנדס תוך פחות
משנתיים — ואנחנו לא?..."

עובדים במקצוע. לכל הדעות יש להתחשב במינימום של שנה וחצי עד שנתיים בלימודים הקודמים שלהם, ולאפשר להם להמשיך ולסיים את לימודיהם בתוך כשנתיים ימים.

אני מודה שוב לחבר הכנסת הרצוג ומציעה להעביר את הנושא לדיון מקיף ומעמיק בוועדת החינוך והתרבות.

עוזי ברעם (המערך):
אפשר לשאול שאלה?

היו"ר מ' כהן-אבידב:
בבקשה.

עוזי ברעם (המערך):
בנושא הירידה, שזה אחד המרכיבים של העניין. עוסקת ועדת העלייה והקליטה. לכן אני מציע, שתקום ועדה משותפת של ועדת העלייה והקליטה וועדת החינוך והתרבות לנושא הזה.

סגנית שר החינוך והתרבות מ' גלזר-תעסה:
אני חושבת שאתה צודק, כי זו תהיה ועדה חריפה יותר.

עוזי ברעם (המערך):
זה יעבור לוועדת הכנסת והיא תחליט.

היו"ר מ' כהן-אבידב:
הכנסת תחליט על ועדה משותפת, וועדת הכנסת תחליט על הרכבה.

היו"ר מ' כהן-אבידב:
חבר הכנסת הרצוג, האם אתה מסכים להעברת ההצעה לוועדה?

חיים הרצוג (המערך):
מסכים.

היו"ר מ' כהן-אבידב:
תודה. חברי הכנסת, לפנינו הצעה אחת, להעביר את הנושא לוועדה משותפת של ועדת העלייה והקליטה וועדת החינוך והתרבות. ההרכב ייקבע עליידי ועדת הכנסת. אני מעמיד אותה להצבעה.

ה צ כ ע

בעד ההצעה להעביר את

הנושא לדיון בוועדה — רוב

נגד — אין

ההצעה להעביר את הנושא לדיון בוועדה
משותפת של ועדת העלייה והקליטה וועדת
החינוך והתרבות נתקבלה.

היו"ר מ' כהן-אבידב:
הכנסת תחליט פה-אחד להעביר את הנושא לוועדה משותפת של ועדת החינוך והתרבות וועדת העלייה והקליטה.

עם כניסתי לתפקיד. כאשר שוחחתי עם השר וכולון המר על הבעיה, נמסר לי שלפני כשנתיים התקיימה כלשכתו ושיבה בהשתתפות ראשי המוסדות להשכלה גבוהה, אשר להם פקולטות להנדסה, מהלי כמה מכללות טכנולוגיות ומוזכר הסתדרות ההנדסאים. נושא הפגישה היה מתן זכות נקודות להנדסאים המעוניינים להמשיך את לימודיהם במוסדות להשכלה גבוהה, המוסדות להשכלה גבוהה. שיש כהם פקולטות להנדסה. מסר — אני מדברת על תקופה שלפני שנתיים — כי ההנדסאים מצטיינים מקבלים נקודות זכות בגין לימודים קודמים, וזה כאשר כל בקשה מטופלת לגופה. לא ניתן לתת נקודות זכות בצורה כוללת להנדסאים, משום שהדבר נוגד את סעיף 21 (אא) לחוק המועצה להשכלה גבוהה, התשי"ח — 1958.

קראתי את הסעיף. ראשי המוסדות טוענים שאף אם היה החוק מתיר זאת, לא היו מוכנים לעשות כן, מאחר שבראש ראגתם עומד הצורך לשמור על רמת הלימודים ועל רמת המתקבלים לפקולטות להנדסה.

מנכ"ל משרד העבודה והרווחה, באותה פגישה לפני שנתיים, ציין כי המדינה השקיעה במשך השנים מאמצים לא רגילים בהקמת תשתית של מכללות טכנולוגיות, המכשירות הנדסאים אשר המשק כה נזקק להם, וכי יש לשמור על תשתית חשובה זאת.

בראשית דצמבר שוחחתי עם מר אבידב, שהוא הממונה על הנושא הטכנולוגי במדינה, ולו חבה המדינה את התנופה העצומה בחינוך הטכנולוגי. הוא מסר לי הפרטים האלה: בשנת התש"ס סיימו את לימודיהם 358 הנדסאים ו-944 טכנאים; בשנת התשמ"א סיימו 341 הנדסאים ו-1073 טכנאים; בשנת התשמ"ב — 385 הנדסאים ו-1,093 טכנאים. זאת במסגרת הלימודים של י"ג וי"ד. אין אני מתכוונת להנדסאים מבוגרים. לאחר שחבר הכנסת הרצוג העלה את הנושא בכל חומרתי, וכולנו יודעים זאת, אני חושבת שלא נותרו אלא שני דברים: לפנות אל המועצה להשכלה גבוהה ולבקש ממנה לבדוק את האפשרות בנסיבות הקיימות. אומנם בפגישה שקיימתי עם הפרופסור חיים הררי ב-26 בדצמבר 1981 הוא מסר לי, שהוועדה בודקת את נושא ההנדסאים, ועוסקים גם בהמשך לימודיהם של ילדי השליחים — שזה אינו הנושא של היום ולא אעסוק בו. אבל נאמר שבשנתיים ההנדסאים, "קיימנו ביוריס הן עם האוניברסיטאות והן עם משרד העבודה, ובקרום נקיים כמה פגישות נוספות בנושא. לכשנגיע למסקנות, אודיעך. לא הונחתי את הטיפול בשני הנושאים". המכתב הזה הוא מ-17 בפברואר 1982, ח' בשבט התשמ"ב.

לסיים אני פונה לחברים במועצה להשכלה גבוהה לבדוק את הנושא פעם נוספת ולמצוא את השביל העדין בשמירה על רמה ואיכות של לימודים, שכולנו מחייבים אותן מאוד, לכן החוב והחובה המוטלים עלינו לעזור להנדסאים למצוא אפשרות להמשיך לימודיהם כאן-בארץ. במוסדות להשכלה גבוהה במולדתם שלהם.

נוסף על כך, כל נשכח שאותם הנדסאים משרתים שלוש שנים בצה"ל ושנה בצבא הקבע. כלומר, ארכע שנים הם

ח. הצעה לסדר-היום

שימור אתרים היסטוריים לציון שנת ה-100

למושבות הוותיקות

בדבר שימור אתרים היסטוריים לציון שנת ה-100 למושבות הוותיקות. את הנושא יציג חבר הכנסת סויה. בבקשה.

היו"ר מ' כהן-אבידב:

חברי הכנסת, אנו עוברים לסעיף הבא: הצעה לסדר-היום

הראשונה והשנייה, צורת חיים של חלוצים אשר חירפו את נפשם להיאדר בכל פיסת קרקע? או את חיי הצנע והמחסור המחמיר? אבי הגנף שהניח בפניהם השלטון הזר, הן בימי העותמנים, הן בימי הבריטים ולאורך כל התקופה עד הקמת המדינה? על אף הכול הם קיימו בנופם וכתחייהם את ציוויה של הציונות, אשר היום הוכנסה, לצערנו, למראות.

רבותי חברי הכנסת, מבדיקה שערכתי בכמה מושבות ותיקות מתברר כי אם נרצה — נוכל גם נוכל להציל שרידים אלה, ויפה שעה אחת קודם.

בכורן-יעקב, למשל, מנסה הרשות המקומית להתמודד בכוחות עצמה עם שימור ושתור בית, המהווה מוקד משיכה לכל תלמידי בתי-הספר בארץ, וכן עם שימורה של שכונה עתיקה הסמוכה לת"ק. כולכם ודאי מכירים את יופיה של מושבה ותיקה זו, הנמצאת על צלע הכרמל, ומי אם לא משרד הפנים, משרד החינוך ומשרד התיירות אמורים להיות מעוניינים בשימור צביונה של פנינתחן זו?

בגדרה הציעה הרשות המקומית תוכנית יפה, אשר מטרתה למשוך אליה תיירים, כדי לראות דוגמה אותנטית של תקופת התיישבות, כמו כן המאפיי, צריך הרווקיה, לול שהפך למקום מגורים, בור הבילויים, שנחפר בחיפוזן כדי להתחכם לחוק הבניה הטורקי, ועוד כהנה וכהנה.

גם ברחובות, בראשון-לציון, בנס-ציונה, במטולה, בבית-שלמה, בכפר-תבור, בראש-פינה, ביסוד-המעלה ובמנחמיה מתלבטים בתוכניות ובבעיות דומות. הרשו לי גם לומר מלה טובה על המושבה שלי, עקרון, היא מוכרת-ביתה. גם כאן מצפים לגאולה אתרים כמו הבאר הישנה, המקווה העתיק, בית החקלאי, החאן הגדול והיפה — המשמש היום מתכן ומחסן לציד חקלאי, לצער — ובית הברון, בעל הצביון האופייני לבתי אותה תקופה. בכל המושבות שהזכרתי יש תוכנית להקמת מוזיאון וארכיון, אשר יציית כתייעור את העבר העשיר ואת ההתיישבות הראשונה על מהלכה מני אז ועד היום.

פתגם ידוע אומר, כי את המלה הכתובה לא יוכלו להביס אלף תרבות. חוסר האכפתיות לעבר ולשרידיו כבר נותן כיום את אותותיו, אולם מיסוד נכון, דררי עיון ומוסריות יוכלו להציל את שארית הפליטה, ובכך אף ננצר היסטוריה מפוארת זו ונפית בה רוח חיים.

תוך כדי בדיקה של הנושא החשוב הזה הואר לעיני היבט אקטואלי אחר, אשר הקשרו הוא רבי-משמעות. בימים אלה, כאשר בעיית האינטגרציה ומיזוג העדות עומדת מול עינינו כבעיה יומיומית מאתגרים כה רבות, בלטו לעיני שיתוף הפעולה היפה וההרמוני שהיה בשנות השמונים של המאה שעברה בין הספרדים — שהיו אז ותיקים ביישוב — לבין המתיישבים החדשים שהגיעו ממוזרח-אירופה. העולים שרצו להתיישב בראשון-לציון נעזרו ביוצא מרוקו בשם אמולג, שהיה קונסול הכבוד הכרטיס באותו זמן. הוא דאג בבחינה מן עשרי היישוב ומוכר לגורמים השונים, להסדיר רכישת אדמות. בחיובו ובזערתו נרכשו 350 הדונמים הראשונים של ראשון-לציון. במזכרת-ביתה, היא עקרון, שבה תקעו יחד 11 משפחות של עולים מרוסיה, איכרים שבעזרת הברון רוטשילד עלו לארץ ובכספו ייסדו מושבה זו — הם נעזרו במיאל, בן למשפחה מרוקנית, שהוא, אגב, שיך למשפחתו של מנחם של התקשורת לשעבר, שהיה גם חבר הכנסת במשך שנים רבות. יוסף מיאל היה האיש, אשר שחרר מידי הטורקים חלק מהמתיישבים, שכל עוננם היה — שבו קורת גג לראשי

רפאל סויסה (המערך):

אדוני היושבי-ראש, כנסת נכבדה, כיהודי שעלה לארץ-ישראל בעלייה ההמונית של שנות החמישים, נפלה לידי הזכות לשמש יושב-ראש המועצה המקומית של מזכרת-ביתה, אחת המושבות הוותיקות, שנוסדה לפני 100 שנה על-ידי 11 משפחות שעלו מרוסיה.

בשבע שער ציינה הכנסת 100 שנות התיישבות. טוב עשה כבוד נשיא המדינה בצינו, שיש להבדיל בין העלייה לארץ-ישראל לבין 100 שנה להתיישבות בה.

חובה מוטלת עלינו לשוב ולהזכיר בכל עת וזמן, כי מאז ומעולם הייתה למעשה עלייה לארץ-ישראל. מאז חורבן בית-המקדש ועד ימינו אלה עלו יהודים לארץ-ישראל, דברים אלה חייבים אנו לשוב ולהזכיר בכל עת ובכל הזדמנות, למען ישמעו המקטרגים וילמדו פרק בהיסטוריה של עם ישראל ושל הבעלות על האדמה הזאת.

בצינו יובל להתיישבות אני מבקש להביא לפני הכנסת את בעיית אותם אתרים היסטוריים, אשר ציינו, מצינים וחייבים להמשיך לשמש תעודה חיה על אותם יהודים שעלו והקימו מושבות בארץ-ישראל לפני 100 שנה. אתרים רבים נהרסו ונעלמו מהנוף של אותן מושבות ותיקות, וחבל על כך, אך עדיין קיים מספר לא מבוטל של אתרים המספרים, ויטפרו גם בעתיד, לכנינוענו, לעולים החדשים ולתיירים הבאים לארצנו, את סיפור ההתיישבות.

רבותי חברי הכנסת, היות שביובל ההתיישבות ובכנינו הארץ עסקינו, אני מבקש להביא לפני הבית את בעיית אותם אתרים היסטוריים, שרידים חיים לעזיז-הרוח של מתיישב שכאן אל האין המוחלט והקימו יסוד ונדבך לבניין המפואר של ארץ-ישראל הדיים, בניינים אלה ושרידים אלה הם סמל מופלא למיסדים הראשונים, אשר בנחישות ובלא לילאות, בסביבה עוינת ובאקלים קשה, יסדו לפני 100 שנה את הקולוניות הראשונות, שהפכו לבסיס ההתיישבותי של ישראל.

ידועים לנו הקריטריונים לשימור במדינת ישראל, אולם מבנים אלה נופלים בין כיסאות הביורוקרטיה, ואין להם מושיע. אין הם בחזקת שמורות טבע — ועל כן הרשות פטורה משימורם: אין הם גנים לאומיים ואין הם עתיקים דיים כדי לחסות תחת כנפי אגף העתיקות. אומנם במשרד הפנים קיים אגף כלשהו, האמור לטפל בחריג מפואר זה, אולם כל הנטל נופל, הלכה למעשה, על הרשות המקומית. אתרים אלה מונחים ברוכס ונכחדים אט אט. תאונות העשייה ותנופת הבניה מהוות סכנה עיקרית, וידי הרשויות המקומיות כבולות הן מהבחינה המשפטית והן מהבחינה החקיקתית. שום רשות מוניציפלית לא תוכל, במצבה הספיד, להמשיך לשמור ולטפח אתרים היסטוריים אלה. ממש מתבקש מאליו, כי המסד על שלוחותיו — משרד החינוך, משרד הפנים ומשרד התיירות — יצאו מגדרם לטיפוח ולשימור שרידים אלה, אשר יהיו אבן שואבת לאלפי בני-נוער ללמוד מקרוב ובצורה מוחשית על עברה הקרוב של ארץ-ישראל ועל אופי בניה הראשונים והמפלאים.

בכוח האלתור המקומי בלבד, רבותי חברי הכנסת, לא ניתן להנציח היסטוריה. אסור לנו להרשות למצב זה להימשך לאורך זמן.

לפעמים אנו מרחיקים לחפש דוגמאות מוחשיות, המקבילות לאירועים אקטואליים. מה יכול להיות חינוכי יותר מאשר להראות לאותו עולה חדש, אשר זה מקרוב בא, להראות לתייר, את השרידים המהווים דוגמא מוחשית לעלייה

היו"ר מ' כהן-אבידב:

אין לי ספק בכך. הוגשה הצעה אחת בשם שניכם. זכית גם אחת בשמו. בפעם הבאה, כאשר תגישו הצעה משותפת, אתה תעלה אותה.

סגנית שר החינוך והתרבות מ' גלזר-תעסה:

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה מאוד, במלאות מאה שנה לראשית ההתיישבות החדשה בארץ (התרמ"ב — התשמ"ב), הציבה מערכת החינוך נושא זה במרכז הפעילות החינוכית שלה. בשנת הלימודים התשמ"ב.

משרדנו פרסם לכל מוסדות החינוך את ההנחיות האלה: במקור הפעולה החינוכית תעמוד העלייה הראשונה ומפעל ההתיישבות שלה. בצדו של נושא זה מוצע לעסוק במעשה ההתיישבות וההתנהלות החלוצית באזורי הארץ השונים.

מטרות התוכנית: התלמידים יפתחו יחס של הודאה והערכה אל הפעילות החלוצית של ההתיישבות בארץ-ישראל; התלמידים יכירו בערכה הסגולי של ההתיישבות, אשר שימשה מראשיתה ועד היום אחד המנופים למימוש הציונות ולהבטחת קיומה של מדינת ישראל.

בתחום דרכי הפעולה הודגש, כי אין להפוך תוכנית זו לקורס אקדמי, ויש להפעיל קשת רחבה של פעילויות חינוכיות, כגון: שיעורי מחנך, ימים מיוחדים, טיולים, גיחות, עבודות שנתיות של תלמידי י"א — י"ב, תחרות חיבורים בין תלמידי כיתות ז' — ט', פעולות 'השדה' בשנת התשמ"ב יעמדו בסימן מאה שנות ההתיישבות, וכך גם המפעלים הארציים (צעדה, יום ירושלים וכדומה).

הרדיו והטלוויזיה יקיימו משרדים מיוחדים בנושא "מאה שנות ההתיישבות"; רשות השידור הפיקה מספר רב של סרטי-קול בנושאים אלה. הטלוויזיה מכינה סדרה מיוחדת של 20 משרדים, העוסקת בהתיישבות בארץ. הסדרה תוקרן לציבור הרחב ולבתי-הספר. רשת א' של "קול ישראל" תגיש שידורי רדיו מיוחדים לנושא זה.

אני מציעה שהנושא יועבר לדיון רחב יותר בוועדת החינוך והתרבות.

היו"ר מ' כהן-אבידב:

תודה לסגנית שר החינוך והתרבות. חבר הכנסת סויסה, האם אתה מסכים להצעתה של סגנית שר החינוך והתרבות להעביר את הנושא לדיון בוועדה?

רפאל סויסה (המערך):

כן.

היו"ר מ' כהן-אבידב:

חברי הכנסת, לפנינו הצעה אחת — להעביר את הנושא לדיון בוועדת החינוך והתרבות. אני מעמיד להצבעה הצעה זו.

ה צ ב ע

ההצעה להעביר את הנושא לוועדת החינוך

והתרבות נחקקה.

ט. הצעה לסדר-היום

הימצאות ילדים יהודים מפגרים בטיפול במנזר קתולי בירושלים, במימון ממשלת ישראל

ילדיהם הקטנים. אותו מויאל הוא אשר רכש בשביל משפחות עולים מרוסיה גם אדמה בעקרון, כיום מזכרת-בתיא.

אני מבין סיפורים אלה כהרגמה חיה לכך שהיו ימים אחרים, ימים של שיתוף פעולה ואחוזה יהודית ללא הבדל מוצא ועדה. הדברים הם הוכחה לכך, שהמשפט שהיה שגור כל כך והפך סממנם של אנשי מקוה-ישראל, "כל ישראל חברים", היה אז לא רק דברים בעלמא, אלא התקיים הלכה למעשה.

את דברי אסיים בסיכום פרוזאי במקצת. אולי התכליתיות היא האמצעי היחיד שיש בידנו כיום להצילן של עובדות נשכחות, להצלתה של תקופה שחלפה לה, תקופה שבה שימשו כרכות סוסים במקום מכוניות, חליפות מהוקצעות ושמלות מהודרות ליד מכנסי עבודה ומגפי עבודה במקום ג'ינס וטרקור, טאבוניס במקום מאפיות-ענק מודרניות ושוורים במקום טרקטורים.

אדוני היושב-ראש, "כל זה עבר, כל זה כבר איננו", כדברי השיר. אני בא לדברים היפים שניתן לשקמם. הערים בארצנו נעשות חרדגוניות, דומות יותר ויותר זו לזו, חסרות אופי וצביון מיוחד. אל לנו להרוס את הזיכרונות המעטים והיפים, שעברנו הלא-רחוק הותיר לנו. אל לנו להפחית בערכם של אלה לעומת האתרים הארכיאולוגיים, שאותם למדנו לשמר כל כך יפה.

כאמור, יש להקים קרן משותפת למשרדי החינוך, הפנים והתיירות, שתעבוד בשיתוף עם הרשויות המקומיות. אולי היא תמצא לנכון לכלול שיקום אתרים חשובים אלה בפרויקט שיקום השכונות. יש לחת את הדעת לא רק על המשאבים, אלא גם על הצד ההיסטוריוגרפי-המדעי של כל אתר ואתר.

אני מקוה, אדוני היושב-ראש, כי היחס לנושא חשוב זה ישתנה, וכי את התוצאות בשטח נראה כבר בשנה זו, שנת היובל. זאת תהיה המתנה היקרה שעלינו להגישה לשנת ה-100 להתיישבות בארץ-ישראל. בטוח אני כי כל אחד ואחד מאתנו יעשה ככל יכולתו להנצחתה של העלייה הראשונה על-כל מפעליה, להנצחת אותם איכרים פשוטים שהגשימו את חזון הציונות והחלוציות הלכה למעשה. במתנה זו יתבחר כל אחד ואחד מאתנו היום וכן הדורות שיבואו אחרינו.

היו"ר מ' כהן-אבידב:

תודה לחבר הכנסת סויסה, סגנית שר החינוך והתרבות תשיב על ההצעה.

בני שליטא (הליכוד):

אולי יש אפשרות — — —

היו"ר מ' כהן-אבידב:

מזכיר הכנסת הסביר לי, שאומנם שניכם הגשמת את ההצעה לסדר-היום, אבל רק אחד מכם מנמק, והוחלט שחבר הכנסת סויסה ינמק.

בני שליטא (הליכוד):

הוא עשה זאת טוב מאוד.

היו"ר מ' כהן-אבידב:

חברי הכנסת, אנו עוברים להצעה לסדר-היום מס' 790 — הימצאות ילדים יהודים מפגרים בטיפול במנזר קתולי

בירושלים, במימון ממשלת ישראל. חבר הכנסת הלפרט יביא הצעה זו.

שמואל הלפרט (אגודת ישראל):

אדוני הושראש, כנסת נכבדה, את הנושא שברצוני להעלות על סדר היום, אני מעלה מתוך זעזוע וכאב עמוק. אלמלא הכרתיו אן לאחרונה, לא הייתי מאמץ בקיומו. כאדם וכיהודי מאמץ. אני מתקשה לעכל את המציאות המחורה, המחרידה, הקיימת במדינת ישראל, ולא בשנותיה הראשונות אלא בעשור הרביעי לקיומה. אלא שגם כמציאות הפרדוקסלית, האופפת את חיינו בארץ, בולט לרעה מצב משונה וזועק לחיקון — מצב שבו עשרות ילדים מפגרים, שהגורל המר להם, ממשיכים לסבול ולשאת סאת מרורים. לא די בכך שאין לחברה הרגילה בארץ אמצעים כדי לחנכם, אלא שהחברה בישראל שולחת אותם לשהות בצל כנפי הצלב — במנזר נוצרי בירושלים.

חברי הכנסת, אין כל אפשרות לעבור לסדר היום על מציאות חמורה וקשה זו, שלוט של ערפל עוטה עליה זה שנים. ומשרדי הממשלה אינם עושים מאמץ כלשהו לתקנה. אותם ילדים מוכיגורל, שדמות אנוש ניטלה מהם בכוח סיכות שאין עליהן שליטה. מכוח כוחות שמים, צריכים להסתחר במסודר ומנוכר — במנזר נוצרי, מי היה מאמץ למציאות איומה וחסרת צידוק שכזו בארץ ישראל? לאחר עשרות שנים, שבהן מתמודדת המדינה עם בעיות ביטחוניות ראשונות במעלה ובעלות תהודה בין-לאומית, לאחר התמודדות מוצלחת עם בעיות חברתיות חובקות עליה משבעים אומה ולשון, טרם הצליחה המדינה למצוא פתרון לכמה עשרות, או אפילו מאות ילדי ישראל, בני אברהם, יצחק ויעקב, שלא שפר עליהם גורלם. ילדים יקרים אלה, שההשגחה העליונה קבעה את מידת שכלם המוגבלת לימי חייהם עלי-אדמות, כיצד אפשר להסביר את העובדה המזעזעת, שלא נמצא להם בית בישראל, שאין כל מוסד יהודי היכול לקלוט אותם בתוכו, כדי שיוכלו להמשיך את חייהם במסגרת יהודית? בעיות מסובכות כגנה-מידה עולמי ובין-לאומי הצליחה ישראל לפתור תוך השתאות והתפעלות כללית בעולם, ואולם בעיה מרגשת ומרטיטה זו, בעיית ילדי ישראל חסרי-האונים, טרם הצליחה המדינה לפתור. היא טרם מצאה פתרון נאות — לשכנם במוסד יהודי.

חברי הכנסת, המצב החמור הזה, אסור לו שיימשך אפילו יום אחד. מציאות מזהה זו, שילדים מפגרים ימצאו את מקומם במנזר קתולי בירושלים — העיר המסמלת יצאנו מכל סמל אחר את העם היהודי — לא תוכל להימשך. מציאות קשה ומחרידה זו, שילדים יהודים יצטרכו לשהות ולהתחנך בצל הצלב, תחת כנפיה של כנסיית סנט-רויסנט בירושלים, כשכנות עין-כרם — היא מצוקה שיש לטפל בה ובמהירות. 80 ילדים יהודים חוסים בצל הצלב, ועוד ילדים יהודים רבים אחרים ממתינים ליום שבו יוכלו להיכנס בעשירי מנזר קתולי זה. וכל זה מפני שאין, פשוט אין, במדינת ישראל ובמיוחד בירושלים, מוסדות חינוך שיוכלו להתמודד עם בעיית אשפוזם של ילדים מפגרים. אין לילדים אלה, שנולדו בכתים יהודיים בישראל, מסגרת אחרת שתבקש לקלוט אותם, שתתאים את עצמה למטרה חשובה זו.

ידוע לי שמשרד העבודה מממן את שהותם של הילדים החוסים במנזר הירושלמי. הממשלה משלמת בשבילם תשלום מלא. אין הורה שמכניס את ילדו למנזר קתולי מרגזנו, אלא מדובר בהורים חלשי-אופי, שאינם מסוגלים להתמודד עם הצרה שנקלעו אליה — ילד מפגר בבית — ובעת החיפושים אחרי פתרון הם מגיעים אפילו להכנסת ילדיהם למנזר, מקום שלגביו קבעו חז"ל כי אסור להיכנס אליו, והדבר הוא מהחמורים ביותר ביהדות, בבחינת "ייהרג ואל יעבור".

הבעיה המרכזית שלפנינו איננה מדוע עושים זאת ההורים המסכנים, מדוע קורים מקרים שילדים מוצאים את דרכם אל

מנזר. הבעיה שבה אנו חייבים לדרון היא — מדוע אין המדינה מקימה מוסדות מיוחדים לטיפול במקרים כאלה? כפי שהקימה המדינה מערכות חינוך, כך היתה חייבת להקים מוסדות לילדים. ילדי ישראל, מצאצאי העם שמסר את נפשו למען ייחוד הבוה והאמונה בה, והביא לשם כך קורבנות במשך כל הדורות. על המדינה להקים את המוסד המתאים והמסגרת המתאימה לילדים המפגרים. לשם כך יש להקדיש משאבים באורח מועדף ולהעמיד את הנושא בראש מעייני העם.

חברי הכנסת, אני מניח שנציגי משרד העבודה והרווחה יבואו בוודאי לומר, שכל זה נעשה בדיעבד, בהעדר אלטרנטיבה, אני רוצה לקבוע באופן חד-משמעי, שיוכלו להיות אלטרנטיבות, עם קצת רצון בלבד. לדוגמא, לפני שלוש שנים ייסד הפרופסור צבי פריד מארצות-הברית מוסד למפגרים בירושלים, בשם "המרכז החרדי לחינוך מיוחד, לימודי ה", בנכעת-המבחר. הוא מקיים את המוסד הזה שלוש שנים כמעט בכוחות עצמו. במוסד מקבלים 47 ילדים מפגרים טיפול אינדיבידואלי מדי צוות אקדמיים בעלי תואר B.A. ו-M.A. את היחס והמסירות שהילדים מקבלים אין לתאר במלים. העובדה שהמוסד מפסיק פרסונל של 33 אנשים ל-47 ילדים אומרת הכול. למוסד היה גם תורם, שרצה לבנות בניין, ובמשך שלוש שנים עשה המוסד את כל המאמצים במסגרת העירייה והמינהל לקבל מגרש מתאים, כדי לבנות מוסד ראוי לשמו, אולם כל המאמצים עלו בתוהו. כעת עומד המוסד בפני סגירה. כי אין ביכולתו להמשיך בתשלום של 1,800 דולר לחודש שבו דירה ולשאת במעמסה הכבדה של ההחזקה השוטפת. אם משרד העבודה והרווחה לא ייכנס כשותף למוסד, הוא עלול חס ושלום להיסגר.

הייתי יכול להצביע על פתרונות נוספים, אולם אינני רוצה להאריך יתר על המידה.

חברי הכנסת, כדי להסיר כתם מחפיר מעל מדינת ישראל, כדי למנוע מצב מזעזע ומטריד שנוצר בישראל, שילדים יהודים צריכים למצוא משכן בצל כנפי הצלב, אני דורש מהממשלה לצאת הפעם בתוכנית מיוחדת, שתיועד לכלים את המצב של העברת ילדי ישראל על דחם והכרחתם לשהות במנזרים, לאותם ילדים ואומללים, שחיייהם הפכו לגיהנום בשל מחסור במסורות יהודים, דרושים פתרון מידי והתייחסות יוצאת מן הכלל. במסגרת תקציב השנה הבאה צריך לשריין פתרון לבעיה כאובה זו. זוהי בעיה ממדרגה ראשונה, המשוועת לפתרון, הוזעקת לשינוי, וללא סחבת.

אני מציע שהכנסת תקיים דיון בנושא חמור זה.

היור"ר מ' כהן-אביב:

תודה לחבר הכנסת הלפרט. אני מזמין את סגן שר העבודה והרווחה להשיב.

סגן שר העבודה והרווחה ב"צ רובין:

אדוני הושראש, כנסת נכבדה, אני מודה לחבר הכנסת שמואל הלפרט, שהעלה נושא כה חשוב, נושא הטיפול במוסדות המפגרים, וכדוגמא לבעיות של הנושא, להיפך, הביא את המוסד "סנט וינסנט", זו ההזדמנות, חברי הכנסת, לומר מעל כמה נכבדה זו כמה דברים על נושא הטיפול במפגר. וצר לי שדווקא בסוגיות הללו, שעוסקות בחללאים ובנרכאים שבחברה, ספסלי הכנסת דלילים למדי.

כיום מטפל השירות למפגר ב-15,000 מפגרים. כ-4,500 מהם נמצאים במוסדות מניימה מפגרים, ציבוריים ופרטיים. רובם הגדול של המפגרים האלה הוא כרמת פיגור עמוקה, ואין בכוח המשפחות להתמודד עמה. נוספים עליהם

לסדר אותו במוסד לנכים. יש לנו מוסד כזה בנתניה. יש בו 52 מקומות, וצריך למצוא מקום לבחור הזה, שהוא נכה צה"ל. מה יותר מזה. נוסף על כל הצרות שבעולם? ואני רוצה לומר לכם, אני עושה מאמצים על-אנושיים למצוא לו מקום. התכוונו לבנות בגיליה מוסד לנכים מסוג זה, מוסד ש-85% מההשקעה הם תרומה של ארגוני ציבור, ו-15% מהתקציב שלנו. של עם ישראל, של מדינת ישראל. כל האישורים נעשו, כל התיאומים נעשו. על דעת משרד האוצר ובתיאום עמו. היום, כשאנחנו כבר מחקרים להתחלת ביצוע, שיש בו כדי לחת פתרון לכמה עשרות מקרים קשים כאלה, אמרים לנו שאין תקציב, ומדובר רק ב-15% מההשקעה. 85% ממנה הם על חשבון תרומים.

אבל, בתוך כל המצוקה הזאת אנחנו עושים מאמצים כדי להקל על המשפחות האלה. ואני יודע שיש מעמסה ואיזה מאמץ מוטלים על כל משפחה שיש בה מקרה כזה.

לגופו של עניין, לנושא הספציפי שעליו במיוחד ייחד חבר הכנסת הלפרט את דבריו — גם אם הוא הרחיב את היריעה מחוץ ראיית המצוקה הכללית — המוסד ששמו "סנט רינסנט" בירושלים הוא באמת מוסד ששייך לכנסייה הנוצרית. נזירות מטפלות שם בילדים יהודים שהם בעלי נכות קשה, בדרגת פיגור עמוק. לצערי, אין לנו מוסד מקביל. משפחות, גם יהודיות, בעיקר יהודיות, מבקשות שילדיהן יוכנסו לשם. אין לנו מוסד מקביל. אנחנו מעריכים מאוד את העבודה שהנזירות האלה עושות. אנחנו מבטיחים שבנושאים של יהדות, תרבות עברית, שפה עברית, הדברים יהיו מתואמים עם כל מה שהיינו רוצים. אבל כאשר האלטרנטיבה היא שילד כזה יהיה בכית ויהפוך את חיי משפחתו לגיהנום — ההורים אינם יכולים לצאת לעבודה, אחיו אינם יכולים לשחק, הכול מתביישים בנטל הזה על המשפחה — אזיזאת האפשרות הפחות-גרועה, להכניס אותו למוסד מעין זה. חבר הכנסת הלפרט, גם כל החשש שהנזירות הללו, או קורת הגג של הכנסייה, ישפיעו על המפגרים האלה, שהם בעלי פיגור עמוק, השפעה מיסיונרית, הוא חשש שואו. לצערנו איראפשר להשפיע עליהם לא השפעה מיסיונרית ולא אנטי-מיסיונרית. הילדים הם בדרגת פיגור כזאת, שהם אינם מסוגלים לה.

שמואל הלפרט (אגודת ישראל):
זה משפיע על המשפחות.

סגן שר העבודה והרווחה ב"צ רובין:

אירבא, זה אתגר נוסף, שאנחנו צריכים לבנות את המערכת שלנו. בצדק ציין חבר הכנסת הלפרט, שמדינת ישראל התמודדה במשך שלושה עשורים וחצי עם בעיות אדירות ונתנה תשובות, גם בחינוך, גם בחברה וגם כצבא, ככל מיני נושאים. נתמודד גם עם הבעיה הזאת ונציע לה פתרונות. השאלה היא רק שאלה של תקציב. מבחינת הידע, המסירות והכושר המקצועי, יש לנו די תשובות לכולם.

אני מציע להעביר את ההצעה לוועדת העבודה והרווחה, ואני מקווה שכחוצה ממדינת הזה אולי נמצא פתרונות נוספים.

אנכ, חבר הכנסת הלפרט, לנושא של המסירות והטיפול. אילו היו לנו בנות שהיו מוכנות להשקיע את העבודה הזאת, לא כנזירות — הנזירות אינה כהתאם ליהדות — אבל כמתנדבות בשירות לאומי. זה היה יכול לעזור. אני מאמין שהן תמצאנה.

שמואל הלפרט (אגודת ישראל):

סגן שר העבודה והרווחה ב"צ רובין:

בבקשה, חבר הכנסת הלפרט יכול לעזור לי. אם נקים

2,560 חניכים בטיפול בקהילה. במעונות למפגרים ילדים ומבוגרים כרמות תפקוד שונות ומצבי כריאות שונים ומגוונים. מכאן שאין די בדרגה רק למקומות במעונות למפגרים, אלא צריך לתת גם גיוון בדרכי הטיפול, החינוך והשיקום, בהתאם למורכבות של הבעיות האלה.

לצערי, בנושא זה של הטיפול במפגרים אין כל תכנון רבי-שנתי. הוא לא נעשה עד כה, וקשה לנו היום לעשות תכנון רבי-שנתי, המאפשר פיתוח מעונות פנימייתיים, כאשר מספר הממתנים הולך ורוב. היום ממתינים 800 מפגרים למוסדות פנימייתיים, ואינני רואה בטווח הנראה לעין את המועד שבו נוכל להיענות להם.

לכן מתפתחות מסגרות מקבילות, אם פרטיות, אם ציבוריות, אם חצי-ציבוריות, ביניהן של הכנסייה הנוצרית, אשר רוב האוכלוסייה בהם אינה יהודית. למוסד שחבר הכנסת הלפרט דיבר עליו, "סנט רינסנט", מתקבלים יהודים. למיטב ידיעתנו, הוא היחיד שמתקבלים בו יהודים.

רבותי, התקציב הנוכחי לטיפול במפגרים הראה גירעון של 14 מיליון שקלים. אני מדבר על התקציב השוטף, לא על תקציב הפיתוח. אלמלא עשה המשרד מאמץ מיוחד ונמצא פתרון לזה, היינו צריכים לשלוח 200 מפגרים מן המוסדות הביתיים, כי לא היה תקציב להתחזקתם. אינני אומר זאת על תקציב הפיתוח. תקציב הפיתוח הוא סוגיה לעצמה. אני יכול להזכיר את סיפור הכפר השבדי, שזוכה לכיסוי נרחב מעל הכמה הנכבדה הזאת, להצעות לסדר-היום ולטיפול ממושך ומפורט בוועדת העבודה והרווחה. אחרי כל הסערת הציבוריות שהיו נמצא סוף כל סוף תקציב, והכפר השבדי בירושלים נבנה, אבל רק בחלקו. אין לנו היום תקציב להשלמת הבנייה.

אני רוצה לומר כמה דברים על כוח-האדם הטיפולי, שמטפל במפגרים האלה. המפגרים האלה הם אנשים, ילדים או מבוגרים, בעלי מוגבלות, בעלי נכות, עם בעיות קשות מאוד. היום אנחנו נותנים מטפלת אחת ל-12 מפגרים. 12 מפגרים זה תקן גבוה מאוד. זה עומס אדיר על המטפלות. נערה צעירה בת 18 — 19 צריכה לטפל ב-12 מפגרים, להאכיל אותם, להשקות אותם, לנקות אותם ולטלטל אותם — אין סוף פעולות. אבל במסגרת התקציב איננו יכולים לתת יותר, להעלות את רמת הטיפול ולהקל קצת את עבודתן של המטפלות האלה. ביקרתי במוסדות כאלה. הלב נעשה דווי כשרואים את המקרים הללו. לבי למטפלות האלה, שמקדישות לכך ממש את חייהן ועובדות במסירות עצומה. לטלטל נכה, מבוגר או צעיר, לשירותים, לנקות אותו ולרוחץ אותו — אלה דברים קשים. וכל זה בשביל שכר שאינו שכר.

חברי הכנסת, רבים מכם פונים אלי כחשאי ובצורה חברית בבקשה לדאוג לשיבוצו של ילד זה או זה במוסד. כולנו אנשי ציבור, כל אחד ואחד מאתנו יושב בתוך עמו וחי בתוך עמו, כולנו מכירים מקרים כאלה ורגישים לבעיות האלה, ואני יודע את כל הנימוקים שאתם מביאים בפני, אך משפחות נהרסות מכך שיש ילד מפגר, שנולד למשפחה או שנמצא בכית, כמה הוא מעיק, כמה הוא הופך את חיי כולם לגיהנום וכמה חשוב לסדר אותו. אמרתי שיש 800 מפגרים הממתנים היום, המספר הולך וגדל, ולצערי הרב אינני רואה קרן אור במנהרה הזאת.

אני יכול לספר לכם על מקרה, שהשכר פנו אלי ממושך עובדים בצפון הארץ — לא אומר את שמו, זה מושב סגור מאוד — בקשר לנכה צה"ל. נכה מלחמת יום הכיפורים, שהגיע למצב של שיתוק, עבר טיפולים ושיקומים, וכסופו של דבר חזר הביתה. היום איראפשר להחזיק אותו בכית, ומבקשים

הכנסת הלפרט אם הוא מסכים להצעה להעביר את הנושא לוועדה.

שמואל הלפרט (אגודת ישראל):
כן.

היו"ר מ' כהן-אבידב:

ובכן לפנינו הצעה אחת, להעביר את הנושא לוועדת העבודה והרווחה. אני מעמיד אותה להצבעה.

ה צ ב ע

ההצעה להעביר את הנושא לוועדת העבודה והרווחה נתקבלה.

היו"ר מ' כהן-אבידב:

תודה לסגן שר העבודה והרווחה. אני שואל את חבר

י. הצעה לסדר-היום

האפשרות לקיצוץ תקציבי החינוך והרווחה

כנדון. השכם והערב מצהירים, שיש צורך רחוף בטיפול שורשי בסחימת הפער בחברה הישראלית, אבל במציאות מגיעים רק לסחימת פה. כבר נאמר שמרוב עצים אין רואים את היער, וזה מה שקורה כיום במערכת החינוך. בשירותי הרווחה, במתנ"סים, ברשויות המקומיות ובגופים ציבוריים אחרים, כגון ההסתדרות, ארגוני נשים הסוכנות היהודית, הכול מדברים בשם המצוקה, הכול רוצים לעזור, אבל מדיניות ברורה, מתואמת ונכונה — אין. מתברר שבנושאים המרכזיים עובדים על אותה אוכלוסייה כמה גורמים — ואני יכול להגיד שלפעמים עובדים בעיניים — והנה כמה דוגמאות:

הנושא של נוער מנותק — כמה מטפלים בו? — בכיתות קלט, במסגרת חבורות רחוב, נערות במצוקה, קבוצות עבודה והכנה לצה"ל. מי מטפל בנושאים האלה? — משרד החינוך והתכרות כשוחט בפני עצמה; הרשות המקומית בשותפות עם משרד החינוך והתכרות; משרד העבודה והרווחה בהשתתפות הרשויות; המתנ"ס, שהוא חלק אינטגרלי של המערכת, בהשתתפות הרשות; ועוד גופים ציבוריים אחרים. בנושא אחד בעיירה אחת מטפלים כל כך הרבה גופים, ובסופו של דבר המטופלים אינם מגיעים למה שהיו צריכים להגיע, ולכן קורה מה שקורה.

בנושא מניעת נשירה בבתי-הספר ומניעת עבריינות, לרבות ביקור סדיר, יש פעולה של שיעורי עזר, טיפול פסיכולוגי, מענקים, חונכות, ושוב, כולם מטפלים באותו מגזר, וכאשר אני אומר "כולם", שהיה ברור: אם בבית-הספר יש עובד סוציאלי, יש גם קצין ביקור; ואם יש קצין ביקור מטעם משרד החינוך והתכרות, רוצה המתנ"ס להיכנס, ושלוששתם על אותו מגזר. האם זה מספיק? — לא. יש פיקוח אזרחי, פיקוח שאף הוא מנופח; אחרי הניפות האזרחי יש פיקוח עליון; וכך אנחנו הולכים ומתפתחים מיום ליום.

הכפילות הזאת קיימת לא רק בנושאים אלה, אלא גם בתחום ההתנחלות, גם בתחום העבודה הקהילתית, הארגונים הקיימים, ועדי הבתים, האגודה לתרבות הדיון; משרד החינוך והתכרות פועל כזה בנפרד, לא כמשותף; המתנ"סים — כנ"ל; משרד העבודה והרווחה, באמצעות העירייה, אף הוא עוסק כזה; וכן ועדי השכונות, המועצות הציבוריות, אני יכול למנות לכם נושאים לא מעטים, שמתפללים בהם כל כך הרבה.

לכן אני אומר: הטיפול בפרט הוא מתפקידה של מערכת החינוך, כי כשיש בעיה עם ילד בבית-הספר, מערכת החינוך מטפלת בילד גופו ותורילא, ואילו המערכת הסוציאלית רואה

מוסד כזה וכנות "בית יעקב" בבני-ברק תתנדבנה, אני בטוח שהן תעשינה את זה במסירות וכאהבת ישראל אדירה. מבחינת כוח-אדם, אם היינו מקילים בהתנדבות של בנות, היינו מקטינים את התקן, ולא היה מצב שיש מטפלת אחת ל-12 מפגרים.

מכל מקום, אני מכבד את העלאת הנושא, אני חושב שגם אם הבעיה אינה נעימה, גם אם זה נושא שלא נוח לדון בו, חשוב לדון בו. אני מציע להעביר את ההצעה לוועדת העבודה והרווחה.

היו"ר מ' כהן-אבידב:

תודה לסגן שר העבודה והרווחה. אני שואל את חבר

היו"ר מ' כהן-אבידב:

אנחנו ניגשים לנושא הבא: האפשרות לקיצוץ תקציבי החינוך והרווחה, של חבר הכנסת יצחק פרץ. אני מבקש שהוא יעלה נושא זה.

שלמה הלל (המערך):

מה פירוש "אפשרות" — סכנה?

היו"ר מ' כהן-אבידב:

כן כתוב.

יצחק פרץ (הליכוד):

הנוסח הוא: הסכנה לקיצוץ תקציבי החינוך והרווחה. כך כתוב בהצעה לסדר-היום.

היו"ר מ' כהן-אבידב:

מונה לפני הנוסח המתוקן, ואותו קראתי.

יצחק פרץ (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, שתי הצעות דחופות הגשתי לסדר-היום: האחת — הסכנה לקיצוצים בשירותי החינוך והרווחה; השנייה — מחול השדים סביב מינוי מנכ"ל הביטוח הלאומי. שתי הצעות אלו, האחת שזורה ברעונית ויד המקרה הפגישו את שתייהן. את נושא הקיצוצים העליתי לפני כארבעה שבועות, והיום הוא מגיע לדיון; הנושא של מינוי המנכ"ל לא אושר, שתי ההצעות האלה לא היו ראויות לדחיפות, ולכן מוגשת היום ההצעה כהצעה רגילה.

מדי שנה בשנה, עם התחלת הדיון על התקציב, יש באוצר מגמות לקצץ בתקציבי הממשלה, זאת לאור המצב הכלכלי במשק. אני תומך בהחלט במגמה הזאת, בצורה נכונה ומבוקרת, אבל עם קביעת סדרי עדיפויות לאומיים כמגזר זה או זה. לצערי, אין כאן קביעת יעדים וסדרי עדיפויות, אלא קודם כול וראשית לכול קיצוץ באחוז זה או זה מכל התקציב, בלי להביא בחשבון את הצרכים הבסיסיים של הבעיות העומדות בפנינו.

אבל הבעיה אינה של האוצר בלבד, שרים הרואים את עצמם פטורנים למשרדיהם נאבקים על התקציב בכל כוחם ולפעמים, ואולי בדרך כלל, שוכחים שקיימת מערכת כוללת, הצריכה בחניה ובדיקה מחודשת של הצרכים החיוניים לחברה בישראל. כל שר מעוניין בהרחבת תחומי פעולתו, אפילו זה על חשבון אותה אוכלוסייה, שכה הרבה מדברים על-אודותיה, וכדי להמחיש את הדברים, הרשו לי להביא דוגמאות מספר

— הבעיה לא היתה קיימת, אלא שהם אינם בנמצא. וזה חל על כל הממשלות.

עיתון "הארץ" שכתב, כנראה, את סדרת המאמרים המפורסמת משנות החמישים המאוחרות, שבה נטען, שבני עדות המזרח אינם יכולים להיות גורם שותף שווה-זכויות בחברה הישראלית. אני מבין שעיתון נכבד זה משקף, בצעם, את משאת-נפשם של הרבה מתחסדים למיניהם. הפעם הם מסתתרים מאחורי הכינוי "כישורים טכניים". הם שוכחים שהיסודות האידיאולוגיים, החברתיים והתרבותיים הם הם הקובעים, בטופו של דבר, את המדיניות. איפה הם? איפה המתחסדים למיניהם?

מהנדסים טובים בוגרי הטכניון — האם לא נכשלו בבניית שיכונים בערי פיתוח ובשכונות מצוקה? האם היו להם הכישורים המתאימים? הם נכשלו במשימה באופן מעשי, כיוון שלא רצו להיות רק מהנדסי בניין, אלא רצו להיות הרבה מעבר לכך.

סביב המינוי של מנכ"ל המוסד לביטוח לאומי חזרת ונשנית בכל כלי התקשורת, ברדיו, בטלוויזיה, בעיתונות, המלה "כישורים". זו מלה יפה, אולי זה גם קריטריון טוב, אבל בזה לא סגי. האמרה המפורסמת והמקובלת במשך 33 שנה היא: "אם יש להם כישורים — אין סיבה שלא ישוכצו במערכת".

היורד מ' כהן-אביב:
חבר הכנסת פרץ, עלי להעיר לך, כי כבר סיימת את מכסת הזמן שלך. לפי מספר הדפים שלפניך אני רואה, שיש לך עוד הרבה מה לומר.

יצחק פרץ (הליכוד):
נכון, אבל מאחר שאלה למעשה שתי הצעות, אני מבקש לומר, שאגמור הן פחות משלוש דקות.

אהרן הראל (המערך):
אפשר להוסיף את הדקות האלה על חשבון התשובה.

היורד מ' כהן-אביב:
הרשה לי.

יצחק פרץ (הליכוד):
אני משוכנע, שאילו הציעה תמ"י משפטן צעיר בשם שפירא או כרוכין, כפי שזה נעשה במשרדים אחרים היום, אתמול ובכל התקופות, איש לא היה מתקומם. מי היה קם ומעלה על דעתו לדבר על כישורים? זה לא קרה במשך 30 שנה וזה לא היה קורה גם היום.

אני משוכנע, שאפילו חברת הכנסת שולמית אלוני לא היתה מעלה את השאלות הגועניות שלה. קראתם את השאלות? מה היא אומרת — ואצטט רק את החלק האחרון של רבריה: "האם משרדו של שר העבודה והרווחה מכין הכשרה מקצועית בהתאם לסיווג העדתי?" ולסיום היא מבקשת מהשר ומסגנו, כי יפנו אותה ל"גיוור העדתי המתאים".

חברת הכנסת אלוני, האם אינך יודעת, שגם בזמן שלטון המערך התהלכה במשך שנים הכדיעה או התהלך הסיפור על התיבה הגגורה, שבה היו שמים פתקים עם שמות של אנשים ושרים ומנכ"לים היו באים ומחפשים שם מועמדים למשרות השונות? זו היתה תיבה עסקנית בכיסוי אידיאולוגי, אבל לא היתה זו תיבה של כישורים, כי לכישורים לא הגיעו כלל.

חברת הכנסת שולמית אלוני מדברת על זכויות האזרח. למי היא מתכוונת? לאיזה אזרח? רק לעילית במדינת ישראל.

את המגור כולה, ופה — במקום לעשות הצלחה, כדי לטפל בכעיה מבחינה חברתית — כל אחד מטפל בדרך משלו. ואספר לכם סיפור שקרה השבוע בדימונה ולא במקום אחר: משרד החינוך והתרבות פנה לאחד העובדים שעוסק בנוער ובקיש ממנו למצוא תוכנית להפעלת ארבעה קנים נוספים למה שקרוי "חבורות רחוב" או משהו כזה. הלך אותו פקיד והתייעץ עם המחלקה לשידורים סוציאליים ושאל אותם: נכון במשותף תוכנית? כאשר הגיעה התוכנית למפקח במשרד החינוך והתרבות הוא אמר: יוק, לא בשותפות עם משרד העבודה והרווחה: אנחנו לבד והם לבד. על מה עובדים? — על אותם נושאים. אתם יכולים לראות בערי הפיתוח, כמתנס, חבורות נערים שקוראים להם "נוער מנותק" או "נוער מצוקה". כשהם יושבים וצופים בטלוויזיה, והנהלות המתנסים באות ואומרות: אתם רואים שאתנו מטפלים בנוער מנותק? גם אנחנו רוצים יחידה; הרבה יחידות.

יעקב גיל (המערך):
יחיד עושה יחידה.

יצחק פרץ (הליכוד):

יחיד עושה יחידה. יוצא אפוא שהשרים מגבשים תוכניות. כל אחד בנפרד, באותם תחומים, ואיש אינו מוזהר לשחק את רעהו. אין תיאום, והעורך באותה פעולה במקום זה או זה אינו קיים. מה המסקנה? — תכנון לקוי, העדר חשיבה וחסר-אפשרות לשנות ולהתאים את הצרכים למציאות. והתוצאה היא: הפערים היסודיים הולכים ומעמיקים, אין הם הולכים ומשתפרים.

המצב במדינת ישראל כיום טומן בחובו סכנות רבות. השאיפה למוביליות חברתית היא נחלתן של שכבות אדירות מאילת ועד קריית-שמונה. אסור לעצור. מוביליות זו, והזריזות האמיתית, הנכון והצודק של החברה הישראלית, וכל מי שינסה לעצור התהליך נכון וצודק זה, הן חקציבית והן אדמיניסטרטיבית, סופו למצוא את עצמו בפני שוקת שבורה. סופו להיות גורם שלילי בחברה הישראלית.

בכית-הגנבה הישראלי אין צורך להסביר, שבחברה הישראלית קיימות מזמן כיתות ואלטיות יחסניות, שקבעו את דמותה והשתלטו על המערכת כולה, כלי לנטות, חס וחלילה, ימינה או שמאלה. למעשה, הצד האידיאולוגי היווה כיסוי למטרות האמיתיות.

אביא לדוגמא שני מאמרים בעיתונות: בעיתון "מעריב" היום יש קריקטורה, שכדאי שכל אחד יראה אותה: סוס שחור — הוא משרד העבודה והרווחה — מוביל סוס לבן, או הוצעה או פנימה. זו דוגמה של עיתונות המתייחסת לבעיה החברתית במדינת ישראל.

ומה אומר עיתון "הארץ" מהיום? הוא כותב כך: "על-שיט השלל". ואני מצטט מתוכן הכתבה: "ראשי המפלגה — קרי תמ"י — דוגלים ללא היסוס במגמתם להרבות בפקידים בכירים מבין יוצאי עדות המזרח בכלל ויוצאי צפון אפריקה בפרט". והדגש הוא ב"להרבות". כאילו יש הרבה כאלה. והכתבה ממשיכה: "המוצא הערבי מוצג על-ידיהם כקנה-מידה ראשון במעלה להעסקת בני חסותם כתפקדי מינהל ממלכתיים ועציוניים". ועוד: "הניסיון המקצועי והכישורים הנרכשים או משתפרים בעקבותיו, אינם נראים להם כאמות-מידה מכריעות באשר להנכנסתם של בני חסותם לשידור הציבורי או לקידום במסגרתו". זה סוף הציטוט.

איפה יש במערכת אנשים, שניתן לבדוק אם רכשו ניסיון או השתפרו במערכת ואפשר לקדם אותם? אילו הם היו קיימים

סגן שר האוצר ח' קופמן:
כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה, אני מתייחס בעיקר
ובמיוחד לנושא הקיצוצים במשרד החינוך ובמשרד העבודה
והרווחה, ואיני נכנס לפולמוס סביב הביטוח הלאומי.

שלמה הלל (המערך):
מי יעשה את זאת, אדוני סגן השר? אתה עונה חצי תשובה.

סגן שר האוצר ח' קופמן:
הציבור כולו. הציבור כולו עוסק בזה. זו לא היתה ההצעה
לסדר-היום. שים לב, זו לא היתה ההצעה לסדר-היום.

היו"ר מ' כהן-אבידב:
סליחה, אדוני סגן השר.

פנחס גולדשטיין (הליכוד):
אין נותנים לסגן השר להשיב.

היו"ר מ' כהן-אבידב:
מה רצית לשאול, חבר הכנסת הלל?

שלמה הלל (המערך):
אני שואל את היושב-ראש, האם התשובה תינתן בצורה
מחולקת? סגן השר אמר, ישיב רק לגבי חלק מהדברים
שהועלו. אני שואל, האם התשובה תינתן בצורה מחולקת
עליידי סגני שרים שונים, כל אחד בתחום שלו?

היו"ר מ' כהן-אבידב:
חבר הכנסת הלל, סגן השר רשאי להשיב כפי שהוא רוצה.

סגן שר האוצר ח' קופמן:
כנראה, חבר הכנסת הלל לא היה נוכח בתחילת דבריו של
חבר הכנסת פרץ. הוא הדגיש שלא אישרו לו את ההצעה
לסדר-היום בנושא רפי רוטר.

שלמה הלל (המערך):
הייתי מההתחלה, והוא בכל זאת העלה אותה.

סגן שר האוצר ח' קופמן:
לא אישרו לו. הוא העלה אותה, אבל אני איני חייב
להתייחס אליה. שמעתי, הקשבתי כחבר הכנסת; עם זאת, אני
נכנס לפולמוס.

הצעת תקציב 1982 למשרד החינוך והתרבות גדולה
ב-16.5% לעומת חוק התקציב ב-1981, והצעת הקיצוץ אינה
פוגעת ברמה שקוימה עד עכשיו, אלא מקטינה את שיעור
הגידול של תקציב המשרד. יתירה מזאת, הגידול בתקציב
המשרד קשור במתן שירותי חינוך אינטנסיביים יותר, כפי
שיפורט להלן. הגידול של 1982 לעומת 1981 נובע משתי
סיבות עיקריות: א. תוספות השכר שניתנו למורים במרוצת
1981; ב. תוספת לצורך קליטת הגידול הטבעי באוכלוסיית
התלמידים.

לגבי תוספות השכר למורים אומר, כי המרכיב החשוב
בהן בא יחד עם תוספת שהייה בבתי-הספר, שהמורים חויבו
בה במסגרת דוח עציני, במסגרת ההסכם, המתקצב במלואו
ב-1982. ניתנה תוספת של 140,000 שעות שהייה למערכת
החינוך. שעות אלה מיועדות לקידום החינוך, כפי שנאמר
בנספח ב' להסכם הקיבוצי עם המורים. מיום 26 במאי 1981:
א. טיפול בתלמידים חלשים במסגרת החינוך, על כל שלביו,
במגמה למנוע נשירה ולהקל על המעבר של תלמידים ממסגרת
למסגרת; ב. טיפוח הקשר של עובדי ההוראה עם ההורים
והקהילה ועידוד פעילות התלמידים לפעולות התנדבות למען
הקהילה.

ואולי גם למיעוטים, קרי הברואים? ומה עם כלל עם ישראל?
איפה חברת הכנסת שולמית אלזני כאשר מדובר על כלל עם
ישראל?

כל המחקרים שנעשו בעולם המערבי ובמדינת ישראל
מדברים על החינוך כאמצעי הטוב ביותר למוביליות החברתית.
כל ניסיון לפגוע בתקציב החינוך והרווחה, בשכבות החלשות,
נציח סטגנציה חברתית — מה שהיה הוא שיהיה.

רבותי, שעות החול הולך ואוזל. לבי עם לב"י, הקרן
לביטחון ישראל. אך אני מצפה ומקווה יחד אתכם ליום שבו כל
יעדה של הקרן יהיו לצורכי ביטחון בלבד. צה"ל מציל היום
את נפשותיהם של חיילים, נערים במצוקה, שמערכות החינוך
והרווחה לא התמודדו עמם ולא היו בנויות לטפל בהם נכונה.
33 שנים מאז קום המדינה נאבקנו יחד, מכל הגליות ומכל
העדות, למען הקמתה ולמען חיוזקה של מדינת ישראל. אסור
לנו היום להיגרר למאבקים שוליים. עלינו להשקיע את מלוא
כוחנו, את מלוא מרצנו, ליצירת חברה מאוחדת, ליצירת חברה
צודקת, חברה המושחתת על ערכים ועל אמון הדדי, חברה
שבה לא יתקיים הקשר המסוכן, העדתי, הכלכלי, החברתי.
אולי כך ישכון עם ישראל לבטח.

היו"ר מ' כהן-אבידב:
חבר הכנסת פרץ, הערתי לך, כבר עברת בחמש דקות את
המכסה. אני מבקש ממך לסיים.

יצחק פרץ (הליכוד):
אני כבר מסיים.

קריאה:

היו"ר מ' כהן-אבידב:
סליח לי, אני מצטער. יש גם אחרים. נתתי חמש דקות
נוספות. אל נא תתערב בעבודתי, עם כל הכבוד.

יצחק פרץ (הליכוד):
מעל במה זו אני רוצה לנצל הזדמנות זו בפנייה נרגשת
לכל הארגונים החברתיים, המוריים, האחיות והעובדים
הסוציאליים: עבודתכם היא עבודת קודש. מאבקכם הוא
מאבקנו. אבל אל נא מכם לזעוק על גבם של אלה שאתם רוצים
לקרם. הגבירו את פעולתכם והפעילו את מיטב מרצכם
בעבודה. לא בשכיתות ולא בחצאי שכיתות. הקיצוץ שיפגע
בשכבות החלשות משכונות ומערי מצוקה, הן בחינוך והן
ברווחה — ידי לא תזרם בעדו. יש עוד זמן לעיצומים. אבל אל
נא נפגע בחלשים ואל נא נשחק על גבם.

אני מבקש שהנושא יידון במליאת הכנסת.

היו"ר מ' כהן-אבידב:
תודה לחבר הכנסת יצחק פרץ. אני מזמין את סגן שר
האוצר חיים קופמן להשיב על ההצעה.

אהרן הראל (המערך):
מה הוא יכול להשיב?

פנחס גולדשטיין (הליכוד):
חכה ותשמע. אין לך סבלנות? חכה עוד דקה, תשמע.

אהרן הראל (המערך):
יותר מעשי יהיה להציע להעביר את הנושא לדיון בוועדה
המתאימה.

יעקב גיל (המערך):
חיכך תראה איך הוא יפתיע.

ב. מפעל ההזנה — מדובר בהצעת קיצוץ של 60 מיליון שקלים. ביטורו של תהליך הצמצום. שחל במפעל ההזנה, היתה כוונה להותיר תחציב למספר קטן של גיוונים במקומות חלשים במיוחד. עקב ההיקירות של סל המזון והגדלת גול התשלומים שחל על ההורים הפסיקו דווקא רשויות חלשות במיוחד — אור-עקיבא, שלומי, טירת-הכרמל, בית-שאן וכדומה — לקיים את המפעל; בו זמנן שרשויות חזקות יותר — רמת-גן, באר-שבע וכדומה — המשיכו לקיים את המפעל. יישובים רבים מפעילים את המפעל בהיקף גיוונים גדול יותר מזה שאושר להם על-ידי משרד החינוך והתרבות. רשויות אחרות מבטלות את המפעל, אף שאושר להן תחציב להפעילו. מתופעות אלו אנו למדים, כי לעתים קרובות קיימת אי-התאמה בין המדיניות הממלכתית לבין מדיניות הרשויות המקומיות. מוצע לבטל את המפעל כשירות ממלכתי ולבטל את השתתפות המדינה במימון המפעל. רשויות מקומיות שתפוצנה להמשיך בקיום המפעל תפעלנה אותו כשירות מקומי ממשיביון העצמיים. עד כאן לגבי משרד החינוך והתרבות.

כאשר למשרד העבודה והרווחה — הצעת התחציב של המשרד לא תפגע ברמת השירותים של משרד העבודה והרווחה אלא חביא לחיסכון ולייעול במערכת, ובפרט ככוח-האדם המופעל על-ידי המערכת. הצעת התחציב הנ"ל באה על רקע ההתפתחות במערך השירותים של המשרד בשנים האחרונות. וציקרה הם:

1. גידול ריאלי של כ-50% בתחציב המשרד בשנים 1976/77 — 1980/81; 2. יחס העובדים הסוציאליים ל-1,000 נפש בישראל הוא מן הגבוהים בארצות המערב — כ-0.9% בישראל לעומת 0.4% בצרפת ו-0.5% בארצות-הברית. כך שהצעה אינה במקומה.

יעקב גיל (המערך):

אבל זו הצעה בתוך הממשלה. האם השרים האלה מסכימים לכל המספרים שאתה מביא פה?

סגן שר האוצר ח' קופמן:

חבר הכנסת גיל, יש לך כרייה — ללמוד את המספרים ולהביא עובדות סותרות.

יעקב גיל (המערך):

סגן שר האוצר ח' קופמן:

אלה העובדות. תעשה עבודת מחקר ותביא עובדות סותרות.

ברצוני לציין, שמי-1977 עד 1980/81 חל גידול במספר מקבלי השירותים הניתנים על-ידי משרד העבודה והרווחה, ואביא כמה דוגמאות: מבוגרים בהכשרה מקצועית — עליה של 45%; נוער בבתי-ספר תעשייתיים — עליה של 70%; נוער בקבוצות עבודה — 90%; משפחות בטיפול הונכים — 40%; זקנים מקבלי ארוחות חמות — 100%; סידורים מוסדיים למפגרים — 40%. וזאת בחקופה שהתל"ג גדל כ-16% בקירוב.

לפיכך, הנחת היחסי של שירותי רווחה בכלל העוגה הלאומית גדל בשיעור ניכר על חשבון צרכים אחרים, וקיצוץ מוצרי, שנעשה השנה למען ביסוס משקי והמשך הצמיחה הכלכלית, הוא צעד נכון לביסוס המשק והפרט, וכשיחבסס המשק, תוכל הממשלה להוסיף ולהרחיב את שירותי הרווחה.

אני מציע להעביר את ההצעה לסדר-היום לוועדת הכספים.

גם לאחר הקיצוץ שמציע האוצר, בסך 5%, כאמור, עדיין יהיה תחציב משרד החינוך והתרבות גבוה מזה של השנה שעברה, והצעת האוצר מתרכזת בעיקר בהצעות לחיסכון ולייעול במערכת הגלווית להוראה ולא בהוראה עצמה. תוך הקפדה שההצעות לא יפגעו בשכבות חלשות ובתלמידים טעוני טיפוח, ושמענו מפי חבר הכנסת פרץ דוגמאות של כפילויות רבות. אני חושב שרובנו בקיאים במה שקורה במישור הזה של כפילויות של משרדים, ויש מוסדות המצליחים לגייס יותר כספים — אפילו כפל כפליים — ממוסד מקביל בעיר אחרת. תלמידים אלה — — —

אהרן הראל (המערך):

אם כן, התחציב גדל ריאלית כ-15%?

סגן שר האוצר ח' קופמן:
בוודאי.

יעקב גיל (המערך):

איפה, בחינוך? לא דובים ולא יער.

סגן שר האוצר ח' קופמן:

לא דובים ולא יער? ראה את העובדות. הבא בחשבון את מה שקרה בוועדת עציוני ותראה את ההבדל העצום.

יעקב גיל (המערך):

אדוני סגן השר, אני מציע שתלמד את שר החינוך והתרבות את המספרים האלה. הוא חולק עליך בתכלית.

סגן שר האוצר ח' קופמן:

הוא יכול לחלוק, ואני אביא מספרים. אנו מביאים מספרים, ובינתיים אנו מוכיחים בהתמודדות שאנו צורקים, אבל את זה נעביר, באישורכם, לוועדת הכספים — זו תהיה המלצתנו — ושם נתמודד במספרים.

תלמידים אלה קיבלו השנה ויקבלו בשנה הבאה תוספת משאבים במסגרת פרויקט שיקום השכונות. להלן שתי דוגמאות להצעות הקיצוץ שמציע משרד האוצר:

א. מערך הפיקוח וההדרכה — אנחנו מציעים לקצץ בו כ-40 מיליון שקל. משרד החינוך והתרבות מפעיל מערך פיקוח והדרכה רחב-היקף בתחום החינוך הפורמלי. המערך מכיל כ-400 משרות מפקחים ועוד 300 משרות מורים-מדריכים. לכל שלב בחינוך — גני-ילדים, חינוך יסודי, חטיבות-ביניים, חינוך על-יסודי — קיימת מערכת פיקוח במטה המשרד במחוזות. לכל מפקח מחוזי כפופים מפקחים אזוריים, האחראים לפיקוח על שלב חינוכי מסוים באזור מסוים במחוז. לכל מקצוע יש מפקח ארצי, וברוב המקרים יש למפקחים הארציים נציגים במחוזות, והם המפקחים המחוזיים המקצועיים.

קיימת הפרדה במערך הפיקוח בין מוסדות ממלכתיים לבין מוסדות ממלכתיים-דתיים. גם החינוך העצמאי, רשתות החינוך המקצועי "אורט" ו"עמל", וכן על-יית-הנוער — מפעילים כל אחד מערך פיקוח עצמאי משלו. נוסף על כך קיים מערך של מורים-מדריכים, שבחלק ממשרתם מדריכים מורים אחרים במקצועות שונים בפרויקטים מיוחדים או בהכנת חוכניות-לימודים חדשות.

מוצע אפוא לקצץ 200 משרות מפקחים. הקיצוץ ייעשה על-ידי הגדרה מחודשת של תפקידי המפקחים ותפקידי מנהלי בתי-הספר, בפרט בחינוך היסודי; הטלת כל סמכויות הניהול והביצוע על מנהלי בתי-הספר; וצמצום תפקידי המפקחים לעבודות פיקוח, בקרה, מדידת הישגים ותכנון לטווח ארוך.

קריאה:

— — —

הי"ר מ' כהן-אבידב:

ובכן, לפנינו הצעה אחת: להעביר את הנושא לדיון בוועדת הכספים.

ה צ ב ע

ההצעה להעביר את הנושא לדיון בוועדת הכספים נתקבלה.

הי"ר מ' כהן-אבידב:

פה אחד הוחלט להעביר את הנושא הזה לדיון בוועדת הכספים.

הי"ר מ' כהן-אבידב:

תודה לסגן שר האוצר. אני שואל את חבר הכנסת פרץ אם הוא מסכים להצעת השר.

יצחק פרץ (הליכוד):

הייתי מציע להקים ועדה משותפת של ועדת הכספים, ועדת העבודה והרווחה וועדת החינוך והתרבות, כי אנו מדברים על בעיה מורכבת, ואיננו יוצאים מנקודת-ראות מספרית בלבד.

קריאה:

השאר את זה לוועדת הכספים.

סגן שר האוצר ח' קופמן:

רציתי פשוט להיות תכליתי יותר, והיות שדנים בתקציב בימים הקרובים, רצוי שנעביר את הנושא לוועדת הכספים.

יא. הצעות לסדר-היום

דיון במסקנות הוועדה לעבודה ולרווחה על המצב במפעל מתמ"ר בחיפה

אנחנו מעלים את הנושא מפני שהוא חמור במיוחד, גם על רקע סגירת מפעלים וגם על רקע ההתרחבות הכללית של האבטלה בארץ. חומרה מיוחדת היא בכך, ששר המסחר והתעשייה התעלם לגמרי מהמסקנות של ועדת העבודה והרווחה בנושא עתידו של מפעל מתמ"ר בחיפה.

ועדת העבודה והרווחה דנה בנושא לאחר שהועלו הצעות לסדר-היום וקיבלה סיכומים האומרים, בין השאר: "הוועדה מבקשת מהנהלת המפעל להימנע מסגירתו במשך חודש — חודשיים, פרק זמן שבו יבוא שר התעשייה והמסחר בדברים עם שרי האוצר והביטחון, במטרה להמשיך בהזמנות מהמפעל לשנה נוספת, כדי לאפשר את ניצול השנה להסכת המפעל לקווי ייצור חדשים". במלים אחרות, הוועדה החליטה שהמפעל לא ייסגר, שימשיך זמנית כסוגי ההזמנות שהיו, ושיוסב — וזה ניתן בהחלט — לקווי ייצור חדשים, אם יאפשר להמשיך בקווי הייצור הקודמים.

אני ממשיך לצטט ממסקנות ועדת העבודה והרווחה: "הוועדה מביעה את דאגתה נוכח סגירת מפעלי תעשייה ופליטת עובדים מהייצור. הוועדה איננה משלימה עם השיטה של סגירת מפעלים כפתרון למשבר שהמפעל נקלע אליו". ועוד: "הוועדה פונה להנהלת מפעל מתמ"ר ולהנהלת חברת 'כלל' להימנע מסגירת המפעל ולהמשיך בייצור לתקופת ביניים, אפילו למלא, עד שיוסב המפעל לקווי ייצור חדשים". ועוד קבעה הוועדה: "הוועדה מוחה בפני שר המסחר והתעשייה על כך אף שהיה ידוע כבר למעלה משנה על הכוונה לסגור את המפעל — לא ניצל המשרד את התקופה להסב את המפעל לפסטי ייצור חדשים". זאת ועוד: "הוועדה ממליצה לפני שר התעשייה והמסחר לפעול לאלתר להסבה מהירה של המפעל לפסטי ייצור חדשים, בין היתר על-ידי הרחבת ענף המתכת שכבר פועל בו". ולבסוף — "הוועדה קוראת לשר התעשייה והמסחר להגביר את המאמצים להגבלת יבוא מתחרה. בין היתר בתתום הרכב". עד כאן ממסקנות ועדת העבודה והרווחה של הכנסת.

בהתעלמות מכל אלה — ואני מאשים את הממשלה, ובמיוחד את שר המסחר והתעשייה בזלזול בכנסת, נוסף על התאם של סגירת המפעל ופיטורי הפועלים — ועדה של

הי"ר מ' כהן-אבידב:

חברי הכנסת, אנו מגיעים להצעה לסדר-היום: דיון במסקנות הוועדה לעבודה ולרווחה על המצב במפעל מתמ"ר בחיפה. תביא את הנושא הזה חברת הכנסת שושנה ארבל-אלמוזלינו. איננה באולם, אני מצטער, כשחבר הכנסת מעלה הצעה לסדר-היום, ומאשרים לו אותה, מן הדיון שיעקוב אחרי הדיון: לא ייתכן שאנחנו נגיע לנושא הזה וחבר הכנסת לא יהיה נוכח כאותה עת. ואם גם הבא אתריו לא ימצא באולם?

רשום חבר הכנסת תופיק טובי, אני מכין שחבר הכנסת מאיר וילנר רוצה לדבר במקום חבר הכנסת תופיק טובי.

מאיר וילנר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, — — —

שושנה ארבל-אלמוזלינו (המערך):

אני פה.

הי"ר מ' כהן-אבידב:

אני מצטער, קראתי בשמן ולא היית, ולכן נאלצתי לקרוא לחבר הכנסת וילנר. חברת הכנסת ארבל-אלמוזלינו, את יודעת היטב שיש לך נושא בסדר-היום, ואת צריכה לעקוב. הלכו לחפש אותך. כיתתים סימו את הנושא הקודם מוקדם יותר משחשבו.

שושנה ארבל-אלמוזלינו (המערך):

הייתה לי פגישת, וביקשתי שיודיעו לי.

הי"ר מ' כהן-אבידב:

אני מבקש את התנצלותך, אני שואל היכן היית, אינני חוקר זאת, אבל משאל היית באולם, נאלצתי לקרוא לחבר הכנסת וילנר, ואינני יכול להגיד לו לרדת. תעלי את הנושא אחריי.

מאיר וילנר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, ברצוננו להעלות לדיון בכנסת — אני מצטער שבשאלה כזאת ההתעניינות מוגבלת ביותר — את עניין מפעל מתמ"ר, סגירתו והשלכת 200 הפועלים האחרונים שנשארו לפליטה מהמפעל, שהיה פעם כבעלות קיזור-אילין ועבדו בו עד 1,200 עובדים.

מדוע סוגרים את המפעל? מה קורה כאן? כמעט שנה וחצי היה ידוע, שמשרד הביטחון הפסיק את הוונת הגייסים, והיה זמן רב למציאת פתרון, עלידי הסכה לקווי ייצור אלטרנטיביים. אבל רוצים להשיג רווחים גדולים ככל האפשר מייבוא מוצרים מחוץ-לארץ. מוצרים שאפשר לייצר אותם במפעל, וכן לספסר כשטח הגדול, שמגיע ל-120 דונם קרקע עירונית. ראיתי את השטח הגדול של מפעל מתמ"ר כמו עיני, וכבר רצים לשלם קבלנים שוחרי-טרף, המדברים על קניית השטח.

יש לנו גם ניסיון מן העבר. למשל, מפעל "פרידמן" בירושלים היה יצרן ידוע של תנורים. הוא סגר את המפעל והפך ליבואן של תנורים מחוץ-לארץ. חברי הכנסת, לאחר שמתחילים את הפועלים, ממש מוצצים את דמם במשך עשרות שנים, זורקים אותם לרחוב, והנעלים עצמם הופכים ליבואנים של אותו תוצר. אם זה מביא יותר רווחים.

אין זה רק עניין של פועלי מתמ"ר או "בירקור". סוגרים מפעלים רבים ומפטרם פועלים. היתה ססמה "עם הפנים לייצור", סלחו לי, חברי הכנסת. אם אומר, שבמציאות לא הפנים אל הייצור, אלא חלק אחר של הגוף, שאיני רוצה לקרוא בשמו.

ראש הסיעה שלנו בהסתדרות וחברים אחרים התקשרו הבוקר עם ועד פועלי מתמ"ר. הם ישבו עם העובדים ועם הוועד. מחבר, אדוני הוישבראש, שאתמול היתה פגישה בין השר פת — הוא איננו כאן — לבין הפועלים, המעביד בוקסנבוים מ"משיירי תנועה" וזמר דברת במחברת "כלל", שהיא שותפה למפעל. מר בוקסנבוים הודיע, שלמפעל אין קיום, אלא אם הממשלה תזרים הזמנות לעבודה. הוא אמר בגלוי: אני איש עסקים, אני עושה כסף, אם הממשלה לא מומינה ואם לא מאפשרים לי לעבוד בדרך אחרת, אני סוגר את המפעל. ואז כולם רצו לשמוע מה כפי השר פת, והוא אמר: איני יכול להבטיח דבר. אין אפשרות להמשיך במפעל.

מאתמול חל מפנה מסוים, וקשה לתאר את הועם במפעל, הפועלים ומשפחותיהם אינם יודעים מה לעשות. אחרי הפגישה של אתמול התברר, שרצוים כנראה לסגור סופית את המפעל, ואז הפועלים התחילו לדבר: "אם יסגור סופית את המפעל, אנחנו דורשים פיצויים כמו בימית. לעובדים כקן הירוק יש זכות קיום כמו למתנחלים בימית". אצטט את דבריו של אחד מחברי הוועד: "אם נגזור גזרין מוות על המפעל, אנו רוצים להבטיח את המשפחות ולא להסתפק כפיצויים של 150% לאחר עשרות שנים של עבודה".

הי"ר מ' כהן-אביב:

חבר הכנסת וילנר, אני מבקש ממך לסיים.

מאיר וילנר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

אני רוצה להוסיף, שהמפעל הזה היה שייך קודם לכן לקיזור-אילין, וקיזור-אילין סגר אותו ובעצמו הפך, כידוע, ליבואן של מכונות "אלפא-רומיאו". עכשיו בוקסנבוים סוגר את המפעל והופך ליבואן של מכונות "סלבו" מצרפת. חלקי מכונות, ורק לא ייצור ישראלי במתמ"ר.

אפשר היה ללחץ על קונצרן "כלל", שיש לו עוד 123 מפעלים בארץ. הממשלה היתה יכולה להכריח אותו לקיים את מפעל מתמ"ר ולעבוד לקווי ייצור חדשים. אבל אין רוצים לדאוג לפועלים ואין רוצים לדאוג לתעשייה הישראלית האחרת, ואפילו הלא-אזרחית בחתומים מסוימים. לכן אנחנו מעלים את הנושא ומבקשים לקיים בו דיון בכנסת, כדי שהמפעל לא ייסגר. זה אינו אינטרס רק של 200 פועלי מתמ"ר, אלא זאת בעיה עקרונית — היחס לייצור והיחס לתעסוקה

הכנסת החליטה החלטות, ובכלל אין מתייחסים אליהן. אין מתייחסים לשום סעיף בהחלטות.

צירלי ביטון (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
מי ישיב על ההצעה?

הי"ר מ' כהן-אביב:
ישיב אחד מחברי הכנסת כשם הממשלה.

מאיר וילנר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

במקום זה, הפועלים במתמ"ר קיבלו מברקי פיטורין. פיטורי בוק באמצעות מברקים. הנה חצלום של המברק. מה כתוב בו? — "מפעל מתמ"ר ייסגר סופית מחר, יום ו' 29 בינואר, וכתוצאה מכך הרינו להודיע על פיטורין מהעבודה החל מחר. זה"ל תחום: מתמ"ר תעשיות בע"מ. ובכן, היום שולחים מברק ולמחרת אתה מפטר מהעבודה. צורה זו של פיטורין הפכה לשיטה. אם נעבור על כך לסדר-היום, הרי תהיה הפקרות ביחס לעובדים ולפועלים.

דוגמא נוספת לאותה שיטה, ואפילו גרוע יותר — במפעל "בירקור", חברה-בת של "אכיר", תעשיית הבירה בנתניה. פיטור את העובדים באמצעות מברקים שנשלחו. במברק שנשלח ב-12 בפברואר 1982, בשעה 12:00, בצהריים, נכתב: "הרני להודיע כי עקב הפסקת פעולה של חברת 'בירקור' הנך מפטר מהעבודה מהיום". תחום: בירקור בע"מ.

חברי הכנסת, אם נאפשר לממשלה, למעבידים ולשיטה הטלגרפית הזאת של פיטורין מהיום למחר להמשיך בכך — יהיה זה מפנה חמור ביחסי העבודה בארץ. בכינוס העובדים, שהתקיים בשבת, ב-6 בחודש זה, בחיפה, נערה בת 12, בתו של אחד העובדים, שאביה חולה סרטן, שוכב בבית-החולים, סיפרה שאביה קיבל בבית-החולים מברק על הפיטורין החל ממחרת היום.

חברי הכנסת, האם אפשר להתנגד או לא להסכים לדברים שאמר מזכיר ועד עובדי מתמ"ר רפי מוסקוביץ במסיבת עיתונאים, שקיימו עובדי המפעל עוד בדצמבר 1981, כדי להתיר על סגירת המפעל עוד לפני סגירתו? הוא אמר: לא ייתכן כי פועלים אשר נתנו את כל חייהם למפעל ייורקו לרחוב ויהפכו למקרים סוציאליים. העובדים קובלים בצדק על כך שהנהלת קונצרן "כלל", שהוא בעל המפעל, לא עשתה דבר למען הסבת המפעל לפסי ייצור אחרים, כדי למנוע את פיטורי העובדים. הרי המפעל יכול לייצר כמעט כל מוצר של מתכת, גם לשוק הפנימי וגם ליצוא.

הי"ר מ' כהן-אביב:

חבר הכנסת וילנר, אני מעיר לתשומת לבך, שנותרו לך שתי דקות לרשות הדיבור.

מאיר וילנר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

צריך רק לרצות לעבוד להסכה לקווי ייצור חדשים במפעל. מתמ"ר הוא מפעל מתכת-מתחכם מאוד. ביקרתי במפעל יחד עם חברי, והעובדים הראו לי את המכונות העומדות ללא נוע ואת האפשרויות הרבות לייצר עשרות מוצרי מתכת חדשים אחרים, אם רק ירצו בכך המעבידים והממשלה. אך גורל העובדים, שהקדישו עשרים או שלושים שנה מתייהם, איננו מעניין את המעבידים ואת הממשלה. הם חושבים רק על הרווחים המקסימיים שלהם. ויהיו אלה אף רווחים ספקולטיביים.

במפעל שבהקמתו, עוד בימי קיזור-אילין, עבדו כ-1,200 עובדים, צמצמו וצמצמו בשיטת הסלמי והגיעו ל-200 העובדים האחרונים, וגם מהם רוצים להיפטר. צריך לשאול —

ממשלת ישראל באותה תקופה, דוד בן-גוריון. פקד זרם של החלהבות את מדינת ישראל. משום שהיא ראתה בזה את אחד ההישגים הבולטים של תהליך הפרודוקטיביזציה של המדינה הנבנית — מדינת ישראל מסוגלת לייצר מכונות.

מאז התפתח בארץ באופן נמרץ ביותר תהליך של תיעוש, לרבות תעשיות כבדות. איננו יכולים להתחרות עם מדינות כמו ארצות-הברית, ברית-המועצות, צרפת, אנגליה ומדינות אחרות בתעשיות כבדות. אבל, יש משקל סגולי מיוחד לתעשיות מסוג כזה במשק ובחברה הישראלית, גם אם אין אנו מסוגלים לספק לנו את הצרכים בתחום הזה, משום שזה ביטוי לשוני ערכים ולשינוי המכנה החברתי, שפקדו את העם היהודי וגם את העם הערבי במדינת ישראל, שהיו בתוכם בעיקר עובדים ופועלים חקלאיים. במובן מסוים זה סמל של הפרודוקטיביזציה של מדינת ישראל ושל עם ישראל, על כל המתגוררים כאן, בעיקר של העם היהודי, שלא היו לו עובדי תעשייה.

אני רוצה להוסיף פה גם נימה חיפנית. כאשר בעבר אמרו "חיפה האדומה", התכוונו בעצם לכך, שזה מחוז מרכזי של "צירה", של תעשייה כבדה יהודית, של פועלי נמל שאבא חושי כל כך טיפח אותם ואפילו גרם לעלייתם לארץ, של מייסדי נמל חיפה, ופועלים "בינייניים" וב"ולקן" וכבתי-הזיקוק ואחר-כך בתי-החרושת, ואחר-כך קיזור-אילין. זאת הייתה גאווה החברה כולה.

אני מרחיב את ההקשר של "חיפה האדומה", שאנחנו מכירים אותה בקונטציה פוליטית. אני חושב שהיה לזה גם הקשר חברתי רחב, ואני, כמובן, אינני מתבייש כלל בקונטציה הפוליטית שיש לעניין הזה. ב-1949, על כל 100 לירות יבוא היו לנו 10 לירות יצוא. ב-1972 היה זה 100 לירות יבוא, ישראל. בחקופתו של פנחס ספיר, וחשוב להזכיר אותו כאן, שכן הוא היה קיסר התיעוש והפיחות של המדינה הזאת, בעל חושים לא רגילים לפיתוח המשק האמיתי, משק התשתית — ואני מזכיר זאת לא רק למען ההיסטוריה, אלא גם אקשור זאת סלוג הטיפול שמטפלים בכך היום — הגענו למצב שעל כל 100 לירות יבוא היו 72.7 לירות יצוא. בחלקו זה היה יצוא תעשייתי, אבל צריך להוסיף כאן עוד אלמנט, זה חליפי-יבוא, שמבחינה כלכלית, משקית וכספית ערכם כיצוא; מבחינה חברתית הוא הפעמים חשוב הרבה יותר. בית-החרושת הזה למכוניות היה חלק בקשת הרחבה הזאת של תיעוש מדינת ישראל, ובמפעלים כאלה מטפלים כמו בשכיות חמדה של החברה הישראלית. אין זורקים אותם היישר אל הסגנון של הליברלים הבלתי-מרוסן בנוסח של אדם סמית. שכבר נעלם אפילו במדינות קפיטליסטיות כמו ארצות-הברית. גם שם מתכננים היום תעשיות ומסייעים, אף שהחברה והפוליטיקה שם שונות לגמרי מכפי שהן אצלנו.

כמובן זה מתמ"ר הוא סמל ומשל, מי זה למעשה הכוחות השותפים במתמ"ר? — יש גורם פרטי, מר בוקסנבוים, שהוא פרסונה-גרטה בתעשייה הישראלית, יש לו מפעלים חשובים, ויש לבין כל אדם כזה, שבא-לארץ לבנות תעשייה ולהשתתף כאן בבניית החברה והתעשייה במדינת ישראל. נוספת עליו החברה הישראלית על שני מרכיביה העיקריים: ממשלת ישראל וההסתדרות הכללית, שהן בעצם הבעלים של "כלל".

אני רוצה לטעון שאסור היה, כשיטה, לגרום לכך שבמפעל כזה תהיה מניית הבכורה בידיים פרטיות. אלה מפעלי תשתית, אם המפעל כולו בידיים פרטיות — בבקשה, אבל אם מחציתו היא של החברה הישראלית, זה צריך היה להיות מחצית, ועוד אותו אחוז המאפשר לנו השפעה, זה אחד הקלקחים, ואם חבר הכנסת מאיר וילנר אכן יביא חוק, הייתי

בארץ בימים אלה. אנחנו גם נגיש לכנסת הצעת חוק, אשר לא תאפשר, אם החוק יתקבל, לסגור מפעלים על דעת המעביד בלבד ועל דעת הממשלה בלבד, אלא צריכה לקום ועדה משותפת של כל הגורמים, לרבות ועד העובדים ונציגי ההסתדרות וכו'. ההסתדרות יכולה היתה לעשות הרכה יותר נגד סגירת מפעל מתמ"ר, אילו הייתה מארגנת פעולות ושיבחות סולידריות, ואז היו מדברים אחרת, אם גם מצד הכנסת תהיה התנגדות לסגירת המפעל, זה אולי יציל הרכה מפעלים נוספים, זה יהיה לטובת מה שקוראים פה "המשק" בצורה צבועה — ואני מתכוון בריצנות — ויביע דאגה לעובדים ולמדינת ישראל.

היו"ר מ' כהן-אבידב:

תודה לחבר הכנסת וילנר. חברת הכנסת ארכליי אלמחליני, אני מבין שחבר הכנסת שבח וייס עלה את הנושא.

שושנה ארכליי-אלמחליני (המערך):

נכון.

היו"ר מ' כהן-אבידב:

• בבקשה, חבר הכנסת שבח וייס.

צ'רלי ביטון (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
אדוני היושב-ראש, מי הוא המשיב על ההצעות?

היו"ר מ' כהן-אבידב:

חבר הכנסת אמנון לין ביקש רשות להשיב לא בשם הממשלה, והוא זכאי לכך כהתאם לתקנון. בפעם הבאה, חבר הכנסת ביטון, אם יש לך משאלה מסוימת, אז אנא, לא בכעס ולא בצעקה.

צ'רלי ביטון (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
אבל נהוג שחבר ממשלה ישב כאן וישיב על ההצעות.

היו"ר מ' כהן-אבידב:

ראשית, הממשלה רשאית, היא אינה חייבת, את זה אומר התקנון. שנה את התקנון. שנית, את כל משאלות לבך — העלה בשקט ולא בועם.

צ'רלי ביטון (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
אתה עושה צחוק מהעבודה אם אתה אומר לי לשנות את התקנון.

שבח וייס (המערך):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, קודמי, חבר הכנסת מאיר וילנר, אמר למעשה את עיקר הדברים שיש לומר בסוגיה זו, והוא סיים בהערה, שבמאבקים כאלה יש משקל רב מאוד לסולידריות. אני מקבל את ההערה הזאת, משום שיש טעם בסולידריות בכל סוג של משטר: לא כל שכן במשטר דמוקרטי, שבו הפגנת ההזדהות או השביתה הן המכשיר הלגיטימי העיקרי ליצירת אותם חישוקים הקושרים בין הפועלים לבין עצמם, בין האינטיגנציה הפועלים, בין אנשי ציבור לבין הפועלים, וודאי שסולידריות היא המכשיר העיקרי, אבל, כאשר עניין כזה מופיע בסדר-היום, והכנסת כבר טיפלה בו פעמים אחדות, ואין נימה של רצון מצד רוב חברי הכנסת להביע סולידריות לנושא על-ידי נוכחות, לא כל שכן כל שר הממשלה והנוגעים בדבר — אני חושב שזה כשלעצמו סמל של היחס לבעיות מסוג זה.

אני רוצה לפתוח את הערותי בנושא זה, שכבר עסקתי בו בפעם הקודמת שהוא עלה על סדר-היום, בכך שבראשית שנות התמישים, כאשר נפתח מפעל קיזור-אילין וכשהמכונית הראשונה יצאה ממסלול היצירה של אותו מפעל ונמסרה לראש

היו"ר מ' כהן-אבידב:

כל חבר הכנסת יכול היה לעשות זאת. אתה היית הראשון. ואני רשמתי אותך, אבל כל חבר כנסת היה רשאי.

אמנון לין (הליכוד):

הרי אני יכול לבקש זאת בלי לתאם זאת עם הנהלת הקואליציה. זה בדיוק המצב.

חברי הכנסת, ועדת הפנים של הכנסת עדיין עוסקת בדיון בנושא מתמ"ר.

ירושם משל (המערך):

ועדת העבודה והרווחה.

אמנון לין (הליכוד):

ועדת הפנים של הכנסת עדיין עוסקת בנושא זה. חברת הכנסת ארבל-אלמזלניו תחקני אותי, עד כמה שאני יודע, אנחנו עדיין לא סיימנו את הדיון בנושא של מתמ"ר.

קריאה:

ועדת העבודה והרווחה.

אמנון לין (הליכוד):

נכון. ועדת העבודה והרווחה. אם אינני טועה, גם ועדת הכלכלה עדיין יושבת על המדוכה הזאת.

שושנה ארבל-אלמזלניו (המערך):

אתה רוצה שאתקן אותך? ועדת העבודה והרווחה סיימה את הדיון בנושא זה והניחה מסקנות על שולחן הכנסת. לצערי הרב, המסקנות הללו לא קיימו.

אמנון לין (הליכוד):

אני רוצה לומר, שכולנו, ואני אומר את זה במלוא האחריות והעצור, גם אנשי הממשלה, גם חברי ההסתדרות —

צירלי ביטון (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

יש חשבוה של הממשלה על עניין ההצעות האלה לסדר-היום?

אמנון לין (הליכוד):

שמעת שאינו מדבר בשם הממשלה. אני מדבר כרגע עליי התקנון, כאשר מחברי הכנסת שביקש את רשות הדיבור.

צירלי ביטון (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

היו"ר מ' כהן-אבידב:

חבר הכנסת ביטון, חבר הכנסת אמנון לין אינו מדבר בשם הממשלה.

צירלי ביטון (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

מה חבר הכנסת אמנון לין הולך לבשר לנו?

היו"ר מ' כהן-אבידב:

הממשלה רשאית שלא להשיב. יכולת אתה לנצל את הזכות ולדבר, וזכותו של חבר הכנסת בהתאם לתקנון —

צירלי ביטון (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

מה התקנון יכול לתת לפועל?

היו"ר מ' כהן-אבידב:

אני מבקש ממך שלא לצעוק. את הנושא הזה כבר העלה חבר הכנסת וילנר. אני קורא אותך לסדר.

מציע לשקול גם את המרכיבים האלה של סוג הבעלות. זה הצופן הגנטי של ההחלטות המדיניות העיקריות לגבי קיומם או אי-קיומם של מפעלים, וזוהי נגזרת שאלות אחרות.

הערה שנייה ואחרונה — יש לנו היום בממשלה שר לתכנון-על, שר כלכלה בכיר, ואינני בא ללגלג עליו. אני הייתי מבקש, שיהיה תוכן לתפקידו. אם אכן יש צורך בתפקיד כזה, הרי זה בדיוק למקרים מסוג זה. יש לפעול באמצעות תכנון לאומי נאות, מרחיק-לכת, המשולב בשיקולים חברתיים, וזו כלכלה שתחייב אותנו עוד דורות, משולבת תמיד בשיקולים חברתיים. לגבי מפעלים כאלה צריך היה להקדים הזמנות. משרד הביטחון יכול לתכנן לכ"4, 5, 8 שנים. ואם בזכות הקדמת הזמנות אפשר להציל מפעל, זה התפקיד של ראייה בין-דיסציפלינרית וראייה מרחיקה-ראות, שזה האל"ף-בית של כל תכנון ממלכתי כלכלי. כבר יש שר לעניין זה. הנה יש לכם פה פרויקט בשבילי.

אני מסיים. קורה בכלכלה שמפעלים נכנסים למשבר חמור, אי-אפשר להתעלם מכך. אני רוצה להזהיר את עצמנו מסגירת מפעלי חשית, סגירה של מפעל כזה משמעותה, שהולך לטמיון ניסיון של דור ליצור בעלי מקצוע בתחומים שלא עסקנו בהם כלל ועיקר אלפי שנים בתוקף ההיסטוריה שלנו. ועוד משהו — הרי יש לנו היום בתחום מקצועיים בארץ, ואנחנו עוסקים באינדוסטריזציה לעבודות כאלה. לגבי פועלים, הנדסאים, מהנדסים, מהנדסי ייצור וטכנאים. איזו מוטיבציה תהיה להם, אם ייסגרו מפעל אחרי מפעל מסוג זה?

אין מדובר פה בהשקעה בלתי רגילה כדי להציל את המפעל הזה. נכון מה שאמר חבר הכנסת וילנר, שכבר אורכים לשטח של המפעל. אדוני היושב-ראש, הוא חיפני והוא יודע, וכבר שוחחנו בעניין הזה. יש כל מיני רעיונות בדבר מחסני ערובה וכן הלאה, וכולם עוסקים ביבוא.

אני רוצה לבקש מן הכנסת, וכמובן מן הממשלה, שנראה במפעל מתמ"ר ניסוי, פרויקט חברתי שלנו לזמן הקצר. הצלחנו תהיה מפנה בגישה לכל מפעלי החשית במדינת ישראל. הנושא רציני מאין כמוהו, גם לגבי גורלם של 200 פועלים, כפי שתיאר זאת בצורה נכונה חבר הכנסת וילנר, וגם לגבי הנטיות שלנו בעתיד ביחס לחעשייה בישראל.

היו"ר מ' כהן-אבידב:

חבר הכנסת לין ביקש רשות דיבור בהתאם לסעיף 90' של התקנון.

פנחס גולדשטיין (הליכוד):

יש עוד חיפני בין חברי הכנסת?

אמנון לין (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, שמעתי שלא היה בנמצא באולם חבר ממשלה שהיה יכול או רצה או ראה לעצמו לנכון לענות על שתי הצעות אלה לסדר-היום. לכן פניתי להנהלת הקואליציה, שאני חבר בה, בהתאם לתקנון, וביקשתי לענות על שתי ההצעות האלה. כבר בהתחלה אני אומר —

היו"ר מ' כהן-אבידב:

אני חייב לחקן אותך, חבר הכנסת אמנון לין. כדי שלא תהייה אי-הבנה: אינך עונה בשם הממשלה, אף לא בשם הקואליציה; כל חבר הכנסת היה רשאי לעשות זאת.

אמנון לין (הליכוד):

אני מעודכן בתקנון.

צירלי ביטון (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
מה תגיד לפועל? תגיד לו לאכול את התקנון?

היור"ר מ' כהן-אבידב:
אני קורא אותך לסדר בפעם השנייה. מה ההתפרצות הזאת?

אמנון לין (הליכוד):
כחבר הכנסת, ולא בשם הקואליציה, ולא בשם ההנהלה, אלא בהתאם לתקנון, ראיתי לנכון להביע את הודהותי המלאה עם שני המצעים ושתי ההצעות, ואין לי התנגדות שיתנהל דיון במליאה.

היור"ר מ' כהן-אבידב:
בהתאם לתקנון, הרי החברים ביקשו לקיים דיון; אחת היית צריך להציע הצעה אחרת.

אמנון לין (הליכוד):
חשבתי שהתקנון ברור. אין לי התנגדות שהדבר יקום וינהל במליאה. אבל בהתאם לתקנון, הכרירה היחידה היא להמשיך את הדיון כאחת הוועדות.

היור"ר מ' כהן-אבידב:
במלים אחרות, אתה מציע להעביר את הנושא לוועדה. איזו ועדה?

אמנון לין (הליכוד):
היות שוועדת העבודה דנה בעניין והוציאה מסקנות, והיות שהמסקנות לא מולאו, אני מציע שהנושא הזה יחזור לדיון בוועדת העבודה.

צירלי ביטון (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
מה יחזור? מה ידונו שם?

שלמה הלל (המערך):
אני מציע ועדה משותפת.

היור"ר מ' כהן-אבידב:
ועדת הכנסת תחליט.

מרדכי בן-פורת (תל"ם):
זו אמת. עליי התקנון, חבר הכנסת יכול לענות על הצעות לסדר-היום. אבל חבר הכנסת הזה, שיענה בשם הממשלה, או חייב להיות מצויד בדעתה של הממשלה. חבר הכנסת לין ענה בצורה לגלית, אבל הוא הצטרף לטענות של שני חברי הכנסת. מה הוא אמר בשם הממשלה? דבר הוא לא אמר בשם הממשלה.

היור"ר מ' כהן-אבידב:
אני חייב להסב את חשומת הלב לסעיף 90(ב), ואני מוכן לצטט אותו, אני קורא מהאמצע: "רשאי אחד מחברי הכנסת, בהסכמת יושב-ראש הישיבה, להציע שכל ההצעות, או מקצתן, לא ייכללו בסדר-היום של הכנסת. שיעור הזמן להנמקת הצעתו לא יעלה על 10 דקות. כן רשאי אחד מחברי הכנסת להציע שכל ההצעות או מקצתן יידונו בוועדה של הכנסת. שיעור הזמן על הנמקת הצעתו לא יעלה על 10 דקות". חבר הכנסת לין נטל את זכותו, זו אינה תשובה בשם הממשלה. הוא לא דיבר בשם הממשלה. הוא לא דיבר בשם הקואליציה. הוא דיבר בהתאם לתקנון כסעיף הזה.

מרדכי בן-פורת (תל"ם):
אני מבין את זה. אבל מה דעתה של הממשלה?

היור"ר מ' כהן-אבידב:
הממשלה לא השתמשה בזכותה להשיב. הממשלה רשאית שלא להשיב.

רוני מילוא (הליכוד):

היור"ר מ' כהן-אבידב:
חבר הכנסת מילוא, אינני זקוק לעזרה.

אמנון לין (הליכוד):

אני יכול לומר לחברי הכנסת, שאינני מתפלל על חבר הכנסת צירלי ביטון שהוא מתפרץ, אינני מתפלל על חבר הכנסת ביטון שכואב לו, ואני רוצה לומר לכם, יושב כאן השר ברמן, שהיה אחד המייסדים של מפעל המכוניות קיור-אילין. אז זה היה מפעל קיור-פרייזר. אני השתתפתי בהנחת אבן-הפינה, בפתיחה התגנית של אותו מפעל, וכפי שאמר חבר הכנסת שבח וייס, היו נאומים חוצבי-להבות על המעשה הגדול שאנחנו עושים למען התעשייה, הפועל והמשק הישראלי. מה לא פיללנו, מה לא קיוונו כשהקימונו את המפעל הזה. לא יכולתי לתאר לעצמי שהיום, לאחר 32 שנה של קיום המפעל, ייסגר מפעל שהוא ב-50% בבעלות ציבורית.

ירוחם משל (המערך):

לא.

אמנון לין (הליכוד):

49% בבעלות ציבורית, ואפילו שלבעלים הפרטיים יש משקל כבד יותר משיש לממשלה ולהסתדרות, איני יכול להעלות על דעתי שהיום, לאחר כל כך הרבה שנים של עבודה, נאפשר ונקבע מדיניות חדשה, שלפיה אפשר לסגור מפעל בלי למצוא הפניה והסבה לפועלים, בלי למצוא פתרון של הסבה לפועלים למפעל אחר.

אהרן הראל (המערך):

בלי לחפש.

אמנון לין (הליכוד):

בלי לחפש. חברי הכנסת, ביקרתי שם עם חבר הכנסת שבח וייס, ועד כמה שאני יודע, חבר הכנסת מאיר כהן-אבידב ביקר במפעל — אין חבר כנסת חיפני שלא ביקר במפעל הזה. ישבנו עם הפועלים, ואני רוצה לומר לכם, דמעות זלגו מעיניהם — ומעיינו, למראה פועלים שאבד עליהם עולמם, ואנחנו מעבירים את זה לוועדה אחת, מעבירים את זה לוועדה שנייה.

נכון אמר חבר הכנסת שבח וייס, הבעיה אינה רק בעיה של מתמ"ר. זו יכולה להיות, חלילה, שיטה חדשה. אני רוצה לומר לכם, חברי הכנסת, כאיש חיפה, אני יודע שמצב האכטלה של חיפה והאזור מתחיל להיות מהתמורים ביותר. יש היום כחיפה מאות פועלים, החרדים שגורלם יהיה כגורל פועלי מתמ"ר. אני אומר לכל חברי הכנסת שנמצאים כאן — אני רואה את עצמי נציג של אזור גדול בארץ — שאלפי פועלים חרדים שגורלם יהיה כגורל פועלי מתמ"ר.

כנסיכות כאלה, ובעיקר בעקבות העובדה שאנחנו מעבירים את הנושא הזה מוועדה לוועדה — הייתי נוכח בדיון של ועדת העבודה, כאשר באו הבעלים ואנשי "כלל" והודיעו כאופן ברור לחברי הוועדה: אין לנו שום פתרון של הסבה לפועלים האלה. הפתרון היחיד הוא פתרון של סגירה.

נפתלי פדר (המערך):

— — —

היור"ר מ' כהן-אבידב:

חבר הכנסת פדר, איחרת את ההצגה, כבר שאלו את השאלות האלה, והשיבו עליהן.

מדרכי בן-ספור (תל"ס):

חבר הכנסת מילוא אומר, שהממשלה ברעה שצריך להעביר את הנושא לדיון במליאה. זו גם דעתו של חבר הכנסת לין. האם חבר הכנסת לין הוא נציג הממשלה או לא?

רוני מילוא (הליכוד):

— — —

היו"ר מ' כהן-אבידב:

חבר הכנסת מילוא, פעלתי בהתאם לתקנון. הממשלה אינה חייבת להשיב. היא רשאית להשיב. היא אינה חייבת להשיב. חבר הכנסת לין פנה אלי וביקש ממני להשתמש בזכות. נתתי לו. חבר הכנסת לין מציע להעביר את הנושא לדיון בוועדה.

אני שואל אם חברי הוועדה מסכימים להצעתו. חבר הכנסת וילנר, אתה מסכים?

מאיר וילנר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
הוועדה דנה בעניין.

היו"ר מ' כהן-אבידב:

אינך מסכים. חבר הכנסת וייס, האם אתה מסכים שהנושא יועבר לדיון בוועדה?

שבח וייס (המערך):

אני רוצה לומר כך — — —

היו"ר מ' כהן-אבידב:

אני רוצה תשובה על שאלתי.

שבח וייס (המערך):

אני רוצה להשיב.

היו"ר מ' כהן-אבידב:

האם אתה מסכים? אני מבקש תשובה.

שבח וייס (המערך):

האם אני צריך להשיב "כן" או "לא"?

היו"ר מ' כהן-אבידב:

לא יהיה דרשתי. אני רוצה תשובה.

שבח וייס (המערך):

אין לי התנגדות שהנושא יועבר לדיון בוועדה, אבל יש פה נושא רחוף שצריך לפתור אותו.

צירלי ביטון (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
הצעה לסדר.

היו"ר מ' כהן-אבידב:

מה ההצעה?

צירלי ביטון (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
הועלתה פה הצעה לסדר-היום בנושא מעמדם של הפועלים במפעל מתמר. לאחר שקיבלו הודעות על פיטוריהם. הנושא הגיע לוועדת העבודה והרווחה. ועדת העבודה והרווחה דנה במצבם של הפועלים. היו החלטות של הוועדה, והן לא בוצעו. הועלתה הצעה דחופה לסדר-היום. הממשלה מתחמקת מלהשיב עניינית על הנושא — — —

היו"ר מ' כהן-אבידב:

מה הצעתך לסדר?

צירלי ביטון (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

לא ייתכן שהממשלה — — —

היו"ר מ' כהן-אבידב:

מה הצעתך לסדר?

צירלי ביטון (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
שיבואו וישיבו על ההצעה לסדר-היום.

שולמית אלוני (המערך):

אני מציעה שלא נצביע עכשיו. נזמין את השר הנוגע בדבר לשיבה הבאה. כדי שייתן את תשובתו.

היו"ר מ' כהן-אבידב:

התקנון מחייב הצבעה.

קריאה:

לא.

שולמית אלוני (המערך):

— — —

היו"ר מ' כהן-אבידב:

לפנינו שתי הצעות. אנחנו ניגשים להצבעה.

שולמית אלוני (המערך):

— — —

היו"ר מ' כהן-אבידב:

חברת הכנסת אלוני, לא אתן לך רשות הדיבור. לא תאלצי אותי בכוח להקשיב לדברך.

שושנה ארכלי-אלמוזילנו (המערך):

לפנינו שתי הצעות, להעביר לדיון במליאה או להעביר את הנושא לדיון בוועדה.

היו"ר מ' כהן-אבידב:

נכון. מי בעד דיון במליאה?

צירלי ביטון (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
מה שאלת?

היו"ר מ' כהן-אבידב:

אני מבקש ממך שלא לצעוק.

צירלי ביטון (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
על מה מצביעים?

היו"ר מ' כהן-אבידב:

אם לא תצעק, תוכל לשמוע. לפנינו שתי הצעות: להעביר את הנושא לדיון במליאה או להעבירו לוועדה משוחפת. כפי שהציע חבר הכנסת הלל. אני מעמיד להצבעה את ההצעות, זו מול זו.

ה צ ב ע

כעד ההצעה לכלול את הנושא

בסדר-היום של הכנסת — רוב

כעד ההצעה להעביר את הנושא

לדיון בוועדה משוחפת — אין

פנחס גולדשטיין (הליכוד):

מי נמנע?

היו"ר מ' כהן-אבידב:

מי נמנע?

ה צ ב ע

נמנעים

ההצעה לכלול את הנושא בסדר-היום של

הכנסת נחקבלה.

יב. הצעה לסדר-היום

שילובן של חברות קידוח ישראליות בפרויקט תעלת הימים

ולאפשר לחברות הקבלניות של ארצות-הברית, שבנו את שדות התעופה כנגב, להעסיק פועלים מחאילנד, מפורטוגל ומטורקיה. רק אחרי מאמצים רבים של ההסתדרות הסכימו חברות אלה והואילו להעסיק כמה מאות פועלים ישראלים בעבודות מסוימות.

העסקתם של אלפי פועלים מחוץ-לארץ בבניית שדות התעופה כנגב, בעת שמאות פועלי בניין פוטרו מעבודתם, היתה חטא שלא-יכופר, וההגיון מסרב גם היום להכין ולהצדיק החלטה אומללה זו. שנגדה את צורכי המשק ופגעה בפועלי ישראל. בעת הקמת שדות התעופה כנגב הביאו לארץ עשרות-מכונות וציוד מכני כבד לביצוע העבודות, בו בזמן שעשרות מכונות כאלה, שעל רכישתן הוצאו עשרות מיליוני דולרים, היו מושבתות, וצוותיהן הסתובבו בטל.

כבוד היושב-ראש, ההחלטה למסור את תחילת העבודה בתעלת-הימים, את קידוחי המחקר, לקבלן שאיננו מתחייב להעסיק בביצוע העבודות ציוד מקומי וצוותי ישראל, מדאגה מאוד, כי היא יכולה לשמש תקדים לבאות. על כן יש חשיבות מכרעת לביטולה של החלטה זו. ממשלת ישראל חייבת להחליט בצורה ברורה, שאיננה משמשת לשני פנים, כי כל העבודות בתעלת-הימים תבוצענה על-ידי פועלים ישראלים. פועלי ישראל הוכיחו, שהם יכולים ומסוגלים לבצע כל עבודה, ולא במקרה חברות ישראליות מבקשות במדינות רבות לביצוע עבודות בממדים בין-לאומיים.

כבוד היושב-ראש, היה ניסיון למסור עבודות לחברות זרות בהקמת תחנת הכוח בחדרה. ניסיון זה סוכל בזכות עמידתם של פועלי חברת החשמל ועמדתו הנחרצת של הוועד, שהוריע שלא ייתן את ידו ולא יעלים עם מסירת עבודות, שפועלי חברת החשמל מסוגלים לבצען. לחברות שיעסיקו פועלים זרים, תחנת החשמל בחדרה הוקמה וכבר מופעלת, ובטוחתני שכולם שבעי דצון וגאים בעבודה, שהעבודה בוצעה על-ידי פועלים ישראלים, וכעיקר פועלי חברת החשמל.

פנחס גולדשטיין (הליכוד):
בנושא העסקת עובדי חברת החשמל בבניית תחנת הכוח בחדרה — זה לא היה לחץ של העובדים, אלא היתה זו החלטה של מועצת המנהלים של חברת החשמל. אני אומר זאת היות שישבתי אז במועצת המנהלים של חברת החשמל.

שושנה ארבל-אלמזלני (המערך):
בוודאי, ועד העובדים אינו יכול להחליט על מסירת עבודה. ההחלטה היא של ההנהלה, אבל היו לחצים של ועד העובדים.

פנחס גולדשטיין (הליכוד):
לא היה צורך ללחוץ.

שושנה ארבל-אלמזלני (המערך):
אני יודעת.

תעלת-הימים, מפעל של הגשמת חזון ציוני עתי-יומין, שחבר הכנסת יגאל אלון זיכרנו לברכה פעל ודחף לביצועו, חייב להתבצע על-ידי עובדי ישראל. ייתכן שבתקופה מסוימת יש לגייס נוער יהודי מהתפוצות להשתתף בפועל בהגשמת חזון ציוני זה.

חבר הכנסת יגאל אלון זיכרנו לברכה, שהעלה את הנושא של תעלת-הימים ככנסת במסגרת הצעה לסדר-היום, כי 27

היור"ר מ' כהן-אביב:
חברי הכנסת, אנו עוברים לסעיף הבא בסדר-היום — הצעה לסדר-היום של חברת הכנסת ארבל-אלמזלני בנושא שילובן של חברות קידוח ישראליות בפרויקט תעלת הימים. חברת הכנסת ארבל-אלמזלני, בבקשה.

שושנה ארבל-אלמזלני (המערך):
אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, בימים שחוסר העבודה מתרחב ומעמיק, בימים שמאות פועלים נפלטו מן התעשייה מדי חודש בחודשו, בימים שקיים קיפאון מוחלט בצמיחה הכלכלית וחולפים חודשים בלי שיוקם מפעל תעשייתי חדש — — —

שולמית אלוני (המערך):
אני מבקשת להביא לפני ועדת הכנסת את השאלה האם הכנסת יכולה, כשהשר אינו כאולם ואינו משיב על הצעה לסדר-היום, לדחות את ההצבעה כדי שישב עליה.

היור"ר מ' כהן-אביב:
הסדרתי את העניין הזה. לדעתי, התקנון אינו ברור. דיון בעניין זה ואינו עונה על כל השאלות. חברי הכנסת יכולים, ולדעתי צריכים, להציע הצעות לתיקון. לא נחה דעתי מן המצב. חברי הכנסת צריכים להציע הצעות לתיקון. זו זכותכם.

מרדכי בן-פורת (ח"ס):
אתה צודק.

שושנה ארבל-אלמזלני (המערך):
בימים שחוסר עבודה מתרחב ומעמיק ומאות פועלים נפלטו מן התעשייה מדי חודש בחודשו, בימים שקיים קיפאון מוחלט בצמיחה הכלכלית וחולפים חודשים בלי שיוקם מפעל תעשייתי חדש, בימים שמפעלים נסגרים בזה אחר זה — עכשיו שמענו על סגירתו של מפעל מתמר — מוטלת על הממשלה חובה לשמור על כל מקום עבודה ולמנוע את פיטוריהם של עובדים בלא צורך ובלא הצדקה. מערך התעסוקה במדינה נפגע קשה מהצפת השוק ביבוא, הדוחק את רגליה של התעשייה המקומית וגורם לצמצום הייצור, לסגירת מפעלים ולפיטורי עובדים.

כמצאיות זו מוכנת הרגישות של עובדי חברות הקידוח הישראליות, המתייצבים במערכה כדי למנוע את מסירת עבודות קידוחי המחקר בתעלת-הימים לידי קבלן, אשר עדיין לא עסק בקידוחי מים ומתעתד להביא ציוד ומפעלי ציוד מגרמניה, ולא לאחת החברות שהתנסו והתמחו בעבודות הקידוח בארץ. בו בזמן שבישראל יש האטה בעבודות הקידוח, וכתוצאה מכך מושבתות מכונות קידוח, שבחלקן נרכשו בשנת 1980/81 על חשבון תקציב המדינה, פועלי קידוח פוטרו בחודשים האחרונים, וקימת סכנה שפועלים נוספים יפוטרו, אם לא יתחילו בימים הקרובים בקידוחים חדשים.

כמצב זה, מסירת עבודה על-ידי משרד ממשלתי לקבלן, שיהיה נאלץ להעסיק עובדים מחוץ-לארץ, היא דבר המנוגד לכל הגיון כלכלי, ויש בו פגיעה בכבודם של פועלי ישראל. בהתחשב באופי העבודה של תעלת-הימים.

כבוד היושב-ראש, לדאבونی הגדול אין זה מקרה ראשון, שמשמשה זו מחליטה להעדיף קבלנים ופועלים זרים בביצוע העבודות, כשהממשלה היא נושאן העבודה. לא שכחנו ולא שכח את ההחלטה האומללה של ממשלת ישראל לחייב

הקידוחים בתעלת-הימים. בתוך חודש יפוטר עוד כמה עשרות. והתחזית לשנת התקציב הבאה היא עגומה ביותר.

הידע והניסיון של "בינוי-ופיתוח" בתחום הקידוחים על כל סוגיהם הם, לכל הדעות, ברמה בין-לאומית. עובדי החברה ממשיכים עד היום לתת ייעוץ למדינות אחרות. הבאת ציוד מתוך-לארץ, שעה שמכונות קידוח מושבתות, מנוגדת לכל היגיון כלכלי, וביותר כשה ציוד של חברות ממשלתיות, ציוד מושבת פירושו הפסד של אלפי דולרים ליום; תעסוקה חלקית של הפועלים המועסקים בחברות אלו פירושה אבטלה סמויה, ובנוסף על הנזק הכספי הנגרם לחברות, מביא הדבר ליצירת אוירה של מרירות, הסכול ודמורליזציה בקרב העובדים. יש לציין, שהעובדים בחברות הקידוח הממשלתיות הם צוות מסור, מוכשר, בעל ידע וניסיון, שהוכיח את עצמו בכל משימה שהוטלה עליו. ההפסד הכספי שייגרם כתוצאה מכך, בסופו של דבר יזקק על חשבון תקציב המדינה, וייתכן שהדבר יגרום לצמצום עבודות הקידוח בתחום חירופי נפט ומים, וכולנו יודעים, שהפער בין הרצוי ובין המצוי בתחום זה הוא די גדול, ולא מקרה הוא ששר האנרגיה וועק על מיעוט התקציבים שהועמדו לרשותו לחירופי נפט.

כבוד היושב-ראש, בפגישות שקיימתי עם ועדי העובדים של "מקורות", "לפידות", "בינוי-ופיתוח", התרשמתי שרוב-רובם של הפועלים, שנקלטו בשנים האחרונות בחברות הקידוח, הם בחורים צעירים, חילים משוחררים מצרי הפיתוח באזור הדרום, שהשתרשו בעבודה ורואים בה ברכה. צמצום העבודה, כתוצאה ממסירת עבודות הקידוח לקבלן, שיאלץ להעסיק פועלים זרים בעקבות הבאת ציוד מבחוץ, יגרום לפיטוריהם של עשרות עובדים, פיטורים שיביאו לחוספת מרירות ותסכול בקרב אוכלוסיית אזורי הפיתוח.

אדוני היושב-ראש, הממשלה גילתה אזהרה משועת בטיפול בבעיות התעסוקה. היא לא גילתה תושייה ביצירת מקורות תעסוקה חדשים וחלופיים. במצב זה יש לשמור בשבע עניים על כל מקום עבודה, ואסור שיווצר מצב, שיפוטור פועלים המועסקים בחברות ממשלתיות לקידוח, ומקומם יתפס על-ידי פועלים זרים; דווקא במפעל לאומי — מפעל תעלת-הימים — זה דבר שלא ייעשה.

על הכנסת לתבוע קבלת החלטה נחרצת, שהעבודות בתעלת-הימים תהיינה קודש לפועל הישראלי. פועלי ישראל ראויים וזכאים לכך. אני רוצה לקוות, ששר האנרגיה והתשתית, שיש לו אוזן קשבת ויחס חיובי לעניין העסקתם של עובדים, ואינו שש לפיטורי עובדים, יעשה כמיטב יכולתו שלא תימסרנה עבודות לקבלן זר, שיעסיק ציוד גרמני וצוות זר, אלא שהעבודות יימסרו לכחובת הלגיטימית והטבעית — פועלי הקידוח של "מקורות".

אני מציעה לקיים בנושא זה דיון במליאה.

היו"ר מ' כהן-אבידן:

תודה לחברת הכנסת ארבל-אלמוזלני. אני מזמין את כבוד שר האנרגיה והתשתית להשיב על ההצעה לסדרהיים.

שר האנרגיה והתשתית י' ברמץ:
אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, לכאורה, הבעיה שהעלתה חברת הכנסת ארבל-אלמוזלני היתה יכולה להיות פשוטה, אבל היא איננה פשוטה. אם נסתכל בעבודות מבחינה מסחרית, אדמיניסטרטיבית, הרי אין כאן בעיה כלל. יש הבדל גדול במחירים. חברת היס-התיכון — יס-המלח, המופקדת על ביצוע תוכנית התעלה, הוציאה מכרז. לפני שהיא הוציאה מכרז

בנובמבר 1978, רצה לקדם את התוכנית הרעיונית, כפי שהוגשה לו עוד בהיותו שר החוץ בממשלה, תוכנית שהוכנה ועובדה על-ידי קבוצת מומחים ממכון ויצמן, בהדרכתם ובמשרתם של הפרופסור מיכאל פלדמן ומר שלמה גור. הממשלה בראשותו של חבר הכנסת יצחק רבין גילתה עניין בתוכנית זו ונתנה את הסיוע הדרוש לעריכת הבדיקות הראשוניות. בדבריו בכנסת ב-27 בנובמבר 1978 אמר חבר הכנסת יגאל אלון וזכרוננו לברכה:

"הרעיון בדבר ניצול הפרשי הגובה שבין הים התיכון, בקעת-הירדן וים-המלח, איננו חדש. לאיש מבני דורנו אין ולא יכולה להיות זכות וצריך על עצם הרעיון. כבר חתה המדינה חימודו הרצל, שלא היה גבול לחזונו, העלה את המחשבה בדבר ניצול הפרשי הגובה הללו, שאין דוגמתם בעולם. זכיתי בחש"ח, לאחר שכוחותינו הצליחו להתחבר עם כוחות המבוצר בסדום הנצורה, לשמוע מפי הנשיא הראשון חיים ויצמן וזכרוננו לברכה הערכות על תפיסתו של הרצל, כשהיא נתמכת על-ידי האוטוריטה המדעית שלו. אבל האמת היא, שהחזון היה כל כך גדול, עד כדי כך שרכים ממנו, רור אחר רור, הן בתקופת המדינה בדרך והן בשלושים-ואחת שנותיה הראשונות, היינו כנראה מבושמים מצעם המחשבה ולא ניגשנו כרצינות ליישם אותה. כרצוני לציין, שגם הממשלה שבאה אחרי 1977 גילתה אהדה לרעיון ולמפעל והחליטה להכריז על המפעל הזה של תעלת-הימים כמפעל לאומי-ציוני, וזה מחייב אותה הרבה".

אני רוצה לציין בהערכה את גישתו של שר האנרגיה והתשתית הנוכחי ואת תרומתו לקידום של מפעל זה. ואולם אני חייבת לומר, כי מסירת עבודות קידוח לקבלן שיעסיק עובדים זרים — ואפילו יהיו אלה עובדים אחרים — בהתחשב בהיקף העבודה שנמסרה, פוגמת באופיו הלאומי והציוני של המפעל, ואסור שדבר זה יקרה, כי יש בו פגם לאומי, חברתי וכלכלי גם יחד.

העסקת פועלים זרים בעבודות קידוח בתעלת-הימים תגרום לפיטורי עובדים מחברת "מקורות", "לפידות", "נפטא" ו"תמנע" — כולן חברות ממשלתיות, העומדות בפני צמצום מספר העובדים, והממשלה כמו ידיה תגרם לאבטלה בחברות אלה, על-ידי העברת העבודות לחברה זרה.

דן תיכון (הליכוד):

זה איננו נכון.

שושנה ארבל-אלמוזלני (המערך):

הן לשר האנרגיה והתשתית להשיב. אני אשמח אם הוא יאמר לי, שזה איננו נכון.

דן תיכון (הליכוד):

זה שיתוף פעולה עם השר.

שושנה ארבל-אלמוזלני (המערך):

אינני חושבת שהשר ברמן זקוק בנושא זה לשיתוף פעולה.

בפגישה שקיימתי עם ועד העובדים של חברת "מקורות" ועם מועצת עובדי "מקורות", "בינוי-ופיתוח וציוד מכני", נמסר לי, כי מתוך 15 מכונות קידוח שברשות חברת "בינוי-ופיתוח", מושבתות היום 7 מכונות קידוח מחוסר תעסוקה. בתוך חודש עומדות לסיים את עבודתן עוד 3 מכונות קידוח, ואין שום תחזית עבודה בשבילן. 2 מכונות קידוח מתוך 3 אלה נרכשו בשנים 1980 ו-1981 ועלו לאוצר המדינה 1.8 מיליון דולר.

כמו כן נמסר לי, שמצבת כוח-אדם הקיימת היא מעל 100 עובדים. היום צומצם כוח-האדם ל-65 איש, ואם לא יקבלו את

חברת ט"ז, ישיבה ס'

— הצעה לסדר-היום: הצעת חוק שירות המדינה (גמלאות) (תיקון) (פיטורים מסיבות משמעת) —

מצד שני, אני מבין את הבעיה. יש חברות עם ציוד, עם עובדים, עם משפחות, והן התמחו בקידוחים מסוג זה. בתקופה האחרונה כמעט שאין קידוחים ועבודות מהסוג הזה. ואז יצא שייכנסו לשוק אנשים חדשים והוותיקים יצאו מן השוק.

משום כך אני רואה את השאלה הזאת כפשוטה. ואני מציע, אם חברת הכנסת ארכיליאלמוזלניו תסכים לכך, להעביר את הנושא לדין בוועדה, כדי שהוועדה תיכנס לעובי הקורה. ואולי תמצא דרכים לפתור את הבעיה. אני מודה שהבעיה קשה: אני רוצה לפטור את העניין על יסוד פורמליסטי בלבד.

היו"ר מ' כהן-אבידב:

אדוני השר, לאיזו ועדה אתה מציע להעביר את הנושא?

שר האנרגיה והתשתית י' כרמן:
לוועדת הכספים.

היו"ר מ' כהן-אבידב:

תודה רבה לשר האנרגיה והתשתית. חברת הכנסת ארכיליאלמוזלניו, האם את מסכימה להעביר את הנושא לדין בוועדת הכספים?

שרנה ארכיליאלמוזלניו (המעריך):
כן.

מרדכי בן-פורת (תל"ם):
אני מציע להעביר את הנושא לוועדת הכלכלה.

דוד שיפמן (הליכוד):
לוועדת הכלכלה.

היו"ר מ' כהן-אבידב:

חברי הכנסת, אם יש ויכוח, אני מציע להעביר את העניין לוועדת הכנסת, והיא תחליט. אני מעמיד להצבעה את ההצעה להעביר את הנושא לוועדה שתקבע ועדת הכנסת.

ה צ ב ע

ההצעה להעביר את הנושא לוועדה שתקבע
ועדת הכנסת נתקבלה.

יג. הצעת חוק שירות המדינה (גמלאות) (תיקון) (פיטורים מסיבות משמעת),
התשמ"ב — 1982*

שעה שאדם עובר עבירה, בית-משפט רגיל קוצב את מידת העונש. אם בקנס ואם בדרך אחרת. לבוא ולשלול מאדם בבית-דין משמעת את זכויות הפנסיה שהצטברו לו, ואין נפקא מינה אם עבר עשר שנים או עשרים שנה או שלושים שנה — קודם כול זה מנוגד לצדק העברי. משום שאין זה בפרופורציה לעבירה: שנית — זה מנוגד לרעיון הסוציאלי, שהפנסיה היא חלק מהשכר, ואין להעניש אדם אלא באופן קצוב וברור: ושלישית, מה שחמור יותר, אנחנו נהפוך אותו למקרה סוציאלי, ואם הוא ימות, בייחוד מי שהצטבר לו פנסיה גבוהה — אנחנו נשלול את הזכויות הלגיטימיות של בני משפחתו.

מצד שני, להציע שבית-דין משמעת אינו יכול לחלוטין לגעת בנושא הפנסיה — זה יהפוך את החיים ויגרום לכך, שמי שנוהג שלא כשורה ומפטרים אותו בגיל 40, יהא וזכה כמה שלא וזכה עובד חרץ וטוב, הרוצה לפרוש.

על כן ההצעה אומרת: א. בית-דין משמעת אינו יכול לשלול את הפנסיה; ב. האדם המושעה ממקום עבודתו לא

בעניין הקידוחים הללו — מדובר פה בשלושה קידוחים — מהנרסי החברה חישבו מה עשוי להיות המחיר, והגיעו למסקנה, שמחיר שלוש קידוחים הללו, לפי החישובים שלהם, לאור הניסיון שיש להם בעבודות, צריך להגיע ל-12,170,000 שקלים.

הוצעו הצעות שונות. היתה הצעה של חברת "מקורות" בסכום של 25,130,000 שקלים; והיתה הצעה של פירמה פרטית, בסכום של 12,070,000 שקלים. לאמור — המחיר שהציעה חברת "מקורות" היה כפול מזה שהעריכו מהנדסי החברה.

עובדה שנייה: מדובר ב-10 עובדים בסך הכול. העובדים שמעסיקה החברה שזכתה במכרז הם עובדים ישראליים; הפירמה עצמה היא פירמה ישראלית. הם אולי לא עבדו בקידוחים מסוג זה, אם הם עבדו בקידוחים, הם הזמינו ציוד בסכום של 300 אלף דולר.

נקודה שלישית שלבארה היתה צריכה להיות פשוטה: הרי עקרונית איש בכנסת אינו מתכוון לקבוע עיקרון של סגירת שוק בפני מתחרים של חברות ממשלתיות.

אם לעשות את החישוב המוקדם, ועדיין לא נקבעו כל הפרטים, התעלה הזאת תעלה לפחות מיליארד דולר. אם נשלם לקבלנים לא לפי מחירים שאפשר לקבל בשוק, והרי ההערכה הזאת של מיליארד דולר נעשתה על יסוד ההערכה של המחירים בשוק, עלינו להחליט מראש שהתעלה צריכה לעלות שני מיליארד דולר במקום מיליארד דולר. אני עושה רשימה של כל הבעיות שיש כאן, ועדיין לא הגעתי למסקנה.

החזרה נמסר, הפירמה כבר הזמינה את הציוד. לאמור — אם נקבל את הצעת חברת הכנסת ארכיליאלמוזלניו, עלינו ללחוץ על חברת היס-התיכון — יס-המלח להפר חוזה כתוב וחתום. ואז מתעוררת לא רק שאלה של פיצויים: יש פה גם עניין של אמינות. מי יעשה עסקים עם חברת היס-התיכון — יס-המלח, אם כשנוח לה היא פשוט תפר חוזה? מה יגיד מבקר המדינה? מה יגיד מבקר המדינה כשיראה שקידוחים אלה, ואלה שיבואו אחריהם, יעלו פי שניים מן ההערכות, יעלו פי שניים מן ההצעות בשוק?

היו"ר מ' כהן-אבידב:

אנו עובדים להצעת חוק של חברת הכנסת שולמית אלוני, חוק שירות המדינה (גמלאות) (תיקון) (פיטורים מסיבות משמעת), התשמ"ב — 1982. רשות הריכוז לחברת הכנסת שולמית אלוני.

שולמית אלוני (המעריך):

אדוני היושב-ראש, חברי כנסת נכבדים, אני רוצה להרחיב את הדיבור. הצעת החוק שאני מביאה היום הובאה בכנסת הקודמת. הדברים נמצאים בפרוטוקול מ-17 ביוני 1980.

הבעיה היא תיקון עוול, הנובע מהתפתחות בחקיקה הסוציאלית בארץ. בעבר נהגו לחשוב, שזכויות פנסיה ופיצויים הן בחוקת חסד, מתת, ולכן עובד שהתנהג שלא כראוי אפשר היה לשלול ממנו את המתת או את החסד הנוסף הזה של פיצויים או של פנסיה. היום אנחנו יודעים, שבין שזאת פנסיה תקציבית ובין שזאת פנסיה מצטברת, היא חלק משכרו של העובד ומזכויות.

התשמ"ב — 1981, אשר סעיף 8 בה דן באותה סוגיה. אני מציע אפוא, שהצעת החוק של חברת הכנסת שולמית אלוני תידון יחד עם הצעת החוק הנ"ל באותה ועדה.

אהרן הראל (המערך):
זו בעיה אחרת.

סגן שר האוצר ח' קופמן:
זאת תשובתי.

אהרן הראל (המערך):
אולי אפשר לשכנע אותך.

סגן שר האוצר ח' קופמן:

אנחנו דנים עכשיו בשאלה היכן דנים בהצעת החוק, ואני אומר: באותה ועדה שונה בהצעת חוק שירות המדינה (משמעת).

שושנה ארבל-אלמזלינו (המערך):
ועדת הכנסת החליטה להעביר את זה לוועדת העבודה והרווחה.

סגן שר האוצר ח' קופמן:
אז שאותה ועדה תדון גם בהצעת החוק של חברת הכנסת שולמית אלוני.

שולמית אלוני (המערך):
זה מה שהוא אמר: באותה ועדה.

שושנה ארבל-אלמזלינו (המערך):
ועדת הכנסת החליטה להעביר את זה לוועדת העבודה והרווחה. הכנסת אינה יכולה להגיד: לאותה ועדה שבה נדון החוק ההוא.

סגן שר האוצר ח' קופמן:
לאותה ועדה שוועדת הכנסת החליטה להעביר את החוק ההוא.

שושנה ארבל-אלמזלינו (המערך):
הכי פשוט: להעביר לוועדת העבודה והרווחה.

היו"ר מ' כהן-אבידב:
יש הצעה של סגן השר: להעביר את זה לוועדת העבודה והרווחה, שתדון במקביל בשני החוקים יחד.

סגן שר האוצר ח' קופמן:
בדיוק. זאת סוגיה באותו חוק.

היו"ר מ' כהן-אבידב:
תודה לסגן שר האוצר. חברי הכנסת, כפינוי הצעה אחת: להעביר את הצעת החוק להכנה בוועדת העבודה והרווחה. מי בעד? מי נגד?

ה צ ב ע

ההצעה להעביר את הצעת חוק שירות המדינה (גמלאות) (תיקון) (פיטורים מסיבות משמעת), התשמ"ב — 1981, לדיון מוקדם בוועדת העבודה והרווחה נתקבלה.

היו"ר מ' כהן-אבידב:
חברי הכנסת, הישיבה הבאה תתקיים, אם ירצה השם, ביום שני בשעה 16:00. ישיבה זו נעולה.

יקבל את הפנסיה עם השעייתו, אלא היא תוקפא עד הגיעו לגיל הפנסיה. ואם נפטר — ייהנו מהזכויות האלה הקרובים לו.

היו אנשים שאמרו, שבמינהל ציבורי אנשים חייבים להיות טהורים וטובים ונכונים. ההצעה כאן אינה מרחיקה לכת ואינה קובעת, שאין לגעת לחלוטין בפנסיה: מותר לגרוע 50% כעונש מרכיב במקרים חמורים, ואילו 50% הנותרים יוקפאו עד הגיעו לגיל הפנסיה, אבל פחות מ-50% אסור להשאיר לו, כדי שיהיה לו למחיה לעת זקנה, לו או לבני משפחתו התלויים בו.

יש תוספת אחת, שהצבא כבר הקדים לעשותה — שאין לגרוע את הזכויות לפנסיה ולפיצויים אלא במקרים של עבירה שיש עמה קלקל ולאחר פסק-דין סופי.

אלה הם התיקונים המוצעים פה. אין כאן שום העדפה —

מאיר שטרית (הליכוד):

— — — מה לגבי עובד הנוצה לפרוש מרצונו, עובד טוב?

שולמית אלוני (המערך):

זה דבר אחר, עובד הנוצה לפרוש. לכן אני אומרת: אני רוצה ליצור לעובד גרוע מצב שבו שהוא יקבל, ואילו הטוב לא יקבל. על כן, כשהוא בן 40 או בן 50, על אף שעבר 20 או 30 שנה, הוא לא יקבל את הפנסיה עם פיטוריו, אלא היא תוקפא עד שהוא יגיע לגיל פרישה. אין לו אפוא שום יתרון.

בעיה אחרת שאתה מעלה: אדם שעבד כך וכך שנים ואינו יכול להתקדם עוד. זו בעיה שיש לחת עליה את הדעת. לא הייתי מכניסה אותה למסגרת תיקון משמעת, כי הפרק הזה דן בענייני משמעת, ועל כן אין הדבר הזה יכול להיכלל בפרק הזה. אני מציעה שהחומר הזה יועבר לוועדת החוקה, חוק ומשפט, העוסקת בדברים מקבילים.

שושנה ארבל-אלמזלינו (המערך):
לא, לוועדת העבודה והרווחה.

שולמית אלוני (המערך):
הצעת החוק עברה אליכם?

שושנה ארבל-אלמזלינו (המערך):
הצעת החוק בעניין משמעת הועברה לוועדת העבודה והרווחה.

שולמית אלוני (המערך):

אם ההצעה בעניין משמעת עברה אליכם, מן הדין שזה יוצמד וילך ביחד. אני רק מקווה, שהפעם חינתן על זה הדעת, ושזה לא יוקפא שוב, כמו בכנסת הקודמת, מפני שזהו טיפול אנושי חשוב הנוגע גם לרמת המשפט אצלנו.

היו"ר מ' כהן-אבידב:

תודה רבה לחברת הכנסת שולמית אלוני. אני מבקש מסגן שר האוצר להשיב על הצעת החוק.

סגן שר האוצר ח' קופמן:

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה, הצעת חוק שירות המדינה (גמלאות) (תיקון) (פיטורים מסיבות משמעת), התשמ"ב — 1981, של חברת הכנסת שולמית אלוני — הצעה ק"ו, היא שאלה חשובה. אין מקום לשלול מראש גישה שאינה מתירה פגיעה בגמלה כעונש. הנושא נדון עתה בכנסת במסגרת חוק אחר.

הכנסת סיימה לא כבר את הקריאה הראשונה בעניין הצעת חוק שירות המדינה (משמעת) (תיקון מס' 7).

נספחות

א. סדר־היום לשיבות נ"ח — ס'

- א. שאלות ותשובות.
 ב. חוק לתיקון פקודת המשטרה (מס' 8), התשמ"ב — 1982 (קריאה ראשונה).
 ג. חוק לתיקון פקודת בתי־הסוהר (מס' 6), התשמ"ב — 1982 (קריאה ראשונה).
 ד. חוק פיצויים לנפגעי תאונות דרכים (תיקון מס' 5), התשמ"ב — 1982 (קריאה ראשונה).
 ה. חוק לתיקון פקודת המבחן (מס' 3), התשמ"ב — 1982 (קריאה ראשונה).
 ו. הודעת הממשלה על מצב התעסוקה — גמר הדיון.
 ז. הצעות לסדר־היום והצעות חוק.
 ח. הפסקת פיתוחן של קרקעות המינהל באזור זכרון־יעקב.
- ט. ענף הפרחים — הצעת חבר הכנסת רענן נעים.
 י. תוכנית שיקום השכונות — הצעת חברי הכנסת ש' ארבל־אלמוזלינו, ג' כהן, מ' וילנר ומ' שטרית.
 יא. חוק הנוזקים האזרחיים (אחריות המדינה) (תיקון מס' 3), התשמ"ב — 1982 (קריאה ראשונה).
 יב. חוק לקיום תוקפן של חקנות שעת־חידום (שירותי עבודה חיוניים בחברת החשמל־לישראל בע"מ), התשמ"ב — 1981 (קריאה ראשונה) — תשובת השר.
 יג. אספקת נשק אמריקני מתוחכם לירדן — דיון.
 יד. הצעות חוק של חברי כנסת.

ב. הצעות לסדר־היום לשיבות נ"ט — ס'

- 133 — 134. התקנות החדשות לגבי טיסות שכר — הצעות חברי הכנסת מ' חריש וא' רובינשטיין (שינוי — מפלגת המרכז).
 135. הליכי פירוק חברת "כימאוויר" — הצעת חבר הכנסת י" פרח (הליכוד).
 136. סדרי הקצאת אמצעים לרשויות המקומיות — הצעת חבר הכנסת א' שפיזר (המערך).
 137. תנאי מעצרים של האסירים הפלשתינאים מהגדה ומרצועת־עזה — הצעת חבר הכנסת ת' טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון).
 138. שחיקת המשכנתאות לדיור לזוגות צעירים, לעולים חדשים ולזכאים אחרים — הצעת חבר הכנסת ר' אדר (המערך).
139. הירידה הניכרת של בוגרי בתי־הספר להנדסאים בישראל — הצעת חבר הכנסת ח' הרצוג (המערך).
 140. שימור אתרים היסטוריים לציון שנת ה־100 למושבות הוותיקות — הצעת חברי הכנסת ר' סויסה וב' שליטא.
 141. הימצאות ילדים יהודים מפגרים כטיפול במנזר קתולי בירושלים במימון ממשלת ישראל — הצעת חבר הכנסת ש' הלפרט (אגודת ישראל).
 142. האפשרות לקיצוץ בתקציבי החינוך והרווחה — הצעת חבר הכנסת י' פרץ (הליכוד).
 143 — 144. דיון במסקנות הוועדה לעבודה ולרווחה על המצב במפעל מתמר בחיפה — הצעות חברי הכנסת ש' ארבל־אלמוזלינו, מ' שחל ות' טובי.
 145. שילובן של חברות קידוח ישראליות בפרויקט תעלת הימים — הצעת חברת הכנסת ש' ארבל־אלמוזלינו (המערך).

ג. הצעת חוק הדיינים (תיקון), התשמ"א — 1981
(הצעת חבר הכנסת מ' הכהן)

1. תיקון סעיף 6
 בסעיף 6 לחוק הדיינים, התשט"ז — 1955, בסופו יבוא:

1 ס"ח התשט"ז, עמ' 68.

דבריו

ההצעה מציעה כי ועדת המינויים תהיה חייבת בדיון לקבוע, שלפחות מחצית מבין המועצים על־ידיה לשמש דיינים יהיו מבני עדות המזרח. תהיה בכך תרומה למתן ייצוג

הולם לעדות בישראל, כפי שהדבר מקובל גם במועצת הרבנות הראשית, המורכבת מחציתה בני עדות המזרח ומחציתה בני העדה האשכנזית.

ד. הצעת חוק הרשויות המקומיות (ריבית והפרשי הצמדה של תשלומי חובה של המדינה), התשמ"ב — 1981 (הצעת חברי הכנסת ש' הלל ומ' וירשובסקי)

1. הגדרות

בחוק זה —

"רשות מקומית" — עירייה, מועצה מקומית, ועד מקומי או איגוד ערים;

"תשלום חובה" — כל תשלום המגיע לרשות מקומית מאת המדינה על-פי התקציב או על-פי כל דין אחר;
"היום הקובע" — המועד שנקבע בחוק או לפי הסדר שילומו של תשלום חובה;

"מדד" — מדד המחירים לצרכן המתפרסם מדי פעם מטעם הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה;

"הפרשי הצמדה" — תוספת לתשלום חובה לפי שיעור העלייה של המדד מן המדד שפורסם סמוך לפני היום הקובע עד המדד שפורסם סמוך לפני יום שילומו של תשלום החובה;

"תשלומי פיגורים" — ריבית בשיעור של 72% לשנה ממועד החיוב כתשלום;

"המדינה" — וככלל זאת כל רשות מרשויות המדינה.

2. הסדר מועדי תשלומים

(א) תשלום חובה ישולם תוך שישה חודשים הראשונים של שנת התקציב ובלבד שאם התשלום ישולם בחשלושים חודשיים, לא יפחת התשלום החודשי מחלק השנים-עשר מסכמו הכולל של תשלום החובה.

(ב) תשלום חובה שנקבע בהסדר בין הרשות המקומית למדינה ישולם בתנאים ובמועדים שנקבעו בהסדר.

3. תשלום ריבית פיגורים והפרשי הצמדה

תשלום חובה שלא שולם תוך חודשיים מהיום הקובע ישולם בתוספת תשלומי פיגורים.

4. ביצוע ותקנות

שר הפנים ממונה על ביצוע חוק זה והוא רשאי להתקין תקנות בכל הנוגע לביצועו.

5. תחילה

תחילתו של חוק זה כיום ח' בניסן התשמ"ב (1 באפריל 1982).

ד ב ר י ה ס ב ר

על כן, החוק המוצר לעיל, שנתקבל בכנסת, בהיותו מצומצם, כאמור, אינו פותר את בעיותיהן הכספיות של הרשויות המקומיות ואת גירעונותיהן, שנגרמים להן בשל איחורים ועיכובים בתשלומי חובה המגיעים להן מהמדינה ומתשלומיה השונים.

3. החוק המוצע עשוי לעזור לרשות המקומית בתכנון תקציבה ובקביעת סדרי פעולותיה הכספיות והמשקיות כתשלום או בהעברת הסכום המוסכם או המגיע לה, שיהא מובטח שייעשו במועד.

1. חוק הרשויות המקומיות (ריבית והפרשי הצמדה על תשלומי חובה), התשמ"ב — 1980, שנתקבל בכנסת, דן בתשלומים שמגיעים לרשויות מקומיות מאת חייבים פרטיים, אך לא מאת שהמדינה או כל רשות מרשויותיה מלבד תשלומים המגיעים מהמדינה כבעלת נכסים או כמחזיקה בנכסים.

2. עיקר ומרבית הכנסותיה של הרשות המקומית הם מתשלומים המועברים אליה מהמדינה, הן על-פי חוק התקציב והן על-פי הסדרים שונים, שעשויים עם משרדי הממשלה ורשויות המדינה. רק כרבע מהסכום הכולל של הכנסות הרשויות המקומיות מתקבל על-ידי הרשויות המקומיות כהכנסות עצמאיות, ארנונות ותשלומים ישירים אחרים.

ה. החלטה בדבר תיקון טעויות בנוסח חוק חוזה הביטוח,

התשמ"א — 1981

(לפי סעיף 10א(ב) לפקודת סדרי השלטון והמשפט, התשל"ח — 1978)

3. בסעיף 75א(א) לחוק, במקום "ח' בשבט התשמ"ב" יבוא "ו' בטבת התשמ"ב".

1. בסעיף 39א(א) לחוק חוזה הביטוח, התשמ"א — 1981,¹ (להלן — החוק) המספר "28" — יימחק.

2. בסעיף 47 לחוק, במקום "הודעת הביטוח" יבוא "הודעת הביטול".

ו. הצעת חוק חופש המידע, התשמ"א — 1981

(הצעת חבר הכנסת מ' שחל)

1. הגדרות

בחוק זה:

קרן או גוף אחר שהממשלה משתתפת בהנהלתו, כל אדם, מפעל, מוסד, קרן או גוף אחר שהכנסת תחליט להכלילם בקטיגוריה זו, באמצעות החלטת מליאה, חוק או על-פי הסכם בין אותם גופים לבין הממשלה, להוציא חברות ממשלתיות.

"רשות ציבורית" — לרבות כל משרד ממשלתי, כל מפעל או מוסד של המדינה, כל אדם או גוף המחזיק שלא לפי חוזה ברכוש המדינה או המנהל אותו או המפקח עליו מטעם המדינה, כל רשות מקומית, כל מפעל, מוסד או

(ג) מידע שפרסומו עלול לחבל בביטחון המדינה, לרבות מידע על אודות פעילות מודיעינית.

(ד) מידע על אודות חקירות פליליות.

(ה) מידע המכיל פרטים אישיים, שפרסומו עלול לפגוע בצנעת הפרט.

(ו) מידע בעל תוכן כלכלי על אודות אנשים או על אודות גופים פרטיים או ציבוריים, שפרסומו עלול לפגוע בפעילותם הכלכלית.

(ז) מידע על אודות ציונים פנימיים של פקדי רשות ציבורית בנושאי מדיניות.

(ח) אין בסעיף זה כדי לגרוע מזכותה של הכנסת או ועדה מוועדותיה לקבל כל מידע בתחומים המנויים בסעיפים א-ז.

9. מידע הכולל פרטים שיש להחסותם

מידע הכולל פרטים שרשות ציבורית רשאית להחסותם על-פי סעיף 8, וניתן לשחרר את המידע תוך השמטת אותם פרטים או תוך הכנסת השינויים המחויבים בהם, וזאת בלי לפגוע באופן מהותי בתוכן המידע האמור, תעמיד הרשות את המידע לרשות הציבור תוך השמטת אותם פרטים או תוך הכנסת השינויים המחויבים בהם, ובלבד שהשינויים האמורים לא יפגעו באופן מהותי באמינות המידע.

10. עתירה לבית-המשפט

(א) על סירובה של רשות ציבורית להעמיד מידע להשגת הציבור על-פי הוראות חוק זה ניתן לעתור לבית-המשפט המחוזי.

(ב) שר המשפטים, בהתייעצות עם נשיא בית-המשפט העליון, יתקין תקנות סדר דין מקצועיות לעתירה על-פי חוק זה.

11. ביצוע ותקנות

ראש הממשלה ושר המשפטים ממונים על ביצוע חוק זה, והם יתקינו תקנות על-פיו לא יאוחר מ-30 יום לאחר פרסומו ברשומות.

"מידע" — כל חומר המצוי ברשות ציבורית, לרבות חומר כתוב, מוקלט, מוסרט ומצולם.

2. חופש המידע

כל רשות ציבורית תעמיד לרשות הציבור את כל המידע הנוגע לפעולתה ולתחומי פעילותה ואחריותה.

3. מנגנון מידע

בכל רשות ציבורית יופעל, באחריות השר האחראי לאותה רשות, מנגנון מידע שיטפל בהעמדת מידע לרשות הציבור (להלן — המנגנון).

4. חובת ניהול רישום

כל מנגנון ניהול רישום מפורט של המידע העומד לרשות הציבור, אשר יועמד לשירות כל הפונים למנגנון.

5. קבלת מידע מהמנגנון

כל מנגנון יפרסם ברשומות, אחת לשנה, את הדרכים שבהן ניתן לקבל את המידע כאמור.

6. אופן קבלת מידע

העמדת מידע לרשות הציבור תכלול מתן אפשרות לעיין, להעתיק, לצלם או לקבל העתק מהמידע בכל דרך אחרת, בהתאם לסוגו.

7. חובת פרסום דוח שנתי

כל רשות תפרסם מדי שנה דוח מסכם, שיכלול נתונים מפורטים על אודות פעילותה ותחומי אחריותה, אשר יועמד לרשות הציבור באמצעות המנגנון.

8. מידע שניתן להחסות

למרות האמור בסעיף 2, רשאית רשות ציבורית להחסות מידע מהציבור במקרים הבאים:

(א) מידע אודות משאומתן דיפלומטי, אשר פרסומו עלול לחבל באופן ממשי במדיניות החוץ או ביחסי החוץ של המדינה.

(ב) מידע אודות מדיניות הנמצאת בשלבי עיצוב, שפרסומו המוקדם עלול לסכל את יישומה המוצלח.

ד ב ר י ה ס ב ר

כמדינה דמוקרטית השוחרת חופש. השופט זילברג ז"ל ציין, כי "האפשרות הנתונה לאזרח המתעניין לקבל ולהפיץ אינפורמציה על הנעשה בקרב המדינה ורשויותיה — פרט לעניינים שהם מעצם מהותם סודיים — היא תנאי שבלעדי אין קיים משטר דמוקרטי במדינה, ובלעדי לא תיכון כל דמוקרטיה אמיתית".

בארצות-הברית נחקק ב-1960 חוק חופש המידע, המביא לידי ביטוי עיקרון זה של העמדת מידע על אודות רשויות השלטון לרשות הציבור. גם באנגליה הוקמה ועדה שחקרה בנושא והמליצה לאמץ עקרונות דומים.

החוק המוצע נותן ביטוי לעיקרון זה תוך שמירת האיזון בינו לבין צורך השמירה על סודיות מידע מסוגים מסוימים, לשם הגנה על אינטרסים חיוניים של המדינה.

המשטר הדמוקרטי הוא שלטון העם למען העם, הוא טומן ביסודו את העיקרון של שיתוף שכבות נרחבות ככל האפשר של העם בעיצוב קווי מדיניות. השלטון הנבחר על-ידי העם פועל כדי לגבש וליישם קווי-מדיניות, והמנגנון הממשלתי עוסק בהגשמת אותה מדיניות, תוך שהוא משרת את העם. המידע הנאסף על-ידי אותו מנגנון איננו רכוש, הוא נאסף בעזרת כספי הציבור, כדי לאפשר את הוצאתם לפועל של קווי מדיניות. עקרון היסוד של שיתוף העם בהליכי עיצוב המדיניות מחייב את המנגנון הממשלתי להעמיד, ככל האפשר, את המידע לרשות הציבור, כדי שיוכל לבקר ולתרום לעיצוב קווי המדיניות.

שופטי בית-המשפט העליון עמדו גם הם על עיקרון זה (בכגון 243/62), והשופט גרודי מנה אותו כאחת מאותן זכויות-יסוד, אשר "נובעות במישרין מאופיה של מדינתנו

ז. הצעת חוק שירות המדינה (גמלאות) (תיקון) (פיטורים מסיבות משמעת),
החשמ"ב — 1981
(הצעת חברת הכנסת ש' אלוני)

קצבה פרישה, וכן נשללו ממנו פיצויי פיטורים, כולם או מקצתם. יחולו עליו ועל שאיריו הוראות הסעיפים 28(ד) ו-46(ג), בשינויים המחריבים; הקצבה על-פי הסעיפים האמורים תהיה בשיעור המגיע לעובד או לשאיריו על-פי חוק זה או בשיעור קטן יותר כפי שקבע בית-הדין למשמעת, ובלבד שלא יפחת ממחצית שיעור הקצבה המגיעה.

1. הוספת סעיף 62א

אחרי סעיף 62 לחוק שירות המדינה (גמלאות) (נוסח משולב), התשל"ז — 1970, יבוא:

"62א. פיטורים מסיבות משמעת

מי שפוטר לפי החלטת בית-דין למשמעת לאחר עשר שנות שירות, כשהוא בגיל 40 או יותר, ונשללה ממנו

1 ס"ח התשל"ז, עמ' 120.

ד כ ר י ה ס כ ר

בעיות בריאות, למשל, בשיעור המכוסס על אורך תקופת עבודתו או בשיעור קטן יותר שיקבע בית-הדין למשמעת, שלא יפחת ממחצית הקצבה המגיעה.

כמו כן יהיו זכאים שאיריו של עובד זה לקבל קצבת שאירים לאחר פטירתו של העובד שפוטר.

4. נוסף על סעיף 62א לחוק העיקרי כמוצע לעיל, יהיה צורך בעריכת תיקונים מתאימים בסעיפים אחרים של החוק, ובכלל זאת הסעיפים המתייחסים לשוטרים ולטוהרים, וכן יהיה צורך בתיקונים מקבילים בחוק "שירות הקבע בצבא-הגנה לישראל" (גמלאות), התשי"ד — 1954, כן יש להבטיח, כי בית-הדין למשמעת לא יפעיל את סמכותו בדבר שלילת קצבה אלא במקרים שעבר אדם עבירה שיש עמה קלון והורשע על כך כדון, דבר זה כבר הובטח בחוק "שירות הקבע בצבא-הגנה לישראל" (גמלאות), התשי"ד — 1954, כסעיף 14, האומר: "מי שפוטר משירות קבע מחמת ביצוע עבירה שיש עמה קלון, והשושע עליה בפסק-דין דין שאין עליו ערעור עוד, ולא היה בשעת ביצועה זכאי לצאת לקצבה לפי סעיף 15, הרי כלי לגרוע מהאמור בסעיף 20 רשאי הרמטכ"ל, בהחלטה מנומקת ובאישור שר הביטחון, להורות שהאדם אינו זכאי לגמלה כולה או מקצתה".

5. כנסת התשיעית הועברה הצעה זו בקריאה ראשונה ביום 17 ביוני 1980.

1. בסעיף 15(4) לחוק שירות המדינה (גמלאות) (נוסח משולב), התשל"ז — 1970, נקבע כדלהלן:
"15. אלה זכאים לקצבת פרישה:

(4) מי שפוטר לאחר עשר שנות שירות מסיבה אחרת, כשהוא בגיל 40 או יותר, ולא נפסל לשירות המדינה לפי החלטת בית-דין למשמעת; אלא שאם פוטר כאמור על-פי החלטת בית-הדין למשמעת, בלי שנפסל לשירות, ולפני שהגיע לגיל 60, או לגיל 55 לאחר עשרים וחמש שנות שירות, רשאי בית-הדין להחליט שאינו זכאי לקצבת פרישה, כולה או מקצתה.

2. קצבתו של עובד, ושל עובד המדינה בכלל זה, היא חלק נלווה לזכויותיו הסוציאליות השוטפות ולתמורה שלה הוא זכאי בעד עבודתו. לפי המצב כיום יכול בית-הדין למשמעת לנשל אדם מזכויות שצבר מכוח עבודתו כמשך שנים ולהפוך אותו ואת משפחתו למקרי סעד. מאידך גיסא, מתן זכויות בקצבת פרישה מייז עם השחרור משירות המדינה בשל עבירה עשוי לעורר מי "שנמאס" לו לרשלנות ולזיוף פטורין.

3. לפי-כך מוצע לקבוע כי עובד שפוטר על-פי החלטת בית-הדין למשמעת ועקב זאת נשללו ממנו זכות לגמלה וכן זכות לפיצויי פיטורים יהיה זכאי לקבל את קיצבתו בהגיעו לגיל 65 (או אף לפני כן, אם נתמלאו התנאים שבסעיף 46(ג) לחוק העיקרי, המכתיח קצבה למי שפרש פרישה מוקדמת בשל